

Anul IV ○ NR. 36 ○ 24 pagini ○ octombrie 2016 ○ 10 Lei

Franchetea prieteniei

Cu obiectivitate critică și cu onestitate scrie Iordan Datcu despre Petru Ursache (între ei n-a fost prietenie de interese, de cuțite și pahară, ci *de caracter*, cum ar spune Stagiritul), strunindu-și perfect subiectivitatea: sobru, atent, *netranzațional* (e cuvântul lui I. Datcu), ceea ce face ca monografia, apărută la Eikon și lansată la Librex și la Bookfest în 2016, să fie un instrument de lucru util și complet.

Magda URSACHE

36

Constantin TRANDAFIR / Scriitori „auguști”

Evorba despre scriitori români născuți în luna august. Întruniți aici din motive aniversare, dar fără intenții apologetice. Cu empatie bine temperată, cum îi stă bine unei scurte evocări.

Marin Preda (5. 8. 1922 – 1980). Că e cel mai valoros prozator postbelic, a devenit clișeu. Scrierile lui cele mai importante au o arhitectură ciclică, fie că se inspiră din lumea rurală, fie din aceea citadină, mereu cu fuziunea dintre creație și analiză. Modernitatea în accepția să-i zicem lovinesciană, unde se implică musai paradigma antirurală, e contrazisă de *Moromeții*. Aici arhitectura este polifonică, are loc simbioza obiectivității cu subiectivul, mișcarea pendulează între interior și exterior potrivit cu vestitele categorii: jocul liber al memoriei asociative, fluxul conștiinței, monologul interior, stilul indirect liber. *Cel mai iubit dintre pământeni* accede mai evident către structurile prozei celei mai noi, dar nu atinge cota valorică a *Moromeților I*.

Sașa Pană (8. 8. 1902 – 22. 8. 1981). Născut și plecat dintre noi în augustru. Avangardist care, ca medic și militar, nu-i deloc pe placul suprarealiștilor neintegrați social și „antiburghezi”. Dar strânge tot ce ține de manifestarea avangardistă și contribuie la apariția revistei *unu*. Ca la mai toți companionii, manifestele predomină. *Sadismul adevărului* - visul „singura REALTATE – pe care nimeni nu ne-o poate fura”; „numai în cupa nesfârșită a visului încape TOTUL”. La facerea poemului, realul se încarcă de imagini halucinatorii, populate de figuri ale inconștientului.

Maria Petra (8. 8. 1936). Doamna de la Galați mi-a arătat de când eram elev ce înseamnă poezie mai mult decât se învăța în școală și decât se mai crede și în zilele noastre. Metodic și melodic, „pe limba fermecată a ambiguității”: „Coșmarele încep cu povești frumoase.../ nervuri și fibre, încă de-otravă neatins” (*Micro-poeme*, 1969, *Orologii de apă*, 1973, *Salba de lut*,1990, *Leac blând pentru melancolii*, 1991). Membră a Uniunii Scriitorilor de pe vremuri, ca mai toți scriitorii din provincie, nu prea e băgată în seamă. Nu apare nici în grandiosul DGLR, pentru a nu mai vorbi de mișcarea vie a grupărilor. Dar asta vorbește în primul rând despre starea de civilizație a unei literaturi.

Florin Mihăilescu (9. 8. 1937). De ce să nu recunosc, am o specială slăbiciune pentru acest scriitor de o calitate superioară și de o modestie cum nu se prea mai găsește. „Boier” , în sensul cel mai bun al cuvântului („lord prietenos, elegant și sobru”, am spus cândva), care nu mai are trecere de mult, mai ales de când cu democrația „populară” sau „de cumetrie”. Nu-i exagerare, e cel mai expert în analiza conceptului de critică literară în România (două volume cu acest titlu, 1976-1979), după ce în 1972 publicase *E. Lovinescu și antinomiile criticii*, antologia *E. Lovinescu interpretat de...* Urmează *Introducere în opera lui Mihai Ralea* și patru volume din ediția *Scrieri* de Mihai Ralea. Nu mai spun de alte contribuții de critică și teorie literară, dar nu pot omite micromonografia despre Hortensia Papadat-Bengescu, pentru a vedea că Florin Mihăilescu se ocupă și de scriitori care nu sunt numai critici și teoreticieni.

Panaït Istrati (10. 8. 1884 – 1935). Hoinarul tragic, i s-a spus. Tânărul jurnalist, abordează tematică felurită, în special politică. Asta îi va influența literatura, care impresionează atât de mult Occidentul, unde s-a pornit ca un nou argonaut, în zdrențe. Asemenea lui Gorki, „Universitățile lui” erau lumpenul, hamalii din port. Idealul umanitarist îl face să cadă pradă sirenelor kominterniste. Dar s-a produs răsturnarea stupefiantă. *Spovedania unui învins* denunță „abcesele care acoperă în întregime corpul Revoluției”. Consternați, tovarășii de religie comunistă se năpustesc asupra „odiosului renegat”. Întors în țara sa de baștină, n-a mai apucat să riposteze prigoanei.

I. Negoîtescu (10. 8. 1921 – 1993). Cunoștința cu E. Lovinescu îi aduce un plus de lumină în destinul literar. Cu *Manifestul Cercului Literar* și *Revista Cercului Literar* rotunjește vârsta intelectuală, „euphioronică”, sinteză de clasicitate și spirit faustic. Are legături literare cu imperiala Doamnă Hortensia Papadat-

Bengescu. După stadiul de la Jilava, revine energic în critică și istorie literară, care se vor aduna în *Istoria literaturii române. Poezia lui Eminescu* răstoarnă raportul valoric dintre antume și postume. Închipuia o „axiocrație”, lume dominată de criteriul valorilor, dar era numai o credință utopică a exilatului în Germania de Vest până la sfârșitul vieții.

Barbu Cioculescu (10. 8. 1927). Edițiile sale din Constant Tonegaru, Luca Ion Caragiale, Radu Gyr și mai cu seamă impozanta *Mateiu I. Caragiale* l-a apropiat mult cunoașterii publice. Și traducерile din Anatole France, Bram Stoker, Eugen Ionescu, Alain Finkelkraut. Acum, memorialistul și gazetarul încântă în reviste, mai ales în *Acolada*. Se vede de la o poștie omul de carte „vechi”, bun și gustos ca vinul din crama boierească.

Nicolae Prelipceanu (10. 8. 1943). Statura i se luminează prin surâs firesc. Omul civic se lasă mai mult înlănzit de duhul poeziei. Cât sunt eu de lăturalnic, m-am întâmplat la două premieri ale sale, în 1978 (*De neatins, de neatins*) și „Premiul Bacovia”, mai încoace. Știu că a mai fost laureat și la Cluj, și, din nou, publicistul pentru *Dialoguri fără Platon*. Prozatorul însoțește îndeaproape pe poet, fără să-l depășească. În *Viața Românească e spectator* de teatru. Despre poezia sa, într-o singură frază nu pot spune decât că e diversă, adesea oximoronică, spontană și elaborată, ludică și rafinată, exploatând cu calm ambiguitatea ironiei.

Horia Gârbea (10. 8. 1962). Surpriză mare sunt traducерile din Shakespeare, mai ales sonetele. Altminteri, ne-am obișnuit cu multele traduceri și adaptări de teatru. Trebuie consemnat, că nu-i de ici de colea: Corneille, Machiavelli, Marivaux, Cehov, Tennessee Wiliams, Fernando Arrabal, Dario Fo, Jacques Copi, S. I. Witkiewicz etc. Și-i apreciem polivalența. Personal, m-a cucerit bogăția umorului, iar în poezie, limpezimea.

Teodor Mazilu (11. 8. 1930). Scriitor paradoxal, a stârmit reacții acut contradictorii. Pe mâna lui, satira incisivă, amestecată cu ironie și umor dă naștere la specifice tragicomedii, unde sublimul și grandoarea devin impostură și abjecție. De fapt, piesele de teatru maziliene sunt niște parodii, răsturnări burlești ale originalului, parafraze ale unei realități absurde, pedagogii inverse.

Ion Ghica (12. 8.1816 – 1897). Beul de Samos scrie minunat. Opera lui „este muzeul Carnavalet al nostru, organizat de un bun artist” (G. Călinescu). În afară de scrierile economice, triumfă scrisul dezinvolt și anecdotic. Scrisorile către Alecsandri, amintirile despre Nicolae Filimon, Nicolae Bălcescu, Grigore Alexandrescu și alții sunt fermecătoarea prin naturalețe și rafinata lor intelectualitate. E un prejunist în spirit.

Dumitru Radu Popescu (19. 8. 1935). Dintre autorii români reputați de la șaizecism încoace, pare a corespunde cel mai bine calității de „scriitor total”. Fecunditatea îl aduce și după 1989 (după o foarte scurtă pauză) în prim plan, deși vremurile pragmatice de azi nu mai acordă mare atenție creației artistice. DRP scrie cu sentimentul că împlinește o treabă capitală pentru ființa omenească. Relația cu teatrul, disponibilitatea ludică, ironică, parodică și satirică asigură mereu această vitalitate specific barocă.

Al. Piru (22. 8. 1917 – 1993). Adversarii au spus în cor că reputatul critic „povestește poezia”, ca să nu mai spunem de etichetarea omului social. Contribuția sa istorică și critică literară, ca să fim drepți, e de plan superior. Despre rigoarea științifică și conștiința estetică, nu mai încape vorbă. Merită însă remarcate volubilitatea discursului, ironia, verva niciodată frivolă, ba chiar se induce o anume seriozitate. Erudiția și jovialitatea, întrunite în registre bine dozate, creează un spectacol savuros al scriiturii.

Svetlana Paleologu-Matta (22. 8. 1928). A fost amabilă încă din vremea „epocii de aur” să corespundeze cu mine. Și cu alții, mai ales din Provincia română. Conversam, în scris, despre diverse probleme care nu se abăteau de la linia partidului, dar nici n-aveau de-a face cu ea. Mai mult în legătură cu Bacovia și Eminescu despre care a scris excelente (acesta e cuvântul) exegeze: *Existence poétique de Bacovia, Eminescu și abisul ontologic*.

Andrei Pleșu (23. 8. 1948). Fiindcă are doxă, are și umor. Chipul și atitudinea civică-politică sunt fermecătoare într-un fel anume. Acestea, la un loc, îl plasează în elita culturală de azi. Adică valori, repere, zona cea mai de sus, admirată dar și suspectată de supraevaluare prin conivență.

Mircea Braga (27. 8. 1938). Ne cunoaștem de la faimoasele colocvii ale revistei *Transilvania*. Dar câți n-am cunoscut atunci, în anii '80. De la Mircea Zăciu și Al. George, la Marian Papahagi și Mihai Zamfir, de la Mircea Tomuș și Mircea Ivănescu la Marin Mincu și Dan C. Mihăilescu. Domnul Braga era cel mai „găzdos”. Până atunci și apoi, în continuare, a scris cărți de raft din față. Recent am primit un volum magnific: *Ecce Nietzsche (Exercițiu de lectură hermeneutică)*, 2015, Editura Academiei Române (444 p). Ochii comentatorilor au rămas indiferenți.

Radu Petrescu (31. 8. 1927 - 1982). Recunoscut ca precursor de optzeciști și ca artist considerabil după moarte. Literatul pur sânge s-a cufundat în interiorul literaturii: „literatura mea încă este viață”; „ce mi se întâmplă acum, de fapt mi se întâmplă în eternitate”. Scriitura - un act fundamental al existenței, căci pentru cumintele scrib modern lumea e literatură pentru literatură.

CUPRINS:

Constantin TRANDAFIR / Scriitori „auguști” / 2

Gheorghe GRIGURCU / Pagini de jurnal - „Cînd nu mai poți scrie” / 3

Barbu CIOCULESCU / Farmecul așteptării / 4

Dumitru UNGUREANU / Biblioteca uitată. Comisarul și leneșul / 4

Nicolae COANDE / Roberto Bolaño – istoria unui francțiror (I) / 5

Viorica GLIGOR / Eros și Thanatos / 5

Vasile MUSTE / Poezie / 6

Adrian Dinu RACHIERU / Ileana Mălăncioiu sau „călătoria sufletului” / 7

Aureliu GOCI / Gheorghe Păun - un poet matematician, sau un matematician poet? / 8

Monica M. CONDAN / În cetatea mirifică a Silviei C. Negru / 8

Petru URSACHE / Un sfînt / 9-10

Magda URSACHE / Francheța prieteniei / 11

Lucian GRUIA / La drum! cu Mircea Petean / 12

Mihai AMARADIA / 3, 2, 1, acțiune, motor / 12

Ion Popescu-BRĂDICENI / „În chip poetic locuiește omul” / 13, 15, 21

Sorin Lory BULIGA / „Brâncuși în lumea românească” / 14

Victor ȘTIR / Cărți de peste munți. „Petru Rareș și bistrițenii” - o sinteză demolatoare de clișee / 15

Marian DRĂGHICI / Poezie / 16

Flori BĂLĂNESCU / Paradigme Basarabene / 17

Dan CULCER / Serii și grupuri. O ședință de partid în redacția revistei «Vatra» (1986) VII / 18

Olimpia IACOB / Traduceri. ILMAR LEHTPERE / 19

Nicolae CIOBANU / Sucevean, doar prin certificatul de naștere / 20

Vasile GOGEA / Camere de luat vedenii / 20

Vlad CIOBANU / O lectură a mitului Meșterul Manole (XI) / 21

Doru STRÎMBULESCU / Premise ale trecerii de la filosofiele elenistice la dogma creștină a Sfintei Treimi / 22-23

ISSN 2285 – 9020

Publicație de literatură și artă

Editor:

Centrul de Cercetare, Documentare și Promovare „Constantin Brâncuși”
Târgu Jiu

Director:

DORU STRÎMBULESCU

B-dul C. Brâncuși, nr. 12 A
Telefon/Fax: 0253.217.570

E-mail:
office@centrulbrancusi.ro
www.centrulbrancusi.ro

Lector:

Ion POPESCU-BRĂDICENI

Tehnoredactare:
Rodica TEIȘI

Tiparul: Tipografia PROD COM SRL Târgu Jiu

Potrivit art. 206 C.P.,
responsabilitatea juridică pentru conținutul articolului aparține autorului.
În cazul unor agenții de presă și personalități citate,
responsabilitatea juridică le aparține.

www.centrulbrancusi.ro

Gheorghe GRIGURCU / „Cînd nu mai poți scrie”

Memoria ajunge a se raporta la existență ca la o catastrofă marină. Dîndu-mi seama că am uitat, de pildă, mai toată matematica pe care am deprins-o la liceu și pentru care, vai ce rușine, căpătam note mari, nu pot vedea altminteri memoria mea actuală decît sub chipul unui marinar de pe un vas amenințat de naufragiu, care nu ezită a azvîrli în valurile turbulente tot ce prisosește pe bord în acele clipe de cumpănă.

Spre deosebire de imagine sau de sunet, factori ce pot reverbera în trecut sau în viitor, parfumul reprezintă o focalizare a prezentului. E un prezent totodată senzorial și eteric care se mistuie pe sine. Un prezent totodată materie și duh, figură și transfigurare în aceeași cuprindere efemeră. Iată poate motivul pentru care nu există o artă a olfacției, în rînd cu muzica și cu artele plastice.

Pentru poet, limba e o civilizație căreia încearcă a-i aduce un complement cultural, încastrîndu-i particule de imagini.

„Nu rîde niciodată de prostia altuia. Ea este șansa ta” (Churchill).

Exemplarele bătrîne ale arborelui Sequoia Gigantea pot atinge 135 metri înălțime, iar trunchiul acestui arbore poate fi cuprins de 30 de oameni cu brațele deschise.

Din fiziologia arivistului. Cînd avem a face cu un asemenea specimen într-o variantă elementară, acesta nu evită purtarea trufaș neobrăzată față de cei „mici”. Îi apasă fără jenă cu talpa autorității ce și-o arogă. Altcum procedează arivistul de oarecare rafinament. Acesta ține a se arăta în unele cazuri compasional-generos cu cei ce i se înfățișează drept „inferiori” (nădăduiește că pentru totdeauna), din impulsul aceleiași vanității care dorește a-și înscrie un merit suplimen-tar. Înlăturată fiind primejdia concurențială, de ce să nu treacă și în calitate de sponsor moral al „nevoiașilor”? Cu cît cei cu pricina se află, în vederile sale, mai jos, cu atît speră să-i devină mai vizibilă statura ieșită din ordinar.

Din inventivitățile slugărniceiei. La o agapă „literară”, ce mi-e dat să văd? Un condeier sexagenar desfășurîndu-și ospitalitatea de-o manieră nețîmzurită în fața unui personaj de la „centru”. Sfînd la o masă cu destule scaune libere, îi oferă cu stăruință musafirului propriul său scaun de pe care se ridică grabnic. Cînd vine băutura, dă fuga la dependențe să-i aducă un pahar „sigur curat”. Cînd toarnă vin în paharul obiectivului adulat, deși e de ajuns să întindă mîna, se ridică în picioare, executînd mișcări curbate aidoma unui chelner profesionist. E mereu cu ochii la ușa din apropiere. Dacă intră cineva și o închide (afară e vînt), se repede s-o închidă încă o dată.

Cea mai convingătoare opoziție la neutralitate: lacrimile.

„Caracterul doamnei P(ietragrua). – Doamna P(ietragrua), o femeie masivă și frumoasă, are gravitatea omului care gîndește. Nu mai găsesc nimic românesc în ochii ei. Ea consideră că la Milano monotonia ucide plăcerea; intrigile sfîrșesc aici prin căsnicii. Plăcerea ține primele patru luni, după care soții cască împreună un an, doi, din respect pentru opinia publică. După părerea ei, italienii (din Milano) n-au scînteie; așa numește ea spiritul; le acordă în schimb talent, adică subtilitate și prudență în împlinirea unui țel oarecare. Toate astea le-a desprins cu foarte multă finețe. Eram gata, gata să aplaud deși mă învinsese. E de părere că atunci cînd întîmplător italienii spun o vorbă de duh o spun atît de greoi, încît își pierde orice farmec. N-aș fi oare îndreptățit să-mi închipui că o mică aventură cu mine, foarte neprevă-zută și foarte pătimasă, i-ar face plăcere? Asta ar mai risipi monoto-nia. (...) Dacă vreau să plac unei femei, ea nu trebuie să fie prea sigură că mi-a plăcut” (Stendhal).

Ritmul generaționist, aidoma cadenței unei coloane în marș. Cine nu-l păstrează, iese din rînd. Prea adesea, nimic de făcut.

În lume s-ar afla acum vreo șase sute de milioane de pisici. Cum oare s-a făcut calculul?

Aștepți cu răbdare Cuvîntul. Cuvîntul care se înconjoară de o lume a sa, în care se află fapte cunoscute și necunoscute ale lumii obștești și, deopotrivă, fapte cunoscute și necunoscute ale lumii tale, care așteaptă o relaționare.

Măcăitul unei rațe nu produce ecou, fără ca fenomenul să fi găsit o explicație.

Cu adevărat moral nu poți fi decît în riscantă contingență cu imoralitatea Celuilalt și cu imoralitatea ta proprie. Numai încolțită de primejdii fiind, moralitatea se poate identifica satisfăcător pe sine.

Emancipare, ce mai încoace încolo! „Am întîlnit, în ultimul timp, tot mai mulți cerșetori bărbați, tot mai insistenți și mai expliciți, care nu doar precizează suma pe care o doresc, se țin după tine pe străzi, la limita agresivității, ci și precizează la ce le vor folosi banii ceruți: o ciorbă de legume și o iahnie de fasole, de pildă” (Dilema veche, 2015).

O tăcere a ta, care nu te ia în serios, care te persiflează.

Ani mulți, decenii în șir, dată fiind și întîrziata-mi înfățișare juvenilă ce mă stînjenea, eram mereu îndemnat „să cunosc viața”, să

dobîndesc „mai multă experiență” etc. Despre ce era vorba? Cei ce mă considerau astfel încercau a mă subordona mentalului lor „pozitiv”. Imaginea mea proprie de viață nu-i interesa cîtuși de puțin, întrucît ei reprezentau o confrerie de temut care standardiza lucrurile, privind pieziș unicatul. Acolo unde credeau a-l simți, se sileau a-l aduce la matcă. În realitate nu insuficiența „experienței” mele îi irita pe acești gardieni ai cutumei, ci riscul ca această „experiență”, cită era, să iasă din rînd, să se insoliteze. Nu se afla în prim plan un impact între generații, ci unul între masificare și individualitate. În anii tinereții mele, o asemenea solidarizare a vîrstei cu clișeele sale se producea de regulă la maturitate și la senectute. Azi constat că a devenit și o caracteristică a tinerilor, tot mai dezinteresați de predecesori, comuni-cativi doar între ei, izolați într-un club generaționist cu ușile închise. Sabotîndu-și inclusiv personalitatea. Am impresia că n-o să le pese nici de „cunoașterea vieții” la tinerii ce-i vor succeda.

Teriomanția: ghicirea prin observarea animalelor.

Cînd nu mai pot scrie (regretabil, sînt și asemenea zile), mă simt drept un supraviețuitor schizoid, el însuși și, simultan, altă ființă, sinistră, un revenant.

„Aparțineau desigur acelei categorii de oameni cu inima învîrtoșată și cugetul împietrit, care, oricît de mult bine le-ai face și oricît de bun te-ai vădi, nu pot închipui (realiza) binele și bunătatea. Bunătatea o suspectează, îi atribuie cauzele cele mai egoiste ori mai josnice, iar binele îl pîngăresc degrabă, coborînd totul la nivelul sufletului lor cufundat în răutate, vulgaritate, venin și șoricioaică. Orice discuție e inutilă. Totul e în zadar! Nu pot concepe binele, nu pot intui altceva decît ce știu de la sinea lor; ceva care ar contrazice și uimi haina lor plămădeală. Nu pot ieși din cercul (magic), din oala, din cazanul, din groapa, din temnița în care-i închide netrebnicia lor. De cît sînt de răi, nu se pot decît oglindi în ceilalți, nu pot crede nici binelui celui mai evident. La Cristos atîta s-au dumirit să vadă: un șiretlic al diavolului” (N. Steinhardt).

Trecem de regulă sub tăcere cruzimea visului care, prin natura sa, reprimă viața. O urmărește implacabil spre a o hărțui, decima, exclude pînă la urmă din cadrul onorabilității. Visul: adversarul de temut, adversarul de căpetenie al vieții.

Prostia poate ajunge la un fanatism al propriei sale condiții, care nu trebuie pierdut din vedere. Simțîndu-și reflex insuficiența, adoptă o poză marțială.

Pentru a rămîne cît de cît în limitele decenței, lingușirea s-ar cuveni dozată cu grijă. Chestiune de finețe. Dar lingușitorul e funciarmamente grosier chiar prin această postură pe care și-o asumă, împins mereu de însăși condiția falsului către exces. Exces care are însă și partea sa bună. Și anume aceea că ne ajută să descoperim dintr-odată mașinăria adulării, nelăsînd nici un dubiu asupra caracterului celui ce-o manevrează.

Ca un revers al smereniei puse în scenă, lingușitorul e un infatuat. Se supraevaluează chiar prin actul adulării care implică gîndul că adresantul acesteia poate fi prostul cu ușurință, „jucat pe degete”. Cum ar veni, păpușarul și marioneta sa.

Broasca țestoasă are o teribilă rezistență la foame. Ea poate trăi pînă la 400 de zile fără hrană.

Dacă ai încă tumulturi nemărturisite, himere ce se îndărătnicesc a rămîne în ele însele, așteptări incomunicabile în fragilitatea lor nelumească, un șir nedeterminat de acte lăuntrice care nu se pot întinde în patul procustian al textului, ești un om liber. Scrisul fără rest te-ar transforma, în schimb, într-un agent al său, așadar într-un captiv fără speranță.

Privesc în această dimineată, prin geamul deschis, un cer anemic, șovăind între nebulozitate și lumină, care induce totuși o stare de calm. De-o modestie organică ce dezarmează deopotrivă apatia și extazul.

„De obicei nu uiți binele pe care l-ai făcut. Nu te deranjează cîtuși de puțin (dimpotrivă) să-ți aduci aminte de el. Nu la fel stau lucrurile în cazul răului pe care l-ai făcut. Prima tendință e să-l arunci la spate, dar cu un risc major: acela de a-l repeta. E infinit mai corect să-l ai ca pe un avertisment: «Vezi că, în împrejurările cutare, ai făcut cutare rău și s-ar putea, în împrejurări similare, să-l repeți; fii atent». În fond, pașii greșii pe care îi faci nu sunt mereu de natură să te trimită în focul iadului. Dacă i-ai făcut din neglijență, din lenea de a te lăsa pe socoteala primului impuls, toată problema este să-ți dai seama că ai făcut un rău în momentul în care l-ai făcut și să fii atent să nu-l repeți; nu e nevoie chiar să-ți dai cu pumnii în cap, și mai ales nu ca un spectacol de ispășire – fie și a unui spectacol fără public, în care tu ai fi propriu-ți public, care te autoaplauzi pentru acest act de «cîință profundă», profund nesincer” (Mihai Șora).

O infatuare melancolică, visătoare, parcă cerîndu-și scuze.

S-ar putea ca, în pofida aparențelor, un timid să aibă o personalita-te puternică ce se îndoieste de sine (semn paradoxal de energie morală), obiectivîndu-și dubiile prin proiecția lor asupra ambianței care îl stînjenește.

Orașul Mexic se scufundă neîncetat. Spre deosebire de Everest, orașul Mexic se scufundă anual cu o medie de 10 centimetri, de zece ori mai rapid decît Veneția.

Am urcat iarăși, după un răstimp de cițiva ani, treptele către un birou de finanțe pentru a regla o mică iregularitate la un impozit. Clădirea însăși e rebarbativă. Nouă, cu destule etaje, odraslă modestă, în Amarul Tîrg, a zgîrie-norilor, cu scări abrupte, holuri lîncede în iluzia lor aseptică. Dar, surpriză. Funcționarii pe care i-am găsit cuibăriți între dulapurile ticsite de dosare nu erau cîtuși de puțin asortați cu decorul. Nu păreau șoareci de birou. Resemnați, cu privirile plecate, rupți de o lume după care pesemne tînjesc. Avînd aerul unor plante silite a crește într-o odaie întunecoasă, a unor viețuitoare închise în cușcă. Departe de a fi exponenți ai redutabilei birocrății moderne în acuta sa variantă autohtonă, se arătau a fi mai curînd sclavii săi, bucuroși cînd au prilejul să vadă, în decursul orelor apăsătoare de serviciu, un chip de vizitator.

Deși Nicolae Grigorescu a lăsat doar vreo 460 de pînze, recent s-a constatat că se află în circulație peste 2500 de picturi purtînd semnă-tura sa...

Scrii greu, poate dintr-un fel de instinct scriptic care îți semnalează gravitatea acestei indeletniciri pe care rutina s-ar putea s-o compro-mită. O dificultate preventivă.

Intrînd într-un anticariat, G. B. Shaw a descoperit într-un raft un volum cu propriile sale piese de teatru. Deschizîndu-l, a găsit o dedicație scrisă de el unui prieten: „Cu complimentele lui G. B. Shaw”. Cumpărînd cartea, a așternut sub prima dedicație o a doua: „Cu reînnoite complimente, G. B. Shaw”. Și a expediat cartea prietenului.

Există la unii oameni cîte o scînteiere de bunătate a purei vitalități, cu atît mai prețioasă cu cît e mai organică. Semnal al unei sănătăți mistice.

Perorație cizelată pînă într-atît încît stratal retoric cu caracter protector s-a subțiat excesiv, lăsînd cu imprudență la vedere miezul pedestru.

„Să fii tu însuți, într-o lume care face totul, zi și noapte, ca tu să fii altcineva? Inseamnă să duci cea mai grea bătălie pe care o poate duce un om. Și să lupți fără încetare” (E. E. Cummings).

„Incredibil, dar adevărat! Un șofer de autobuz din orașul Bareilly, statul Uttar Pradesh (India), a pătît-o. Ajuns la capătul liniei, s-a gîndit să tragă un pui de somn întins pe două locuri. În acest timp, o maimuță buclucașă s-a strecurat pe geamul deschis și a reușit să pornească autobuzul. Șoferul s-a trezit speriat că îi furase cineva vehiculul. Cînd l-a văzut, maimuța a abandonat volanul și a ieșit pe geam. Bărbatul a alergat să stăpînească vehiculul, dar acesta intrase deja în două autobuze parcate. Din fericire, șoferul nu a fost rănit. Doar autobuzul a fost avariat” (Click, 2015).

Limpezimea vitroasă a acestei dimineți în care te miști cu vioiciu-ne, fragilă aidoma unui pahar gata a se sparge în orice clipă de neatenție.

Împlinirea își resoarbe perspectiva, neîmplinirea, în schimb, beneficiază de o perspectivă infinită.

„Dacă suferi pe nedrept, mulțumește-I lui Dumnezeu atît pentru nedreptatea ce ți se face, cît și pentru suferința ta..., ai prefera oare să suferi pe bună dreptate?” (Monseniorul Ghika).

În tragediile antice, mila și groaza. Acum, mila și dezgustul.

Barbu CIOCULESCU

/ Farmecul aşteptării

Să stea rostul vieţii în împlinirea sau în aşteptarea acesteia?

Citind recentul volum „Dincolo de aşteptare - dialog în larg”, de Monica Pillat şi Radu Ciobanu (editura EIKON, Bucureşti, 2016) pare că paradoxal, aşteptarea e o stare febrilă marină. Doi scriitori cu palmares bogat, Monica Pillat, în poezie şi proză, Radu Ciobanu, în domeniul prozei îşi dau întâlnire pe corabia imaginară a unei teme care, luând locul obişnuitei prezentări, le îngăduie dialogul de la distanţă. În lumea în care trăim, dar exclusiv pe crestele de val ale spiritualităţii.

Unul dintre convorbitori este credincios,mistic chiar, celălalt este doar convins de existenţa unei Entităţi Supreme, pe care nu o personalizează. Cei doi nu se află pe poziţii adverse, însă nici în acelaşi echipaj, ei vor defini, mai întâi, însăşi noţiunea de aşteptare, pe suitoarele-i trepte de percepţie. În imediata apropiere a răbdării, dar cu o altă încărcătură, cunoaştem o aşteptare plină, una goală, dacă nu şi una exasperantă. Cea în gol dobândeşte, în viziunea dlui Radu Ciobanu, un caracter ontologic şi dimensiuni abisale - prin sublimarea în artă. Ilustrate în literatură, de la Ulise, Robinson Crusoe, la personajul din romanul „Deşertul tătarilor”, al lui Dino Buzzati, la romanul „Marşul lui Radetzky” al lui Ioseph Roth.

Transcendentă aşteptarea în gol sfârşeşte în abis, uneori, totuşi, în lumină, cu precizarea că urmările-i sunt întotdeauna nefaste. Cu totul altfel se înfăţişează aşteptarea în lumină: „Uneori, spune Monica Pillat, chiar când nu fac nimic simt o plinătate în străfundurile fiinţei mele, o linişte încărcată de sensuri care îmi scapă şi cred că atunci captez iradierile sâmburelui divin dinăuntru. În acele clipe de aşteptare lăuntrice iese la lumină ceva din adânc”. Cu precizarea, să spunem: „Nu-mi pot închipui viaţa fără aşteptări...”. Iar între felurile feluri de aşteptare care se perindă, apare şi unul insolit: „puil de aşteptare”, pe tiparul puilului de somn, în vocabularul dlui Radu Ciobanu, decalc după puilul de somn. Lunga călătorie, pe valuri ce se rânduiesc, trebuie să aibă un ţel. Numai că, precum precizează dl Radu Ciobanu vorba e de o călătorie fără determinări concrete, fiind „cea mai frumoasă în determinarea şi tragismul ei”. Monica Pillat pune, de altfel, punctul pe i: „Călătorim cu pasul, călătorim prin cărţi, iar uneori prin rugăciune”.

Prilej pentru convorbitori de a-l pomeni pe Dinu Pillat, scriitorul şi părintele „Tatăl dumneavoastră ne îndeamnă să meditam la ţinta înaltă a drumului lor, iar aici cred că stă esenţa tuturor acelor îndemnuri şi nostalgii evanescente determinate de aşteptări criptate în subconştient”. Cât o priveşte pe convorbitoare: „Dumneavoastră Monica deţineţi rarul privilegiu de a avea acces la trăiri aflate la liziera celuiilalt „tărâm”, a paranormalului, a transcendentului, a nevăzutului..., a unor trăiri incomunicabile, în sensul că pretind un martor de aceeaşi structură spiritual-religioasă”.

Un bun exemplu al aşteptării împlinite este Ulise - cel care, după întoarcerea în Itaca se pregăteşte de o nouă plecare - în Cântul al XXVIII-lea al Infernului lui Dante el apare arzând în miezul unor vâlvătai - eventuala metaforă a dorului etern de aventură. Din lumea eroilor antichităţii la aceea a visului e numai un pas: competitorul, necunoscut la faţă îi apare în vis Monicăi, straniu interludiu ce va permite celuiilalt să descopere neaşteptate lucruri despre el însuşi. De altfel, liberul curs pe care îl poate lua o conversaţie de strictă neconvenţionalitate, în cadrul tot atât de strict al unei logici convenite schimbă, de la capitol la capitol, teme convergente, încât trecerea de la sfera visului la aceea a creaţiei literare se petrece cu tot firescul. Probleme ridica însuşi cuvântul, în opinia dlui Radu Ciobanu, așa cum inspiraţia îşi are un mediu preferat, cel nocturn. Şi iată cum compune Monica Pillat: începe prin a-şi imagina o poveste anume de la început până la sfârşit, având, deci în minte, pe urmele lui Edgar Poe, de la început finalul. Împarte materia în secţiuni – dacă am înţeles bine -, trecând, apoi, de la scenă la scenă. Uneori scrisul în gând durează, săptămâni, luni, ba chiar ani. „- Nu mă grăbesc – zice, pentru că trăirea e cu mult mai bogată decât punerea în cuvinte” – şi, oricum ca autoare e obsedată de tema abordată, până la a nu-şi mai aparţine, până la finele scrierii. De asemenea, şi dl. Radu Ciobanu simte asupra-şi, când scrie, lucrarea misterului, a inefabilului, a Nevăzutului. Punct în care, remarcă Monica Pillat, scrisul se aseamănă cu experienţa onirică.

De la scris la coşmar se face un schimb de amintiri dl. Radu Ciobanu respingând ideea visului revelator sau profetic. Nu în scris sau în vis îşi află alinarea după soţia pierdută. Deschis, îşi destăinuie tainele scrisului. La dânsul, singurul loc alb într-o proză este sfârşitul. Din scenariul cu care începuse trecerea în scris a unei piese literare rămâne, pe parcurs, prea puţin neprevăzutul care conduce traseul peniţei fiind totodată şi cheia autenticităţii, factorul ce ameliorează proiectul iniţial. Un roman se poate naşte dintr-o imagine întâmplător văzută.

Intervenţia Providenţei se manifesta în primele şi ultimele rânduri ale unei creaţii, afirmă doamna Monica Pillat. Mai rezervat, domnul Radu Ciobanu apelează la o celebră zicere atribuită lui Einstein: „Coincidenţa este felul lui Dumnezeu de a rămâne anonim”. Scrisul ca plutire - excelent titlu de capitol -, se deschide cu o metaforă a doamnei Monica Pillat: „Scrisul e un ghioc în care îmi ascult mereu gândul”. Dar mai este şi o modalitate a intra într-o transă - a creaţiei - în care o poetă se lasă purtată. Ținta rămâne înaltă, salvează de efemer. Acest scris, comparat unei ieşiri în larg are ca Țintă neprevăzutul. Oare, în a cărui posesiune fiind autorul, ar putea el cădea victima vanităţii? Aruncând dispreţul asupra acestuia, dl. Radu Ciobanu face elogiul orgoliului, anume acela „care înseamnă conştiinţa propriei valori şi unicităţii valorii artistice şi are menirea igienică de a feri smerenia să eşueze în umilinţă”. Orgoliul se păstrează în limitele cordialităţii, nu devine o frustrare nici când refuză familiarităţile intempestive. Că este în religia creştină, un păcat capital, nu i se aminteşte.

De altminteri, dl. Radu Ciobanu nu este un credincios, ci un ins convins de existenţa unei Entităţi Supreme, pe care o şi simte, însă fiinţând în lumina absolută, în afara timpului ,a oricărei epici obscurizante, de asemeni. De la un campion al aşteptării, cum a fost Ulise, convorbitorii trec la un altul, Robinson Crusoe, ambii posesori ai unei strategii prin care şi-au schimbat haosul interior într-o singulară stare de spirit, o cale de mijloc a echilibrului mental - naufragiul devenind, la ei, în primul rând, o stare lăuntrică.

Monica Pillat îl vede pe Robinson Crusoe ridicându-se, spre a privi în jurul său. Cum altfel l-ar fi putut vedea o poetă?

O armă frecventă împotriva singurătăţii este Jurnalul „cunoscut competitorilor,, care au Ținut, măcar o vreme, unul. Un Jurnal de introvertit a Ținut Virginia Woolf, unul de extravertit, Liviu Rebreanu. Ultimul paragraf al dialogului se încheie simbolic, asupra fenomenului astronomic al găurilor negre, în acea zonă a abolirii timpului, unde aşteptarea nu-şi are rostul, nici temei de măsurătoare.

Lectorul cel mai prozaic îşi va aminti o maximă a scriitorului Victor Eftimiu, din filele uitatului său volum „vorbe, vorbe, vorbe”. „în aşteptare, fă altceva”.

BIBLIOTECA UITATĂ

Dumitru UNGUREANU

Comisarul şi leneşul

Recunosc vinovat, de parcă aş fi sub anchetă la poliţie: m-a cucerit coperta! Ilustraţia, dominată de nuanţa castanie, avea (şi păstrează până azi) un aspect pe care l-aş asemui desenului pictat în spuma unei ceşti de cacao cu lapte sau de cafea cu frişcă, însângerat de-un bob strivit. Însă ceea ce mi-a plăcut „mai mult şi mai mult şi mai mult” (cum îngânam în jocurile noastre de copii de la Țară), a fost culoarea verde, fondul dreptunghiurilor cu numele autorului şi titlul cărţii: *Georges Simenon - Maigret şi hoţul leneş*. (În româneşte de Liviu Țicu - Bucureşti 1970 * EDITURA UNIVERS * Coli tipar 7,5 * Tiparul executat la Combinatul Poligrafic „CASA SCÎNTEII” comanda 574 - lei 3,75) Exemplarul din biblioteca mea l-am cumpărat pe 26 iulie 1986, din talciocul improvizat la dreapta intrării în oborul găeştean, unde apărea mereu buchinelistul proprietar de Trabant care îşi rotunjea binişor veniturile oferind spre vânzare „mărfuri” aruncate de locuitorii clădirilor demolate în Bucureşti. Sau să-l fi găsit cumva la „concurenţă”, o Țigancă bătos românisată, bine făcută la trup, dar veştejită la faţă ca majoritatea femeilor trecute de-o anumită etate? Preţurile amândurora nu difereau, doar resursele...

Exemplarul achiziţionat chiar în 1970 l-am rătăcit sau l-am dăruit în anul când mi-am curăţat rafturile de literatura „comercială”. Aveam pe-atunci, la începutul deceniului nouă al secolului trecut, ideea că romanele din colecţiile „Aventura”, „Enigma”, „Cutezători” sunt fleacuri de pasat cititorilor nepretenţioşi ori leneşi, a căror sete de inedit era complet nesatisfăcută de programele tot mai inepte ale televiziunii unice, de filmele occidentale rar importate, de limitatele posibilităţi ale călătoriilor pe cont propriu. Şi-mi dau seama, bântuit de-o uşoară umbră de nostalgie, că la vârsta primei adolescenţe, celebrată în satul natal (a doua trăindu-mi-o în capitala noastră fabuloasă), o asemenea sete aveam şi eu (şi nu pe cea imortalizată în ignobilul roman *tituspopovici* pe care - din fericire - n-am fost nevoit, ca elev, să-l studiez la ora de literatură, precum promoţiile dinainte-mi). Numai că, slab îndopat cu spirit aventurier, practic mă rezumam (nu mă resemnam!) să trăiesc „teoretic”, multiplicând aventurile imaginare prin încercări narative de tot felul, deloc blânde ca manifestare caligrafică. Şi dacă „literatura serioasă” mi s-a impus ca lucru de căpetenie, practicând şi eu genul conform umilelor mele posibilităţi (eh, modestia nu mă stranglează, nu-i așa?), „literatura de aventuri” mă uimeşte încă, de-ar fi să judec, bunăoară, după realitatea romanelor lui Umberto Eco...

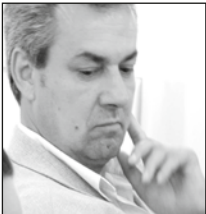
Nu apucaserăm încă - vorbesc de membrii *Clubului cititorilor care dezbatteau estetic pe malul şanţului, în Poiană* - să citim toate titlurile apărute în sus-numita colecţie a Editurii pentru Literatură Universală (ulterior Univers). Calitatea acţiunii descrise în cele două *Antologii* ajunse la noi în sat bulversa aşteptările. Numele necunoscute nouă, precum Svevo, Borges, Villiers de L'Isle-Adam, Leon Bloy, Bernanos, Lundkvist, Apollinaire, ca să nu mai vorbesc de japonezul Matsumoto (sau Matsumoro?), derutau complet. Înţelegem că Gorki sau Şenin figurau în cuprins ca o reminiscenţă a vremilor nu demult apuse când ruşii erau peste tot, unii chiar cu mâna în hambarul localnicilor, cum se şi întâmplase. Totuşi, Balzac oare de ce fusese băgat? Nu ne-a convins deloc povestea lui despre *Casa de la Grande-Bretèche*.

Neinclus în antologii, Georges Simenon însă era... cum să spun? Citindu-i proza, mi se părea scrisă de Sadoveanu! Acţiunea se mişca lent, fără brutalitate, cu grijă parcă să nu supere pe nimeni. Maigret, comisarul, n-avea nimic din spectaculozitatea vreunui detectiv american, fie Marlowe, fie altul mai puţin celebru, nu manifesta nici maniile lui Hercule Poirot, nici suficienţa alor noştri, căpitani, maiori sau ce grade li se permitea să poarte prin romanele „miliţiste”. Ne plăcea sau nu ne plăcea? - iată întrebarea nepusă vreodată în discuţii-le combative ale enigmaştilor cacoveni.

Am citit atunci, prin 1970-1971, câteva romane subȚiri cu Maigret, fără să fiu impresionat de vreunul, fără să reţin un caz anume, fără să nutresc simpatie pentru bonomul personaj. Nu ştiam încă să judec, necum să apreciez, *calitatea atmosferei* descrise de Simenon. Şi n-am învăţat asta nici în anii de după momentul când, împins mai degrabă de plăcerea colecţi-onării decât convins de valoarea literară, am plătit un preţ artificial umflat pe aceleaşi titluri apărute cu trei cincinale mai devreme. Abia recent, mărturisesc ruşinat, de parcă aş fi la interogatoriu poliţienesc, m-au cucerit farmecul şi poezia Parisului, un oraş în care ştiu că nu voi ajunge vreodată.

De lene.

Nicolae COANDE

/Roberto Bolano – istoria unui francțiror (I)

Roberto Bolaño este autorul hispanic poate cel mai des comentat în ultimii ani, în special după moartea sa prematură, în 2003, când abia împlinise 50 de ani. Chilian prin naștere, Bolaño a fost un scriitor cât de cât cunoscut în Europa, în Spania, îndeosebi, unde a fost laureat al unor importante premii. Valoarea prozei sale a fost recunoscută, post-mortem, ce-i drept, inclusiv în SUA, unde i-a fost decernat National Book Critics Award, după ce câteva edituri din Spania, Franța și Germania încercaseră să-l facă știut pe continent. Roberto Bolaño s-a născut în 1953 la Santiago de Chile, fiul unui șofer de camion și al unei profesoare. În 1968 s-a mutat în Mexico City, a renunțat la școală și a devenit activist politic (troțkist). A trăit o viață aventuroasă, petrecând diferite perioade în Chile, El Salvador, Mexic, Franța și Spania. S-a considerat întotdeauna în primul rând poet (s-a apucat de proză la sfârșitul anilor ,80, iar primul său roman a fost publicat în 1993). Până în 2003, când a murit din cauza unei afecțiuni a ficatului, a publicat peste 10 volume de proză și două de versuri, lăsând alte 10 cărți nepublicate (unele dintre ele neterminate).

Tradus la noi cu cel puțin șapte cărți până acum, Bolaño (un excelent poet, totodată, tradus selectiv de Claudiu Komartin) mi se pare revelația literară a acestor ani în care în România s-a tâlmăcit mult, iar uneori chiar și te miri ce. Grație câtorva editori atenți, până în prezent au apărut din opera sa volumele „O stea îndepărtată”, „Nocturnă în Chile”, „Târfe asazine” (ed. Curtea Veche), „Anvers” și „Convorbiri telefonice”, ultimele două la Editura „Leda”, parte a Grupului Editorial Corint. De curând, la Ed. „Univers”, a apărut un roman de o mie de pagini, „2666”, unul dintre cele mai bine cotate de public romane sud-americane, despre care am aflat că a fost pe locul 3 în America de Sud într-un top literar al ultimilor 25 de ani, după romanele lui Gabriel Garcia Marquez, „Dragostea în vremea holerei”, și Mario Vargas Llosa, „Sărbătoarea țăpului”.

„2666” este cartea unei apocalipse amânate, a unei serii de crime neelucidate petrecute în varii colțuri ale lumii. Romanul a fost pus în scenă de regizorul Alex Rigola și prezentat la Festivalul de Teatru de la Barcelona din 2007. Puțin mai devreme, acum trei ani, tot la „Leda”, a apărut romanul (și acesta de aproape 800 de pagini) „Detectivii sălbatici”, o „scrisoare de dragoste adresată generației mele”, după cum mărturisea autorul. Despre acest roman voi vorbi într-un articol viitor, urmând ca la final să încerc să descriez romanul-fluviu, conceput inițial în cinci părți, „2666”.

„Anvers” este una dintre primele sale cărți, apărută în 2002, și se prezintă ca o stranie ficțiune de proze scurte, fulgurații de tip diaristic, în care un narator povestește ce i se întâmplă, din postura unui marginal, în exilul său spaniol. Cadre bergmaniene se perindă

prin fața ochilor unui cititor care descoperă farmecul unei scriituri poetice, nu lipsite de acea obscurizare voită care incită un cititor mai leneș și-l gratulează pe unul inteligent Ca de obicei, lumea lui Bolaño este una populată de indivizi stranii confrunțați cu situații speciale sau aparent periculoase. Unii dintre ei scriu și aspiră la gloria literară în vreme ce sunt urmăriți de poliție sau de asasini plătiți, poartă discuții intense despre literatură și artă, au iubiri eșuate și dispar pe neașteptate în misterul propriei vieți. Singurătatea, această cruce crâncenă a creatorului, este ceea ce iese cu pregnanță în evidență, ca și o anume propensiune spre războiul nevăzut al existenței umane, privit din interior de un francțiror al scrisului. Chiar și în clipele sale solare, scrisul lui Bolaño este infuzat de dramatismul vieții, această “târfa asasină” (cum sună, la plural, titlul uncea dintre cărțile sale), amantă a tuturor, de nimeni atașată până la final. Este o „lume de polițiști, de hoți și de străini fără acte în regulă”, prin care deambulează un explorator al scrisului, un „dreamer” ce-și caută locul printre proscriși. Un dostoevskianism subtil, distilat în retortele scriului puternic al lui Bolaño, creează acel halou al unei lumi detracate în care iubirea este exilată, iar voința de bine este anihilată. Nu întâmplător o frază acut dramatică revine ca un leitmotiv în țesătura acestui roman atipic: „I-am spus ceței: totul e bine... rămân cu tine”.

Ceea ce izbește la o primă lectură a prozelor lui Bolaño, un maestru al eschivei și al echivocului bine dozat, este felul metodic în care înaintează în subiectul prozelor sale, precum și o aparentă detașare față de subiect și de personaje, fina orfevărie a scrisului său. Finalurile prozelor din „Convorbiri telefonice” sunt întotdeauna neașteptate, după ce încordarea cititorului a ajuns la maximum, ca în „Enrique Martin”, povestea unui poet ratat, care se sinucide după ce lasă un teanc de poeme epigonice, dar și câteva desene misterioase, cifre pe pereții camerei unde locuia. În „O aventură literară”, un story cât se poate de banal, personajul principal, un autor de oarecare succes, se vede comentat în presă de idolul său literar, dar bănuiește că acela îi joacă o farsă. Tensiunea crește, până într-un final când totul se depresurizează brusc, în lumina evidenței care arată că temerile prozatorului erau total nejustificate. Când nu scrie despre oameni preocupați de succesul literar, o temă majoră a scrisului lui Bolaño o reprezintă lumea misterioasă a femeilor prinse în rețeaua unor relații mai mult sau mai puțin complicate. „Clara,” „Joanna Silvestri” sau „Viața Annei Moore” sunt exemple remarcabile ale tipologiei preferate a lui Bolaño, aceea a femeilor care își trăiesc viața într-o sarabandă de sentimente și emoții, nu puține misterioase și chiar periculoase. Chilian fiind, Bolaño nu putea rata acea tematică socială atât de disputată în țara loviturii de stat a generalului Pinochet, cel care l-a lichidat

pe liderul socialist Salvador Allende. Chiar dacă nu la modul explicit, Bolaño revine mereu asupra acestei pagini sângeroase din istoria propriei țări prin personajele sale exilate și care își amintesc cum au scăpat din iadul dictaturii. „Detectivii” este una dintre prozele autobiografice, în care putem ghici elemente ale detenției sale reale (autorul a fost arestat de poliția lui Pinochet, dar a scăpat cu complicitatea unor amici care lucrau acolo), dar acest pasaj din viața autorului apare și în „Târfe asazine”, în povestirea „Carnet de bal”. Roberto Bolaño este unul dintre marii autori de proză contemporană și este de crezut că dacă ar fi trăit mai mult ar fi fost aclamat pentru literatura sa artistică, lucidă, traversată de o necurmată tristețe. Nu întâmplător, volumul poartă un moto din Cehov, unul dintre scriitorii săi preferați: „Cine poate înțelege groaza mea mai bine decât dumneavoastră?”

Viorica GLIGOR

/ Eros și Thanatos

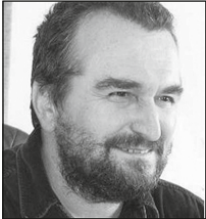
Frumoasele adormite este o carte stranie și tulburătoare, în care Kawabata explorează universul complicat al atracției sexuale. O poveste despre tristețea, regretele și singurătatea bătrâneții, despre tentația morții, alimentată de fantezmele erotice ale unui trup învins. Preț de câteva nopți, Eguchi trăiește plăceri secrete alături de tinerele narcotizate, pe care nu le poate trezi niciun sărut, niciun gest de mângâiere sau de violență. Dar bucuriile lui nu sunt doar de natură senzuală, ci și sufletească. Deși este fascinat de prospețimea și de parfumul trupurilor adormite, prezența acestora îi reactualizează amintiri sentimentale. În casa frumoaselor adormite, își regăsește iubirile de altădată, scăldându-se în apele nostalgiei și ale reveriei.

În acest spațiu al ceremonialului erotic, în care nu există decât un pat în care doarme goală câte o tânără necunoscută, niciodată aceeași, bătrânul de 67 de ani își recuperează trecutul sexual și afectiv. Contemplând-o cu tandrețe sau dorință, privirea îi glisează, printr-un joc al memoriei, spre un timp personal parcă scufundat. Astfel renaște misterioasa imagine a fetei alături de care văzuse micile curcubeie: „Era o seară în care ningeau cu fulgi deși. Eguchi, foarte tânăr pe atunci, a fost mișcat până la lacrimi de atâta frumusețe. La femeile din zecile de ani care urmaseră, nu mai întâlnise atâta frumusețe și ajunsese să creadă că frumusețea trupului misterios al acelei fete era de fapt frumusețea din inima ei și, chiar dacă încerca să rădă de el însuși, spunându-și că e doar o închipuire, acesta devenise cu trecerea timpului un adevăr și era o amintire de neclintit, chiar și acum, la bătrânețe”. În altă noapte, în vecinătatea altei ființe feminine, își amintește de arborele cu camelii, bătrân de peste patru sute de ani, pe care-l văzuse împreună cu mezina sa, într-un templu din Kyoto.

Întins lângă trupurile juvenile, Eguchi resimte propria degradare biologică și, inevitabil, apropiere morții. Alături de acestea, protagonistul își recuperează tinerețea pierdută, ca într-o istorie mitică: „Din vechime, bătrânii încercaseră să facă din parfumul domnițelor un fel de elixir al tinereții”. Mistuit de tristeți devastatoare, frământat de tot ceea ce a trăit, se întreabă uneori „cât de mult cunoscuse oare cu adevărat profunzimea și imensitatea plăcerii sexuale în viața lui de șaizeci și șapte de ani”. Fantezia erotică a bătrânului dezlanțuie gânduri și dorințe necurate, manifestate, paradoxal sau nu, tocmai în preajma unora dintre cele mai ingenue dintre tinere. Deși știe că regulile casei interzic violul și tortura, cu atât mai mult cu cât ele sunt virgine, tentația este greu reprimabilă. Mintea și trupul înfierbântate sunt aproape imposibil de strunit. Cel mai adesea, frenezia senzualității se descătușează în plan oniric, în visele induse parcă de cele două somnifere pe care le înghite ritualic, aproape de fiecare dată. Pentru Eguchi, experiența erotică se învecinează cu nebulia și nevoia de (auto)distrugere: „Nu era nici el departe de vârsta când va fi neputincios ca bătrânii care veneau aici. Îi tot dădeau târcoale gânduri păcătoase. Să distrugă această casă și să-și distrugă și viața”. Aici, protagonistul este constrâns să privească adevărul despre sine și să se vadă așa cum este: nefericit și însingurat. Chipurile și trupurile tinerelor adormite oglindesc, prin antiteză, urâtenia bătrâneții. Decăderea fizică și iminența morții îi provoacă o reală suferință. Pe care o interiorizează, meditănd la sensurile ascunse ale experienței trăite: „Era oare dificil să ți se permită să mori în această casă? Faptul că atrăgea curiozitatea oamenilor și primea pe cei izgoniți de lume nu era un semn al morții?”.

Casa frumoaselor adormite este și un spațiu al reveriei, alimentate de foșnetul valurilor și vuietul vântului, de peisaje care decorează pereții încăperii, schimbate odată cu fetele: „Deși se auzeau încă puternic valurile izbindu-se de stâncă, sunetul lor era blând ca o muzică și părea că ecoul lor urca parcă din fundul mării în trupul fetei, ca un cânt la care se adăuga răsunetul pieptului ei, prin pulsul de la încheietură. Sub pleoapele bătrânului zburau, dansând în ritmul acelei muzici, fluturi albi”. În tumultul clipelor se amestecă poezia, irealitatea, visarea. Bătrânul este sensibil atât la freamătul bogat al vieții, cât și la ispita sinuciderii: „Eguchi nu era decât un bătrân neînsemnat, dar pentru că era o ființă umană se întrista uneori de deșertăciunea singurătății, de lucrurile fără rost și melancolice din lume”. În unele pagini ale cărții, gravitatea meditației este infuzată de lirismul nostalgiei. Care învăluie, ca o pânză mătăsoasă și misterioasă, fața degradată a senectuții, transfigurând-o. În ceasul dramatic al confruntării cu propriile limite biologice, Eguchi evadează în ținutul luminos al tinereții, al proiecțiilor onirice. Tărâmurii compensatorii și salvatoare.

În *Adevărul minciunilor*, Mario Vargas Llosa remarcă faptul că „rareori s-a descris într-un roman, într-o manieră atât de convingătoare, tentația morții ce zace inevitabil în profunzimea sexului, cel puțin atunci când acesta nu mai e doar o simplă împerechere animalică, ci un subiect înnobilat de fantezia și vocația teatrală cu care-l cultivă societățile avansate”. Într-adevăr, Kawabata analizează remarcabil tribulațiile erotismului. Bucuriile, melancoliile, frustrările, suferințele izvorâte din viața senzuală. Devoalează, prin puterea reflecției și a sugestiei, conviețuirea dintre Eros și Thanatos.

Vasile MUSTE / POEZIE

Speranța în seară

Luați de la mine speranța sau ce e mai bine
și lăsați-mi părerea de seară

veni-va ziua în care n-o să mă mai pot
la mine întoarce

va pierde zăpada cărări împrejuru-mi
va ninge pentru ultima oară

Iubind mă-ndepărtez de moarte

cânt totu-n jurul se stinge vieții mele foc să-i dea
câteva
stele ce mi se sprijină cu raze în buzunarul de la
piept să-nchid
cărări ce ar putea cu praful lor de aur să-mi
atingă până spre
dimineață mai vechi iubiri și altor rosturi să le
treacă pragul

venit de dincolo de azi aş fi murit mai înainte de
dragul tău și
n-ar mai fi-nflorit cireșii inima mea spre tine
revărsată că toate
mărilor lumii mi-ar fi purtat sângele spre sângele
tău în corăbii
de aur înșorind vindecând și salvând naufragiați
până la

genunchii tăi coborând toate oștirile lumii mele
de drag neîncetat
când totu-n jurul meu se stinge pleca-voi
adunând toate stingerile
în lumina îndurerată a mea

negreșit pe pământ dintre toate de iarnă
Dumnezeu e cel mai aproape

seară voi fi eu însumi într-un alt anotimp
coborând peste ape

Hai să murim inima mea

mai singură astăzi decât singurătatea e inima
mea
la marginea lumii unde îmi duc de mână câteva
zile
chipul tau l-am luat cu mine dar viață și chip îți
rămân
și lume îndeajuns

hai să murim inima mea hai să murim viața asta
e tot
mai neînsemnată viața despre care se spune că
este a mea
nu ți-a fost îndeajuns hai inimă și tu mai mult a
altora decat a mea
las-mă ini-mă lasă

Doină lumind

frunză-n margine de fag
lăcrimează-mă cu drag
de dor și de stea amară
plugul meu în piatră ară
verde fulgerat în vânt
dă-mi iubito cerul sfânt
să-ți rămână sânul gol
sub iubirea ochilor
valul sângelui străbată
toate țărmurile roată
spargă porțile spre zei
cu piciorul caii mei
să te cert cu împăcare
de iubire și visare
din aproape nimănu
de lumina lutului
lumire cântecului

Seară cu Iza

lângă râul acela adesea rămân
până ce ziua îngăduie stelelor
lăcaș născător de noapte să-și ia
până ce valul se-ntunecă dar statornică
și sfântă împotrivirea-i rămâne

râule
viselevaluri
aud cum mă strigă departe
aud cum mă cheamă din pieptu-mi
din tine
râule râule

râul curge prin mine

Zidiri de voce

acasă într-o margine de drag
străbat pădurea unui timp uitat
aici sfârșește ce n-a început
aici începe ce s-a terminat

până să scriu îmi înfrunzește dreapta
ies dintre file arborii și cresc
stau la Rozavlea să-mi zidesc un vis
și doar pe mine-n locu-i mă zidesc

Lia Roza

ochii tăi se exprimă în versuri
inima mea ca de mine ascultă de ei
de pe sânii tăi iluminați de valuri
cade foșnind rochia de nisip argintiu

haide cum n-am chemat pe nimeni hai
de la un vers la altul se clatină țărhuri
pe varul caselor varul zilei se pierde
cum n-am chemat pe nimeni niciodată haide

facă-se verde

Să vrei să pleci spre a rămâne

nu am ieșit în stradă împotriva
iubirilor mele
câtă inimă nu mi-a rămas s-a dus
demult pe pustii
dar ce pustii pe cărări cu praful
de aur al celor neîmpăcati
cu genunchii în țărână capul și
ochii plecati nici n-am
simțit dinspre seară pentru ei o
altă îndurerare niciodată
n-ai fost mai frumoasă decât
atunci când cereai
iertare și dacă la răsăritul
soarelui iar apoi la asfințit
măcar o aripă din umerii tăi nu a
tresărit spre zări neștiute
atunci întoarce-te coboară cât
mai e vreme încă pe pământ
ia-mă cu tine în rai și cere și
pentru mine iertare

Drum de zăpadă

cred că e vremea să trec prin
pădurea aceea de fagi cu ramuri-
le
în cer
pădurea despre care tata mi-a
vorbit cândva în copilărie și apoi
a plecat
pădurea ce începe la marginea
memoriei mele e vremea singur
să caut
spre zare altfel nu știu de ce

această fără voie și fără speranță
îndepărtare
de oamenii dragi și acest nesfârșit domiciliu
forțat cu
singurătatea

Lacrimă încă

să înțelegi de ar fi zile-ntregi
din ce galaxie de alb ai venit
plecase un înger lăsându-ți
viața lui de trăit viața lui de murit
numai norii ne întunecă încă
lucrurile nu știu să se despartă
lumina cade pe lacuri si toate
lacurile se retrag de pe hartă
îngere strigam ia-ți viața-napoi
nu înspre tine urcă ochiul meu
și ia de la Domnul pedeapsa
de a rămâne mereu

Se va numi trecut

ce nume va fi fiind și acesta cu o consoană mai
mult înspre dreapta
ce să însemne acest liberalism ce vine dinspre
părinții chibaburi
înrușiți
cu preoții catolici din Coruieni de aici un
comunist nu va ieși
niciodată
doar aripi va construi în visele lui imposibil de
verificat nu se poate să
mergem dimineață de dimineață să-i cerem note
explicative trebuie
să-i dăm noi note pe copertă pe coajă pe scoarță
e cazul să dăm o
ordonanță de urgență
nimeni nu mai are voie să viseze visul lui de
acum înainte

Căutătorii de iluzii

nu trăim mai mult decât o ploaie de vară peste
șindrila unor
case părăsite
nu murim mult mai puțin decât praful străzilor
necunoscute
pașilor noștri
nu cântă nimeni pentru noi în orașe îndepărtate și
nimeni nu se
roagă
doar lacrimile verzi ale sălciilor picură-n apele
ce vor strânge
cândva în brațe
proaspetele noastre morminte invadate de tânăra
iarbă
și aerul deasupra acelei ierbi o vreme neștiut
tremura-va

Înzăpezite gări

copacii cu zăpadă-n brațe aleargă pe câmp
trenul acesta încremenit în secolul trecut
tăia cândva noaptea cu șuiere ascuțite
dimineața fiecare șuier era o femeie
toate călătoare cu trenul acesta greșit
nimeni nu urca și nici nu coboară
șuierele erau din ce în ce mai calde
unde naiba vrei să ajungi cu poezia asta
mă întreabă tânărul din trenul înghețat în
zăpadă la gară îi spun după secularii acari
din șuierele locomotivei

Umbra trădată

poarta ce da în visul unde rămâneam adesea a
fost închisă.
cel care a închis-o nu mai e deasupra și nu mai
are cărări
dimineața aud zorile strigându-mă dar nu pot
răspunde
și visul nu se mai sfârșește
pe pământ înnebunită umbra mea ce vei mai fi
făcând

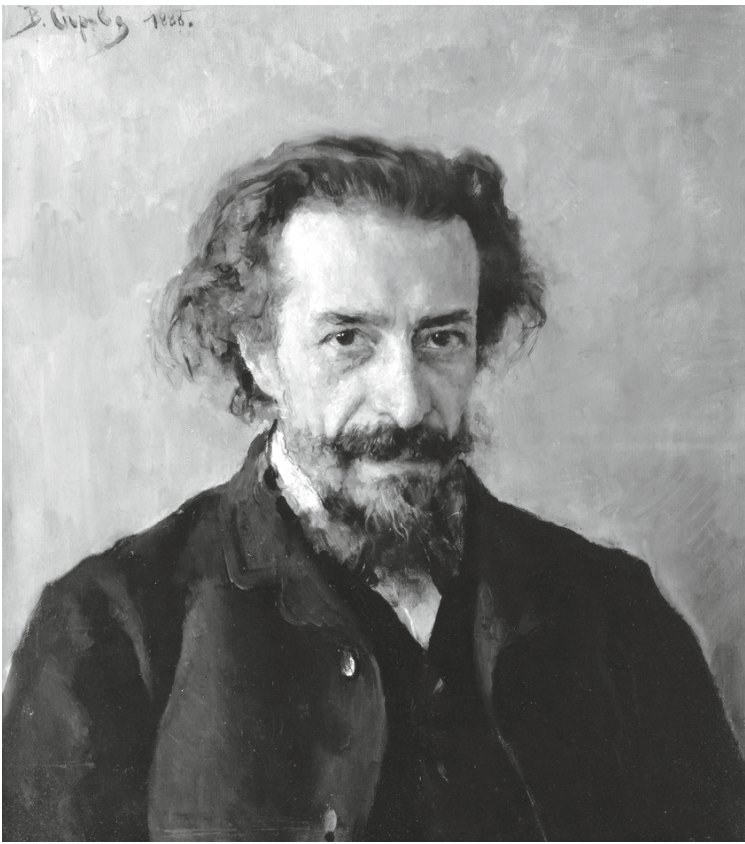

Adrian DINU RACHIERU

/Ileana Mălăncioiu sau „călătoria sufletului”

S evele unui moralism țărănesc străvechi, aspru, negreșit, irigă poeziile celei care, de la *Pasărea tăiată* (1967, un debut cu ecou modest) până la *Urcarea muntelui* (1985, o „bombă” editorială, după vorba pătitului M. Sântimbreanu) și-a radicalizat discursul, constatând că „timpul melancoliei a trecut”. Poate că primirea rezervată s-a datorat și faptului că „întârziații” (al doilea val al generației șaizeciste) găseau „porțile închise”; canonul era deja fixat și ocupat iar „timpul cenușiu” al epocii tempera entuziasmul cheltuit de primii veniți, impetuoși, doritori să se afirme, acceptând „costurile” (compromisurile) de lansare. Totuși, poeta, după ce revuistic își făcuse intrarea „fără glorie” (zice) în revista *Luceafărul*, încă studentă, sub oblăduirea lui Ion Gheorghe, atrăsese atenția rafinatului Emil Botta. O scenografie rustică, îmbibată de concretețe, atentă la detaliul crud, vidată de patetism cultivă, la start, un expresionism întunecat, de cert suport existențial. Peste ani, Ileana Mălăncioiu va mărturisi că „lecturile” prime au fost chiar *întâmplările satului*, jocurile băiețești (v. *Puii din scorburi*), reconstituind, cu dramatism auster, ritualurile jertfei, înnobilând astfel simbolismul țărănesc. În poezia titulară, personajul-martor asistă la o scenă domestică, terifiantă însă (suferința păsării, în zbatere convulsivă, când „trupul mai aleargă după cap”, poeta-copil asigurând acea „conductibilitate lethală”, cum s-a observat). S-au făcut trimeri și la *Moartea căprioarei*, volumul întreg anunțând crezul poetei, respectat cu sfințenie: fiecare carte încercuiește o experiență, dezvoltă un fond de obsesii, poezia nefiind doar un text, ci *un mod de viață*. Nu „o adunătură de metafore”, ci un mesaj existențial. Încât, dezinteresată de laudele care glorificau *cum*-ul scriiturii, atentă la *ce* spune, „țărancă din Godeni” face din poezie un exercițiu de sinceritate (sau, mai exact, *de supraviețuire*). E drept, rectitudinea incomfortează lumea scriitoricească. Or, Ileana Mălăncioiu, străină de ușurătatea balcanică (spumoasă, poate, iresponsabilă însă) vedește o inclemență rigidă, de aflat, fără sincope, și în publicistica sa, risipind tușe ironice sau accente polemice, repudiind oricum euforiile de conjunctură. Așadar, dramatism, sarcasm, trudă, chin, cruzime etc., toate grefate pe un bacovianism obsesional, aici hieratic, înțelegând că moartea rămâne răul suprem. Și că *moartea psihică* ne amenință, oferind adevărata insuportabilitate, împinsă în anularea ființei: „Să nu-ți mai fie frică de moarte / Mai mult decât de viața pe care-o duci”. Anunțând *radicalizarea* poeziei sale, neridată de trecerea anilor, în efortul – firesc, obligatoriu – de individualizare, deși autoarea, vădit implicată, cinstind genealogia rurală, pare a regreta cumva despărțirea: „Eu am plecat din munte prea devreme”.

Volumele care au urmat, și ele tulburătoare, plonjând într-o atmosferă halucinantă, enigmatică, abundă în făpturi spectrale, cu inserții autobiografice (de substrat infantil) și montură folclorică, trăind sub fascinația morții. *Către Ieronim* (1970), aducând în scenă un personaj emblematic, cu oase frânte, mortificat, un „contur de lumină”, *Inima reginei* (1971) ori *Crini pentru domnișoara mireasă* (1973) se mișcă pe orbita gravitației, îngemănând moartea și nunta, eliberând un ton bacovian: orașul „e plin de morți”, drumul e „putred de noroaie”, chipurile sunt ude („ca de-o ploaie eternă”), desfășurând o viziune voluptuos-macabră. Abia *Sora mea de dincolo* (1980), consemnând suferința (ca experiență), veghea, sentimentul tragicului ireparabil și, desigur, iluminările sufletului adună *poeme trăite*, descoperind tragicul ca valoare a vieții. Vorbind despre boală și agonie, himere și năluciri, valorificând estetic, prin „atenuare poetică” (cf. N. Manolescu), straniețatea. O experiență coplesitoare și vindecătoare, așadar, în care sufletul „părăsit de vise”, înconjurat de morți, sicrie, lespezi etc., rezonează coșmaresc-durernic: îngropată alături de sora iubită, poeta trage plapuma-lespede și face, în confruntarea cu limita, un „exercițiu de vindecare”. O poezie sumbră, evident, mitologizând moartea, o viziune onirică, transgresând planurile și o „scenografie macabră” (Eugen Simion), o reconstrucție (imaginativă) de o simplitate înșelătoare, trecută prin experiența durerii, departe de afectările liricii așa-zis feminine. Mai mult, într-o epocă îndemnând la un optimism robust și eroism (cum suna comanda oficială), Ileana Mălăncioiu, înregistrată de Marian Popa la *familia Thanaticilor*, va omologa thanaticul cu „o insistență plicticoasă”, câzând repetat în *show funebru*. Dar, spune același Marian Popa, „misterul morții rămâne întreg și este deopotrivă al tuturor” (vezi *Istoria literaturii romine de azi pe mâine*, vol. II, p. 527). Încât „reconstruind” și distorsionând bacovianismul, poeta înțelege expierea ca adevăr implacabil, „dezmiindând” moartea. Întâmpinată cu blândețe, deopotrivă repulsiv-atractivă, ea capătă *viață reală*, devine o supraréalitate, răvnită de „carnea trecătoare”. Viitorul pare „un regat frumos”, descinderile „în lumea celor care nu mai vin” urmează un traseu inițiat, refuzând însă *stingere* de tot. Mai mult, cele două lumi există inseparabil (cf. E. Negrici) și poeta pare convinsă că „lumea aceasta se sprijină pe credința în existența celeilalte”. Încât călătoria sufletului („desfăcut”, „desprins de trup”) spre acel *dincolo*, urcând „trepte de aer”, devine o expediție cognitivă (v. *Ardere de tot*), mixând ceremonios-obsesiv frica și fantezia (torturante), visul și realitatea / viața și moartea topindu-se într-o ambiguitate fertilă. Chiar dacă *drumul spre moarte* anunță un sfârșit iminent (la nivelul tragicului individual), „după obicei”, relația Eros / Thanatos promite o nuntire mioritică, în levitație, într-un „tablou cu stăfii” (Valeriu Cristea), departe de ferocitatea sangvinară a începuturilor (pasărea tăiată, boul jupuit, jertfirea mielului), în pofida morbideței estetizante. Un spiritism, mai degrabă, alungând „frigul morții”. Dar Ileana Mălăncioiu s-a format în

„atmosfera cărților mari” și acel doctorat despre *Vina tragică* (cu Ion Ianoși, în 1975), tras într-o carte ivită trei ani mai târziu, un survol erudit asupra temei, vestea înnoirea perspectivei. Între timp, *Ardere de tot* (1976), cartea care anunța o schimbare (sesizată, primul, de Valeriu Cristea) a fost și o primă experiență (dură) cu cenzura. Cu trimeri la *Cartea lui Iov*, punând problema salvării / limitei, botezată inițial *Exodul*, *Ardere de tot* încerca *separarea lumilor*, descifrând Sensul vieții. „Ce bine că nu intru în somnul fără vise”, anunța poeta, ca ambasador al „populației de suflete”, distingând între setea de viață și teroarea morții. Iar *Urcarea muntelui* (1985, la *Albatros* și apoi în 1992, plus o antologie cu acest titlu, în 2007, la editura *Corint*) impresionează prin forță vizionară, divulgând sumbretețea realului, monstruozițiile și suferința obștească. Părelnic arhaizantă, această poezie a rezistenței (implicit politică), într-o vreme „bănuitoare”, vrea să comunice în regim de urgență. Pe un ton grav, refuzând esopismul și îmbrățișând civismul, aprig cenzurată, trecută sub embargo, poezia din *Urcarea muntelui* vorbește despre *mortificare* (la scară societală), identificând și denunțând „inventatorul spaimei”. Și care, azi, eliberată de constrângerile cenzoriale (iscând interminabile discuții din pricina conținutului „interpretabil”), se vedește – pentru criticii ultimului val – o poezie „de esență tare”, „un etalon de rezistență” în anii agonici ai ceaușismului cultural (cf. Daniel Cristea-Enache). Să nu omitem nici scandalul provocat de grupajul tribunist (8 poeme, în 1982), transferat în *Linia vieții*, descriind *o situație*: așteptarea apăsătoare, „noaptea nesfârșit de lungă”, invitând la o lectură „cu chei”. Și care a pus în dificultate cohorta exegeților-complici, comentând cu prudență volumul, fără a oferi citatele „de susținere”. Fiindcă încărcătura subversivă, acel inger de pază „îmbrăcat în haine de polițist” ori „înălțimea evanghelică” (sesizată de N. Steinhardt în, de pildă, *Nu pot să mă plâng*) iscau mari probleme „publicabililor” (vorba lui P. Goma), deși cenzura, oficial, era „inexistentă”. Iar Ileana Mălăncioiu, lucrată prin D.U.I, demisionară de la *Viața Românească*, încerca să depună, cu o disperare mocnită, o mărturie, sfidând agresiunile ideologului și anemica rezistență a breslei, fără a subscrie „rezistenței albe”. Evident, știind că „unde e cenzură, e și autocenzură”.

Călătorie spre mine însămi (1987) dezvăluia „cifrul” acestei personalități îngândurate, puternice, inconfundabile și obsesiile ei formatoare, purtând în suflet, salvator, un sat fabulos, împotrivindu-se, pe acest reazem, „cele mai cumplite singurătăți”: familiarizarea cu *răul*, moartea „domesticită”. Și publicistica din perioada postdecembristă (vezi *A vorbi într-un pustiu*, 2001) sau volumul de convorbiri *Recursul la memorie* (2003, provocată fiind de Daniel Cristea-Enache) continuă de fapt lungă călătorie spre sinele poetei, conjugând memoria literară („rea”, cum s-a zis) cu puterea ficțională. „Pădureanca” (cf. Alex Ștefănescu), deși nu scrie ușor, rămâne mereu curajoasă și aspră. Cea care s-a încumetat la *Urcarea muntelui*, interesată de „țara de-afară”, vira spre poezia socială denunțând o dramă colectivă: agonie, neputință, urâtul existențial, crima spirituală. Și impunând prin valoarea opere (rezistență nu doar ca mărturie) și ținută morală, vectorizate de o luciditate dramatică, fără eclipse.

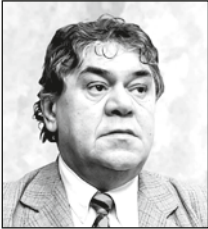
*

Ileana Mălăncioiu combină, în rostirea sa lirică, transparența biografică cu mitologia exorcizantă. Un lung cânt funerar (ca în *Sora mea de dincolo*) închipuie nu doar o atmosferă macabră (atinsă de senzația stingerii și „vina tragică”) și un aer bacovian, ci forează, cu tenacitate, stratul mnezic ancestral, eliberând amintiri și rituri arhaice. Acesta pare a fi universul poetic al Ilenei Mălăncioiu, asumându-și răspicat suferința și urcușul iluzoriu, luptând cu interdicțiile, aflând în moartea izbăvitoare

marea temă: „Dar o să fie bine după aceea / Când nu vom mai ști nimic”. Astfel de plămuii îndoliate, cultivând parafraza, austeritatea, repetiția etc., împinse spre jertfa integrală (*Ardere de tot*) vorbesc despre singurătatea metafizică (încercănată de neîmplinirea visurilor) și despre durerea simplă, obsesivă, acceptând implacabila concluzie că moartea desparte definitiv. Totuși, un Ieronim (iubitul defunct) pendulează între cele două lumi și hotarul lor e repetat încălcat; asistăm chiar, în această lume „nălucită”, la o paradă funerară când „morții ieșiseră pe strada principală”.

Impreciziunea, echivocul, comunicarea cu cei *de dincolo*, amestecul „lumilor” și straniețatea se puteau bănu, spuneam, chiar în poezia titulară din volumul de debut, *Pasărea tăiată*. Despărțindu-se de ceea ce s-a numit „faza epică”, Ileana Mălăncioiu nu renunță la nucleul epic al acestui lirism concentrat, populat cu „îngeri și păsări sfinte”, interesat – s-ar zice – de practicile magice și recuperarea sufletului. Într-un *Acord final*, urcușul e la îndemână, pe „trepte de aer”; dar sufletele mai și coboară („vin suflete din cer”, zice – în alt loc – poeta) și această „populație de suflete” hălăduiește, rătăcind într-un spațiu al confuziei: „lumile noastre sunt una”. Un ciudat transfer între viață și moarte, un demonism difuz îngăduie ca cei „închiși în cimitire” să iasă pe strada principală (*Coșmar*). Probabil că volumul *Peste zona interzisă* (1979) „așează” hotarul. Dar el este repetat încălcat: „umbrele morților ies din morminte” (*Creion*), iubiții se caută, dispariția „graniței” încălzește utopicul gând al revederii celor pierduți în „cealaltă împărăție”. Iar deșertul rămâne „singura (lor) cale”. Ca în proza lui Sorin Titel, cele două lumi se deschis una alteia, comunicând.

Și erotica, iscând un „vis searbăd de înălțare”, este amestecată cu moartea, spectralul Natanael și „iubita cea moartă” oferă un amestec haotic; invers, iubitul se reîntoarce printre noi: „ca o pasăre albă sufletul lui îmi șade în palmă”. Dincolo însă de evidentul accent bacovian, de motivele recurente (iarna, frigul, noaptea, moartea) venind din „acea lume-nchisă cu foarte multe chei”, dincolo de binemeritata *Laudă muntelui* (care „știe să rămână în picioare”) deslușim în lirica Ilenei Mălăncioiu erupția revoltei. Poezia a coborât în stradă, constată poeta și „timpul melancoliei a trecut” (*Cântec*). Mai vechile poezii „de spital” fac loc celor „actualizate”, investigând fără menajamente lumea noastră și condiția morală a „sufletelor durărite”. Poeta scrie „cu o celulă” (*Stau într-un loc retras*) și denunță ambianța kafkiană, „spaima cea de toate zilele”. Prigoana, tortura, teroarea se insinuează și „uriasul rău” (cu „mâna de fier”) alungă „marea speranță”. Până și ninsorile, acoperind tristețea, aduc „nămeți negri” iar creierele vândute vegetează așteptând ca salvarea „să ne pice din cer / La o zi mare” (*Liniște*). Astfel de versuri, denunțând ingeniozitatea neistovită a Inventatorului („Cineva călca alene pe nervii mei”) au iscat comentarii prudente; însăși poeta, trasându-și conturul opere și dezvăluindu-și combustia (până la „ardere de tot”) a surdinizat tragismul existențial, deturnând atenția vigilenților cenzeni. Ea invocă motivul liniștitor al muntelui („Am plecat la munte să mai uit o vreme”) și notează (v. *În creierul meu*) că „ștergere” lui mentală devine oricând posibilă: „Dar ei au scos tot muntele piatră cu piatră”. Acest sisific efort, risipind și redobândind speranțele, „extrăgând” muntele dintr-un cap „de nepătruns” (și chiar, mai departe, anulând „țara din creierul meu”) subliniază conținutul dinamitar al acestei lirici. În noul context, o lectură tardiv „politizată” poate descoperi, neîndoios, noi valențe în lirica Ilenei Mălăncioiu. Chiar multe comentarii merg pe această linie. Nu credem că poezia Ilenei Mălăncioiu ar „urca”, astfel. Ea este, bineînțeles, o mare poezie și obligă la regândirea înțepenitelor clasamente. *Urcarea muntelui* (*Litera*, 1992) recupera poemele eliminate din cartea apărută în 1985 la editura *Albatros* (vezi *Addenda I*) și transferă, într-o *Addenda II*, poemele din *Viața Românească* (nr. 2/1989), număr interzis și topit de cenzură. Încât volumul pomenit, conținând destule texte antologice, nu face decât să confirme ceea ce știam: *Linia Vieții* este, la Ileana Mălăncioiu, netranzațională și creierul poetei, „înfierbântat de durere”, convoacă – pentru a cuceri demnitatea spațiului launtric – o figurație biblică și mitosul arhaic. Datul biografic, eliberând bogate sugestii, testează parabola existențială. Locuit de spirite cu adevărat „libere”, spațiul thanaticului se dilată, „cucerind” viața comunizată: coșmarul social, găunoșenia, disperaarea mocnită. Iată substratul insurgent al unei lirici inflamate; și al unei poete care, ca voce inconfundabilă, crede, nestrămutat, într-o dorită reînviere spirituală. Încât, firesc, o mitologie „trăită” se răsfrânge în lirica Ilenei Mălăncioiu, pornind de la „o insinuare de nucleu epic”, ca stare conflictuală, cum ne reamintea Constantin Cubleşan. Dar miracolul lumesec se încarcă de dramatism și poeta își poartă „chinul vieții”, încercând să afle, înspăimântându-se, *cuvântul Lui*. Înstrăinată, vrea să perceapă semnificațiile unei lumi primordiale, fabuloase, în orizont cosmic, însă. Violentă, angoasantă, sumbră, vitală, totuși, această lirică refuză morbidețea, constata Jean-Pierre Longre, recenzând o mică antologie apărută recent în Franța (*Comme pleurent les âmes seules / Cum plâng sufletele singure*, Paris, Editions Hochroth, 2016). Și cum confirmă, strălucit, antologia *O sută și una de poezii* (Editura Academiei Române, București, 2015). Invocând o rugă, poeta se mărturisește, vrea să i se lase „toată îndoiala / pe care am avut-o pe pământ” (v. *Rugă*), dorind „să rămână suflet”. Doar atât...

Aureliu GOCI / Gheorghe Păun - un poet matematician, sau un matematician poet?

Nu este atestat istoric că Pitagora ar fi scris și poezii, dar chiar dacă nu avem confirmarea, faptul că el a emis următoarea maximă dovedește preocupări legate de exercițiul lingvistic care, aparent, se opune universului cifrelor: „Lira și poetul se recunosc după o vibrație adâncă!”

Dacă un matematician ca Pitagora spune asemenea lucruri înțelepte, înseamnă că relația „mathesis/poesis” e structurală, de profunzime și nu numai de vechi durată. Această sentință milenară confirmă că o minte genială sisizează existența unei punți interactive, a unei „zone înalte a spiritului” (Ion Barbu) în care poezia și matematica se întâlnesc și interferează, și confirmă plurivalența unor personalități care au deținut, deopotrivă, talentul cuvintelor înflorite și vocația cifrelor reci.

Îmi amintesc că, student în ultimul an la Facultatea de Litere, după anii 70, am avut norocul să urmăresc un curs de lingvistică matematică ținut de acad. Grigore Moisil în celebrul amfiteatru „Odobescu” de la parter. Marele om de știință ne spunea: „Eu pe voi vă instruiesc în lingvistică matematică, dar dincolo de acest zid din spatele meu (unde se afla Facultatea de matematică, n.a.) încerc să predau matematica lingvistică”.

Evident că ilustul om de știință știa că în repertoriul conceptual al epocii, dominată de strucutralism, lingvistica reprezenta știința dominantă a sistemului și că ea trebuia aplicată, paradoxal, și matematicii.

Dar să revenim la epoca și personalitățile noastre. Academicianul Gheorghe Păun a fost dăruit cu gena rarisimă a vocației bipolare în care poezia și matematica nu performează relații antagonice în universul spiritual.

Matematician de profesie, autorul unui model de calcul inspirat din biologie, membru al Uniunii Scriitorilor, membru al Academiei Române și al Academiei Europei, dl. Gheorghe Păun a publicat numeroase cărți de specialitate, majoritatea la edituri internaționale, unele fiind traduse în japoneză, chineză, rusă. Literatura a rămas însă o preocupare constantă, afirmându-se divers în publicistică, memorialistică, proză de călătorie, poezie și critică literară.

La editura „Tipary” i-au apărut volumele: *Teama de toamnă* (versuri, 2009), *De-a viața* (versuri, 2009), *Haina arlechinului / L'habit de l'arlequin* (volum bilingv, româno/francez, selecție din cărțile anterioare, traducere de Paula Romanescu), *Cactus de veghe* (epigrame, 2011), *Cărți și autori* (cronici literare, 2012) și *De trecere și petrecere* (versuri, 2013). Autorul a publicat și la alte edituri: *Lotta* (2005), *Ultima saună* (2007), precum și interesante „memorii premature” în volumul *Privind peste umăr, Geamăna*, aceasta tot la editura Tipary, 2010.

Din 2010 conduce revista de cultură „Curtea de la Argeș”. Aceasta este una dintre publicațiile de mare ținută, care reflectă atât fenomenul cultural european, cât și pe cel românesc, dar nu uită niciodată de frații de peste Prut; recent, a dedicat un număr marelui ceramist spaniol Joan Panisello Chavarria, care ne-a vizitat țara, și care pregătește o expoziție internațională itinerantă prin Europa.

Discursul liric al poetului Gh.Păun, formalizat în spirit ludic, se impregnează de aciditate și atitudine anti-academică, de insolență și zeflema subțire îndreptate împotriva unui sistem de anti-valori care a acaparat spiritul public. Dar poate că trebuia să spun chiar de la început că academicianul matematician superper-formant Gh.Păun este într-adevăr un poet adevărat, nativ, cu vocația exprimării artistice. Dacă criticii sau scriitorii, impresionați (dacă nu timorați) de personalitatea științifică a câte unei mari personalități consimt cu greu să-i recunoască și vocația lirică, de data aceasta nu este cazul: avem de-a face chiar cu un poet inventiv și năstrușnic, adversar al trăirilor rutiniere, al atitudinilor convenționale și al habitudinilor elitiste, un spirit ludic și moralizant care de obicei apare la foștii elevi din școala primară care au stat în genunchi pe coji de nucă la colțul clasei.

Mărturisesc că este a doua oară în viață când așteptările, sau mai bine-zis prejudecățile mele - că un matematician academician nu poate fi și poet - sunt contrazise. La fel am crezut că niciun om de afaceri de succes, miliardar după cum se spune, nu poate fi și poet. Am fost contrazis și acum, și atunci, dar atunci m-am auto-pedepsit: i-am scris o prefață.

După cum se vede din simpla expunere a bibliografiei, dl. Gh. Păun este un poliscriptor, cu egale disponibilități pentru mai multe specii literare, afirmând un spirit viu, dinamic, anticonvențional, și un tip de discurs digresiv și insurgent, permeabil pentru o largă gamă de metamorfoze textuale. Fiecare carte în parte are personalitatea ei, și însumând o gamă de teritorii specifice, ar rezulta o structură mozaicată... Totuși, citind cu atenție, descoperi un sămbure universal, rezistent, imuabil în toate volumele.

Implicarea în zone atât de diferite ale omenescului se desăvârșește într-o învățătură moralizatoare, într-o sentință abreviată. Dl. Gh.Păun este un arbore inundat natural în toate sevele vocației, care absorb formația umană și tiparele tradiției individuale. Temele sunt cele generale și eterne ale poeziei; mai întâi, solitudinea și absența comunicării: „și astăzi m-a uitat poștașul; dus e/ și n-o

să-mi lase nici măcar o veste, // Stau limbile la ceas ca suprapuse - / Un semn oculi din șterse palimpseste. // Simt clipele curgând ca ruginite/ Tăcerea doar un osii se descoase,/ Cresc din tavane strâmbe stalactite,/ Și calcarul din ele trece-n oase. // la geamuri vin stafii evanescente/ Dannd albastre fără să mă vadă,/ În calendare-s pagini transparente,/ În palme simt atingeri de zăpadă. // Se duce spre apusuri după-amiaza,/ În cețuri se îngroapă-ncet orașul,/ De mâine parcă vine Boboteaza/ Și m-a uitat definitiv, poștașul.” (Singur, din volumul **Teama de toamnă**).

Registrul se schimbă în cartea *De trecere și petrecere* în care coexistă universuri paralele – de la satul tradițional, proiectat în mit și arhaicitate – trecând prin Isarlâk-ul pitoresc conturat cu stridență, și până la insulele îndepărtate exotice. Există apoi o pasiune pentru panorame cosmogonice, dar și pentru inflexiuni sufletești de vibrație sincer patriotică, sau „diorame andaluze”, sau chiar anumite texte mai decoltate.

Poetul exersează toate gamele existențiale și nimic din ceea ce este omenesc nu pare a-i fi străin. Poezia de dragoste e dezinvoltă, fără prejudecăți, iar îndrăgostiții se iubesc în case fără perdele. Iată un poem rotund, muzical, construit ca o chemare incantatorie: „Din căușul desenat/ de clavicula subțire, / soarbe-voi fără păcat/ ca din tainice potire/ Mirtu-n șoaptă descântat/ De zeițele asire. // Rezemat de cald rotund/ Îngina-voi vechi litanii, / Invocând un ceas secund/ Purtând clipe lungi ca anii, / Să te-adorm și să te-afund/ În păgânele feștării. // Gândul, poate vinovat,/ Va uita să se înșire/ Și-oi muri ca-n veac uitat/ Otrăvit cu bună știre/ Din potirul desenat/ De clavicula subțire.” (Templu de seară).

Aș risca să subliniez că din evantaiul de forme și formule poetice se conturează o dominantă alcătuită de textele care perimetrează un teritoriu misterios, pitoresc, căzut în decrepitudine și suficient propriei supraviețuirii, congener Isarlâk-ului barbian dar aici, cu sugestii de provincie spaniolă cu accente arabe.

Am putea spune că referința la Ion Barbu marchează mai degrabă o aderență la o familie de spirit și nu o amprentă modelatoare. Dar iată că dl. Gheorghe Păun realizează ceea ce nici Ion Barbu nu a reușit: un poem integral fără predicat verbal! Poezia pură a încercat din totdeauna să elimine verbul – care prin definiție înseamnă mișcare, dinamism – pentru că numai așa reușea să construiască spațiul eleat al încremenirii, al eternei nemișcări. Ion Barbu, neputând evita complet verbul, îl folosea la moduri nepersonale (gerunziu, supin, participiu), dar dl. Gh.Păun a scris un poem excepțional, cu un singur predicat și cu câteva participii-adjective: „Ce ordine în vis,/fără de zar/ cristal lângă cristal, siliciu pur,/culori fosforescente pe contur,/ Oglinzi perfecte cu argint stelar. // Magistru peste toate, Euclid/ Și logici garantate stagirit,/ Cochilii încastrate în granit./ Scoici ce-n cochilii mările închid. // Elitre strălucind septempunctat/ Pe lujere cu miezul mine-ral,/ În ciocârlie, zborul vertical,/ Prin verticală, cer încredințat. // Cetăți alinate militar/ cu soarele căzând echidistant,/ Împrumutându-și locul prin sextant -/ Ce ordine în vis!/ Fără de zar.” (Lumea de vis, din volumul **De-a viața**, ed. Typarg, 2009).

Dl. academician Gh.Păun se prezintă ca o personalitate cu două identități culturale – matematica și poezia – cu două înfățișări, ca Ianus bifrons, care susține și armonizează două atitudini filosofice, două viziuni asupra lumii, două forme de existență spirituală. Domnia-sa este una dintre puținele ființe care trăiesc deja în viitor, pentru că, tot mai mult, elita lumii noastre a devenit a societate a creierului, o neuro-societate în era post-informațională.

Monica M. CONDAN

În cetatea mirifică a Silviei C. Negru

Motto: *Cetatea visată, lăcaș de-nțelepciune, Sacralizată sub Cerul marmorat, Pe alb-albastru, stelele-au pavat Inscriptii peste ape, miraj înrourat ! (Silvia C. Negru, În luna lui răpciune. Mitul Ardara, din volumul de versuri Umbre albastre)*

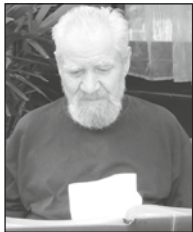
Condei talentat, impus deja în lumea poetică, Silvia C. Negru, este la al doisprezecelea volum de poezie, cu volumul de versuri *Umbre albastre*, ed. Eurostampa, Timișoara, 2016. Se bucură de numeroase referințe critice favorabile în mai multe volume și în diferite periodice pentru celelalte unsprezece cărți de poezie publicate : *Carnavalul florilor*, ed. Facla, Timișoara, 1985, *Veșmânt de aripi*, ed. Pardon, Timișoara, 2006, *Stihuri pentru cruce și destin*, ed. Pardon, Timișoara, 2006, *Pentru iubirea clipei*, ed. Pardon, Timișoara, 2007, *Altar*, ed. Pardon, Timișoara, 2007, *Pe plan exprimat*, ed. Profin, Drobeta Turnu-Severin, 2012, *Pe aripi de răsuflare tăiată*, ed. Profin, Drobeta Turnu-Severin, 2013, *Întrupare*, ed. Profin, Drobeta Turnu-Severin, 2013, *Iubire pe brațele mării*, ed. Profin, Drobeta Turnu-Severin, 2014, *La țărnul de taină*, ed. Profin, Drobeta Turnu-Severin, 2014, *Așteptarea albă*, ed. Profin, Drobeta Turnu-Severin, 2015.

Poezia Silviei C. Negru conține o puternică latură gnoseologică, întrucât dincolo de aparențe se află o altă lume ce se cere descoperită, unde domină nostalgia după ființa împlinitoare absentă și perpetua ei căutare. Principiul poetic al Silviei C. Negru se prefigurează a fi o cale de explorare a unei noi imago-mundi, pentru că „noi nu trăim aievea” (*Falia III*, p. 26) și evident gândirea sa poetică reconstruiește o realitate în interiorul realității, un spațiu mai mult sau mai puțin exaltat de propriile diferențe față de realul imediat, trăit : o „Cetate totemă/ colț de stea cu diademă” ... (*Extrasenzorială-epicizantă*, p.19)

Ceea ce captează este demersul în sine, el este cel important, chiar dacă drumul Golgotei pare zadarnic, poeta pretinzând din partea cititorului, fascinat de descifrarea mesajului fiecărui poem în parte, o mare disponibilitate și un exces de rafinament. Nu-i lasă cititorului decât proiecția de o anume completitudine a acesteia lumi create, umbra devine mijloc de cunoaștere, nefiindu-i permisă cunoașterea directă, ci doar reflectarea ei : „Vezi, lumina din arțari./ ne dă umbre mici și mari / îmbrăcându-ne cu har, în a fi!” (*Ademenire după Delfi. Prescripții epicizante*, p.20). Și totuși poeta oferă un ajutor pentru cine este receptiv la evidențierea implicațiilor pictural-senzoriale, cu marcarea traseului printr-un joc de însemne colorate. Neîndoielnic că titlul oferă un prim indiciu, admirabil creionat în „Cuvântul înainte –Palimpsest în *Umbre albastre*”. De altfel culoarea albastră, culoarea cea mai adâncă și cea mai imaterială, jalonează întregul periplu poetic : „bulbii-nsevați de albastru” (*Falia I*, p.24), casa are „vene albastre” (*Treaptă de lumină*, p.38), „tufă de zorele-albastre” (*Popas stanțat*, p.50), „altarul albastru” (*Imagini pe o hidrie, la Vatican*, p.51), „ploile rămân albastre” (În drumul planetei, p.33, *Arca gândului*, p.40), bolta e o „diademă-albastră” (*Falia III*, p.26), îndemnând viguros la meditație. Nuanțe apropiate ca alb-albastru: „pe alb-albastru, stelele-au pavat/inscripții peste ape” (În luna lui răpciune. Mitul Ardara, p.21), „Albastrul-argintiu și alb/culori nevinovate/prinse adânc, în port de Palat” (*Semnal de noblețe*, p. 59) sau bleumarin : „pentru mersul mai rotund/lanțul stelelor s-aprind/peste-o ramă mai vetustă, bleumarin” (*Zvon opac*, p. 29) orientează spre valorile denotative ale limbajului, explorându-i la maxim valențele mimetice. Alte marcaje pentru a gestiona realitatea, destul de greu de abordat, creată de producția poetică a Silviei C. Negru, sunt reprezentate prin culoarea verde cu valențele sale pozitive de viață care pulsează, de cale liberă: „verdele câmpiei” (*Anatema poeziei*, p. 35), „pe gama verdelui din vitralii” (*Iarba revitalizată*, p.45), „Lumina e verdele zefir” (*Tandem cu steaua*, p.48), „omul de lut...îmbrăcat în verde ie” (*Descântec rândului*, p.72), „spre sens unic, verde în zi” (*Iubirea ca un vas navigabil*, p.90), de asemenea prin galben, o culoare veselă cu efect liniștitor : „galbene fructe” (*Imagini pe o hidrie , la Vatican*, p.51), „În tonuri ondulate, în galben maroniu/sunt rânduri, rânduri ape până târziu” (*Fascinare*, p.52), prin roșu, culoarea sângelui jertfei lui Hristos și al martirilor, a iubirii arzătoare : „se-arată omul în roșu-purpuriu” (*Contemplare*, p.54), „pe-un fir mai purpuriu, epicizant” (*Aseară, Rilke*, p.62), prin negru, ce simbolizează centrul ascuns, invizibil, precum și simbolul nașterii postume, al dăinuirii veșnice: „lista cea neagră și grea...nu se știe ce drum poate înscrie/zbaterea de aripi ce zbor va contura ?” (*Lumina rândului cu rând*, p.53), dar mai ales prin alb, uniunea deplină a tuturor culorilor spectrului luminii, simbol al inocenței neinfluențate și netulburate a paradisului primordial : „Nevoia de alb, de cale, de cruce” (*Axa ortos*, p.30), „se pot înclina sub albul neîntinat al/ zăpezii” (*Acvila cu balanțe*, p.79), „așteptând linia albă a zării” (*Impersonalizare*, p.85), „alb de Lumină” (*Prundul albastru*, p.99), „odăjdii albe” (*De pe parate cealaltă*, p.101).

Continuare în pag.14

Petru URSACHE / Un sfânt

„Nici iadul n-a fost imaginat atât de bestial și crud cum a fost reeducarea din Pitești. Literatura lumii trebuie să ia act de o pagină nouă în analele alienării umane”.

Ioan Ianolide, *Întoarcerea la Hristos*. Documente pentru o lume nouă. Ediție îngrijită la Mănăstirea Diaconești. Cu un cuvânt înainte de Părintele Gheorghe Calciu – Dumitreasa. Editura „Christiana”, București, 2006, p. 118.

Cel mai important și convingător document din anii rezistenței anticomuniste este poezia lui Radu Gyr, *Iisus în celulă*. Privind lucrurile în ansamblu, adică la dimensiunea sistemului concentraționar, comuniunea cu Mintuitorul în suferință și în lumină a făcut să se nască luptătorii de trebuință ai momentului: *sfântul și eroul*. Comunismul nu a fost dat în vileag nici prin cele mai sus-ținute demonstrații de stradă, nici prin discursuri parlamentare, nici chiar prin la fel de susținută și bine mediatizată campanie militantă pentru drepturile omului; dovadă că, după așa-zisa cădere a Cortinei de Fier, toate aceste mișcări disidente s-au dispersat pînă la izolarea lor în amintire vagă, pentru că urmăreau, în fondul lor mai criptic, interese imediate și de grup.

Minunea s-a produs în celula cea mai din adîncime a detenției, atunci cînd vorbim de celularul de închisoare, sub paza severă, dar fără izbîndă a bolșevicilor; și, în același ton, minunea s-a extins la schitul modest din munte, ca o tradiție dacică, atunci cînd vorbim de „celularul mare”, al țării. Lanțurile nu au puterea să doboare în întuneric ființa îndumnezeită. Este prima lecție învățată în închisoare, după modelul Golgotei.

Cît de vie și lucrativă, în celulă, este comuniunea cu Persoana divină ne-o mărturisește Radu Gyr. I s-a arătat în față, acolo, în nenorocire. Se făcea că Mintuitorul era înalt și trist și nu se deosebea, ca imagine, de ceilalți deținuți. Nu spunea nici un cuvînt, nu făcea nici un gest. Se arătase. Atît. Dorea să se alăture (asemene) celor nefericiți. Nu avem vreun motiv să ne îndoim de adevărul unei astfel de închipuiri tulburătoare. Mai ales că, în scurtă vreme, cînd s-a trezit în singurătatea propriu-zisă a celulei, schingiuitul poet a văzut aevea pe mîinile sale semnele cuielei, iar pe trup – urmele bicicului. Cititorul poate prelungi gîndul poetului, pornind de la o ambiguitate la fel de plauzibilă și într-o parte și în alta: Iisus a coborît în celulă, iar poetul și camarazii lui de îndurare purtau exact semnele care păreau primite în drumul de suferință al Golgotei. În asemenea situații de încercări grele, rolurile se aseamănă adesea.

Un lucru este mai mult decît sigur în continuarea acestei idei. Prezența reală a lui Iisus Hristos și, mai ales, *vie*, cum s-a văzut, a fost providențială și întăritoare pentru deținuții politici români, din toate categoriile profesionale și din toate generațiile. Din încercarea înfrînată de infern dantesce și de celular îndelung îndurat, depășind cu mult meșteșugurile nebunești în cruzime (sadism, varietate de scenarii grotești, tipologii umane negative), Crucea a ieșit biruitoare. Dacă ne referim la marea masă a deținuților politici, ajungem la constatări semnificative: cei care au trecut, mai mult sau mai puțin fătîș de partea puterii (administrație, torțio-nari, turnători) s-au decalificat din punct de vedere uman. Cazul echipei lui Eugen Țurcanu (ca și al responsabililor, la vîrf, pentru experimentul Pitești: Collier, Duhlberger, Nicolski, Teohari Georgescu și, înainte de toate, „Ana noastră”) este cît se poate de grăitor. Lumea toată, inclusiv cei încă în curs de dezmeticire, îi privește pe făptașii răului cu hotărîrită lepădare.

Tot experiența detenției ne arată și fața neascunsă a acelor care s-au străduit să se jertfească pentru dreapta credință, spre folosul lor sufletec, al semenilor, al omenirii. Unii au rezistat mai puțin, s – au împotmolit pe parcursul anevoios, alții au dovedit mai multă forță și tărie morală, înzestrîndu-se cu har pentru a-i ajuta și pe cei rămași să-i ajungă pe trepteleuitoare. Mulți, puțini? Nu așa se pune problema. Aici decide încercarea grea, „selecția” suprafirească (Ioan Ianolide). Și cu cît traseul este mai anevoios, condițiile mai aspre, dușmanul mai înverșunat și înstăpînit în forme diavolești, cu atît *selecția* este mai demnă de luat în seamă: cei ajunși pe creste pot fi, într-adevăr, venerați ca „peceți în cartea țării”, cum sună în auz un vers dintr-o poezie de închisoare a lui Andrei Ciurunga (*Nemurire*). Așa se nasc sfinții și eroii, în condițiile vremurilor moderne, hiperideologizate, ale extremelor de dreapta ori de stînga.

Cu tristă fericire, putem spune că nouă, românilor (spre deosebire de statele din jurul nostru, mai ocrotite, mai „norocoase”), ni s-au impus poveri, spre încercarea propriilor fibre, și dintr-o parte și din cealaltă; și de „dreapta”, și de „stînga”. Ca într-o poezie de Mihai Eminescu, poetul cel mult blasfemiat de elitiștii recentți, Apusul și Răsăritul parcă și-au dat mîna, cu prefăcătorie diavolească fără precedent, să ne spulbere din cale, la comenzile oculte de ieri și de azi. Dar solul nostru moral este roditor și la schit și la gherlă, și în celularul de închisoare de tip clasic, și în celularul mare, inventat de stînga ocultă.

Cum spuneam la începutul acestor rînduri, faptele trăite și mărturisite în cărțile-documente sunt destinate să rămînă în conștiința generațiilor ca repere de comportament ales și curajos. Întrucît *selecția* modelelor umane a fost extrem de severă, fiecare experiență de viață transpusă în carte dezvăluie aspecte incitante, memorabile. Nimic nu se repetă inutil; din contra, se confirmă, se întărește prin date, se îmbogățește spre folosul științei, al cititorului de azi și de mîine. O frază a Părintelui Gheorghe Calciu își cere locul în acest context:

„V-am citit aceste adevăruri ca să vă amintiți că neamul nostru acesta românesc urcă de veacuri Golgota istoriei, refăcînd neîncetat, în spirit, drumul lui Iisus și anticipînd, prin credință, această Înviere pe care, tu prietenul meu, fratele nostru, al tuturor, o aduci ca pe o făclie arzînd în inima ta”¹.

Dacă este să „selecăm” numai doi dintre cei aleși, Ioan Ianolide și Părintele Gheorghe Calciu, să spunem: ambii au cuprins întregul șir de decenii aflate sub zodie bolșevică și comunistă, de la declanșarea dezastrului mondial pînă la decretele formale de eliberare a deținuților politici, 1964 (Ioan Ianolide) și de la începuturile bătăliei mondiale pentru drepturile omului pînă în anii postdecembriști (Părintele Gheorghe Calciu); dar nu în singurătate, ci în comuniune cu ființe la fel îndumnezeite și puternice: Valeriu Gafencu, care-i și întrece, supranumit „sfîntul închisorilor”, Daniil Sandu Tudor, Iustin Pârveu, Benedict Ghiuș, Iuliu Hossu, Gherasim Iscu, Arsenie Papacioc, Ilie Cleopa, Dumitru Bejan, Nicolae Steinhardt, Iosif Trifa, Dumitru Stăniloae, Mihai Lungeanu, Teodor M. Popescu ; „...iar asemenea lor au fost sute și sute”².

Fiecare și-a dăruit puterea și priceperea cînd i-a venit chemarea la locul și timpul hărăzite de o putere mai mare. Părintele Gheorghe Calciu s-a călit în celulă ca să poată înfrunta vrăjmașul la ieșirea din temniță, ca preot și ca vrednic ostaș al lui Hristos și să-i călăuzească pe calea dreaptă pe toți cei însetați de adevărul de credință. După „eliberarea” din temniță a fost toată vremea *prigonit*, arestat în repetate rînduri, amenințat, jignit în diferite chipuri. Nu s-a lăsat înfrînt. Stăpînea cu măiestrie arta cuvîntării, asemenea marilor clerici și părinți din vremurile eroice ale Bisericii Răsăritului. Așa și-a cîștigat faimă, spre mărirea sa și a întregii creștinătăți. Au devenit celebre și de largă audiență predicile sale cu titlul general *Șapte cuvinte pentru tineri*, rostite în Biserica Radu-Vodă din București, în primăvara lui 1978, într-o împințirea Postului Mare, a Paștelui și a Patemilor Mintuitorului. Pentru că organele de ordine comunistă i-au interzis lucrarea, chiar și intrarea în Biserică, Părintele a continuat să-și țină predicile pe treptele de piatră, în fața incintei. *Șapte cuvinte* sunt cele șapte rostiri ale Mintuitorului ținute pe Cruce: „Părinte, iartă lor că nu știu ce fac”; „Adevăr îți spun Eu ție, mîine vei fi cu Mine în rai”; „Femeie, iată fiul tău; iată mama ta”; „Mi-e setel”; „Eli, Eli, Lama sabahtani”; „Părinte, în mîinele Tale Îmi dau duhul Meu”; „Săvîrșitu-s-a”.

Sunt strigate dramatice ale Omului-Dumnezeu, pregătitoare de euharistie și de mîntuire.

În același spirit a înfățișat cele *șapte cuvinte* ale sale în speranța salvării tineretului și a tuturor celor de bună credință, la Biserica Radu-Vodă și pe treptele acesteia:

Chemare; Să zidim biserici!; Cer și Pămînt; Credință și prietenie; Preoția și suferința omenească; Despre moarte și Înviere; Iertarea.

Li s-au adăugat încă două peste timp și în împrejurări diferite: *Cuvîntul către tinerii teologi și Hristos a înviat în inima ta!*

În esență, este vorba de un mic tratat de teologie militantă, de oportunitate presantă și ardentă. Așa începe predica a treia, din 22 martie 1978, cu titlul *Cer și pămînt*: „Mă adresez din nou ție, tinere, pentru că pe tine te- am ales dintre toți cei cărora m-aș fi putut adresa; căci tu ești cel mai apt să ascuți cuvîntul lui Hristos, tu ești nobil și pur, deoarece educația ateistă nu a reușit încă să întunece cerul din tine. Tu încă mai privești în sus, tu încă mai poți auzi chemările înalte; zborul tău spre sferele cerești nu a putut fi zăvîrît de gratiile unor concepții arbitrare. Pentru tine, aspirația spre cer există, materia nu te- a făcut prizonierul ei”³.

Glăsul lui s-a ridicat de îndată și împotriva celor care au hotărît dărîmarea Bisericii Enei. Principalii vinovați au fost scotoțiți capii administrației clericale, pe motivul grav și de neiertat că s-au lăsat manevrați de puterea politică. După ani de zile de exil avea să țină un nou *cuvînt*, cum am mai spus, la întoarcerea în țară, solicitat de același tineret în fața căruia vorbise cu dragoste și cu disperare, pe treptele Bisericii Radu – Vodă:

„Poate că ieri, cînd comunismul căuta să smulgă orice credință din inima ta și să facă din tine un simplu șurub în angrenajul mașinii sociale, tu, dintr-un spirit de revoltă tînească, îl aveai mai mult pe Hristos în sufletul tău decît îl ai astăzi. Azi ești atacat din toate părțile, cu zgomot ritmic de

tobe, de toate organizațiile anticreștine, care vor să facă din vechile popoare credincioase un fel de amestec inform, ușor de condus acolo unde vor ei, așa cum se întîmplă cu lumea politică, unde cîțiva indivizi sunt unși în taină și puși să conducă, de pe poziții internaționale de forță, toate popoarele: ei decid ce neam are dreptul să nască prunci sau să moară prin nenașteri; ei se substituie lui Dumnezeu și trasează destinul națiunilor după placul sau interesul lor. Cine nu se supune, să piară!”⁴.

Cuvinte inspirate și de un vizionarism tulburător: vedem peste ani cum semnele prevestitoare de rău, întrezărite de vorbitorul de pe trpetele sacre ale bisericii bucureștene, se confirmă pas cu pas și de la o zi la alta. Nu ne rămîne decît să stringem rîndurile, să ne întărim puterile, întorcîndu-ne la Hristos.

Lui Ioan Ianolide i s-a arătat aceeași cale de vrednicie și de „cruce purtată”, după expresia fericită a lui Virgil Maxim, alt mare ales al Domnului și biruitor prin credință. Într-o însemnare tîrzie, din anii postdetenției, Ioan Ianolide mărturisea că păstrează în amintire doar acele momente de viață în care a putut să se dăruiască pentru ajutorarea celor din preajmă, aflați ca și el în suferință, în chinuri infernale:

„Am vegheat oamenii ce mureau. Unii deznădăjduiți, alții revoltați, alții senini. Am îngrijit pe generalul președinte al Completului militar de judecată care m-a condamnat. După ce-i servise pe stăpîni fusese și el zvîrlit în temniță. Mi-a fost dat mie să-i închid ochii”⁵.

Niciun semn de repulsie, nici un reproș la adresa aceluia care l-a scos brutal și pentru totdeauna din circuitul vieții civice. Cei „din afară” nu pot înțelege o asemenea atitudine. Numai cine a stat ani îndelungi în închisori comuniste, cu program de măcinare sistematică a ființei ajunge la înțelegerea extraordinară că au loc mutații fantastice în adîncurile sufletului. Psihologia de toate felurile, individuală, colectivă, abisală etc., încă nu s-a văzut capabilă să aducă lămuriri convingătoare în această privință. Tot teologia pare să aibă un cuvînt de spus și aici.

Este vorba de dublul efect al experimentului de celulă, care iese în evidență cu atît mai mult, cu cît se arată mai draconic regimul torționar. Pe de o parte, marea majoritate a victimelor, naivă, nepregătită, slabă prin natura ei, se prăpădește cu firea. Dar tot din rîndurile ei se ridică spontan sau pe parcurs, imprevizibil și în chip minunat, ființe vrednice care-și înving frica proprie și egoismul și se hotărăsc să-i ajute mai curînd pe cei din apropiere decît pe ei înșiși. Căci „Dăruind vei dobîndi” (N. Steinhardt) este titlul unei cărți celebre și tămăduitoare prin cuvintele ei înțelepte. Celula de temniță unește, nu dezbină. Este linia de forță a adevărului de credință care se învață îndelung și greu. În această ordine a cuvintelor îmbunătățite se înscrie și cunoscuta propoziție a lui Mircea Vulcănescu: „Să nu ne răzbuinați!”. Nu era o poruncă, ci un îndemn blînd întru comuniune.

Încă o fișă mărturisitoare vine în completare și ca să mărginească, totodată, laturile unui destin ales, dar care, la un moment dat, a ajuns să nu-și mai găsească loc într-o lume tulburată și rătăcită: „Am împlinit 64 de ani.

Continuare în pag. 10

Un sfînt

Urmare din pag. 9

Din 1919 pînă în 1941 am fost în conflict cu lumea burgheză care a degradat rușinos viața creștină. Din 1964 pînă astăzi sunt încarcerat în mine însumi, deoarece lumea mă ostracizează, mă umilește și mă desconsideră. Nu eu, ci Hristos este urît și prigonit în mine”⁶.

În lumea modernă, postumanistă și hipermercantilă, biata ființă este prigonită cu aceeași strășnicie, și în celularul mic, și în celularul mare. Oculta atotputernică din lumea recentă întinde peste tot capcanele aceleiași detenții. Lui Ianolide, starea de „libertate” din celularul mare i-a provocat mai multă amărăciune sufletească decît temnița întunecoasă și umedă, pradă frigului, foamei, biciului. Acolo, lacrima și zăngănitul lanțului erau însoțite de un sens înalt, în spiritul comuniunii christice, ca să dea puteri pentru slujirea aproapelui, purtător și el de suferință și de Cruce.

Se înțelege revolta din temnița a lui Grigore Caraza, care primise înștiințare oficială să se pregătească pentru „eliberare”, adică îi venise transferul în celularul mare. A refuzat să iasă pe poartă, condiționînd să fie urmat în același moment de toți cei care încă nu primiseră aceeași decizie. Ne spune vajnicul luptător Grigore Caraza:

„Pe 1 septembrie 1976, am cerut ofițerului de serviciu hîrtie de scris și toc, anunțînd conducerea închisorii și Ministerul de Interne că refuz să ies din temniță, refuz să mai primesc un eventual pachet, scrisoare, vorbitor și orice mici așa-zise drepturi pe care închisoarea sau sistemul comunist mi le-ar da. Acest refuz se datora faptului că trecusem pe al 20-lea an de temniță, într-o țară unde nu făcusem decît numai bine și unde familia mea, din moși și strămoși, se jertfise pentru țară”⁷.

Era o nebulie de neimagine pentru condițiile date. Dacă organele au intrat în alertă, deducem că înțele-seseră pericolul: eliberarea unui grup compact de oameni, întăriți în celulă și cu fruntea sus însemna o adevărată forță nucleică lansată în cuprinsul celularului mare, cu efecte extraordinare în perspectivă. În fapt, venise timpul mult așteptat, ca aceia din temniță să pună condiții mișeiilor, de pe pozițiile adevărului de nezdrunцинat. Iar Caraza se ridicase neînfricat în fața lor, ca însăși Piatra Teiului de la Ceahlău, locul lui de baștină.

Revenind la paralelismul destinal Ioan Ianolide – Gheorghe Calciu constatăm că structura lor temperamentală a fost croită în așa fel încît fiecare în parte să evolueze cu vocație de eroism și de sfințenie în funcție de împrejurări, mai precis, de natura obstacolelor puse în cale cu îndirjire de forțele răului. Ioanide se dovedea a fi un luptător mai potrivit pentru spațiul strîns al catacombei, în mijlocul micii familii care se dorea unită și întărită în momente dramatice de vaet și disperare. Părintele Gheorghe Calciu își lua avînt cu mai multă siguranță spre spațiul deschis al celularului mare. Predicile sale din țară, cu atacuri curajoase la adresa autorităților de toate felurile, clericale și laice, unite, din păcate, prin slujirea aceluiași totalitarism distrugător de umanitate, au însemnat o primă treaptă de înălțare; ca să urmeze altele, după expulzare, făcîndu-se cunoscut cuvîntul românesc în toate zările unde ființează Biserica lui Hristos. Pe aceste tărîmuri de bătălie neînfricată și de izbîndă s-a întîlnit și cu alți combatanți ai plaiului nostru de jertfă, printre care Paul Goma și Grigore Caraza erau cei mai cutezători.

Fapt este că începutul rezistenței interne, deplin conștientizate și pe termen lung, s-a produs și crescut în celulă. Este momentul de cutremurare Gafencu-Ioanide-Maxim, cînd s-a învățat cum se moare și se renaște prin luptă. Dacă se vorbește despre bătălia românilor împotriva invadatorilor străini, ruși și bolșevici, se citează, cu deplin temei, grupurile armate din munți. Ele și-au făcut curajos apariția în multe puncte carpatice și au dat, o vreme, mari speranțe locuitorilor întregii țări, reînsuflețită la gîndul că „vin americanii!”. Din nefericire, ocupații comuniști au dominat numeric, au dispus la discreție de spații de organizare și de manevră, reușind să anihileze opoziția tot mai hotărîtă. Apoi au desfășurat o îndelungată campanie de ocultare a fenomenului, înverșunată și perversă, în stilul clasic al bolșevismului. După o bucată de vreme, de manevrare a opiniei publice, se îngăduia să se creadă că au fost doar încercări răzlețe ale unor indivizi fără căpătîi, parașutați cu intenții criminale. O minciună, vorba ceea, mai mare decît veacul.

Paralel cu luptele de rezistență din munți imediat postbelice, Tribunalul poporului începuse, cum se știe, seria de procese împotriva așa-zișilor criminali de război; iar dinspre alte instanțe ale puterii, recent instaurate în forță, se declanșaseră, tot în serie, numitele reforme, în administrație, economie, industrie, cultură. Toate acestea se desfășurau cu rapiditate și în mare vălmășag al vremii, de aceea era greu să se întrezărească scopul proiectatelor schimbări catastrofice: atentatul grav la ființa etnică. Lucrurile aveau să se lămurească , în fondul lor, o dată cu așa-zisa reformă a învățămîntului (1948), patronată, la comanda ocultei de, Iosif Chișinevski. Nu structura sistemului se afla în vederile „reformă-

torului” venit de pe alte meleaguri, ci corpul profesoral de toate gradele, acela care asigura pregătirea omului pentru viața civică a țării; și, în același grad, elevii și studenții de toate specialitățile, adică veriga etnică dintre generații cea mai rezistentă și mai consistentă. Ea trebuia distrusă, după mentalitatea bolșevică. Drept urmare, în anii 1948 – 1950, sute de mii de profesori, elevi și studenți, cei mai aleși, au umplut închisorile și lagărele. La nevoie au fost înființate și altele.

A fost momentul decisiv al etnocidului, pe toate planurile: viață omenească, administrație, știință, cultură, etc. Caz unic în România. Dacă Tribunalul poporului a trimis în fața plutonului de execuție și la Jilava, Aiud, Pitești etc. personalitățile de seamă, blocînd pe timp îndelungat și cu intenție cursul muncii și activității de creație în toate domeniile, reforma lui Iosif Chișinevski a pus capăt oricărei șanse de regenerare, prin eliminarea brutală a generației de mîine. Se dorea, în schimb, un tineret după planurile de neclintit ale guvernanților: supus puterii, destinat sclaviei.

Salvarea a venit la timp, tocmai din celulă; ca să se arate din nou și din nou că „acolo unde e dracul mai puternic bate Dumnezeu biserici”. A fost simplu și dumnezeiesc, așa cum sînt toate minunile. Acum o știe o lume întreagă. Aflăm prin mărturisitori că, în vremea aceea, s-a întîmplat să se găsească împreună, în mica, umeda și întunecata celulă, patru studenți însetați de adevăr și de credință și tocmai de aceea dușmăniți de moarte de slujbașii răului. Ei se numeau: Valeriu Gafencu, Ioan Ianolide, Virgil Maxim și Marin Naidim. Pe atunci începuse și programul de „reeducare” și de masacrare în cazanul cu smoală clocotită al lui Genu Țurcanu. Primul s-a ridicat Valeriu, căruia i s-a spus apoi „sfîntul închisorilor”. Și pe drept cuvînt: „Fraților, a rostit el cu blîndețe în glas; să le răspundem cu *Rugăciunea inimii*. Și să perseverăm pînă cînd obștea noastră va reuși să întemeieze o mică Filocalie a temniței”. La chemarea lui sinceră și înlăcrimată, s-a și ivit în celulă chipul *rugului aprins*. Așa se face că nici unul dintre cei patru nu a căzut victimă după dorința tortionarilor, au rămas neclintii și neîntinați sub semnul dreptății și al adevărului de credință. Aflînd de această întîmplare minunată, mulți dintre cei din preajmă au început să-i urmeze cu rîvnă, să li se asemene; ca și cum mlădițele *rugului* se întindeau să scînteieze și în celelalte celule de închisoare piteșteană. Cînd conducerea penitenciarelor pe țară a decis extinderea experimentului Țurcanu la Aiud, Gherla și în alte multe locuri, *rugul* Domnului și-a purtat și el flăcările de lumină; pentru a se împlini iar cuvîntul din cartea sfîntă: „Lumina luminează în întuneric iar întunericul n- o poate cuprinde”.

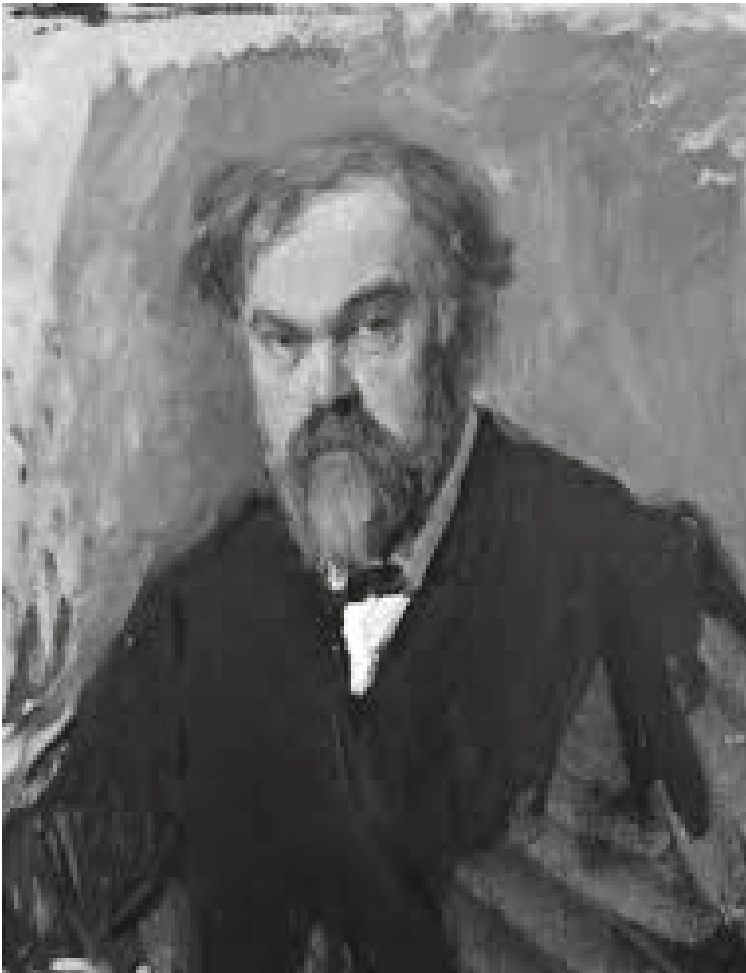
Mărturisirile sub semnul „urii purtate” sînt probe doveditoare de rezistență și de izbîndă. Ne spune Virgil Maxim:

„Chinurile trupești nu-mi distrugeau rezistența morală. Atunci mă puneau în așa-zisele poziții, care aveau scop să obosească din punct de vedere nervos: șezînd, cu picioarele întinse și cu mîinile pe genunchi, cu ochii țîntă într-un loc sau privind la vîrfu l picioarelor fără să închizi ochii. *Rugăciunea inimii* era puterea salvatoare în toate aceste suplicii”⁸.

Cartea lui Ioan Ianolide, *Întoarcerea la Hristos*, este un document de celulă dezvăluindu-ne cu emoție și cu evlavie fenomenele sufletești ale trăirilor filocalice, în mica obște a detenției; și cum se închipuie ființa îndumnezeită a unuia dintre cei mai vrednici purtători de suferință și de adevăr: Valeriu Gafencu. Multe dintre cărțile consacrate vieții concentraționare au caracter strict local, autobiografic (Grigore Dumitrescu), cuprînd aspecte mai generale, de filosofie, religie, cultură (Constantin Noica, N. Steinhardt, N. Mărgineanu), fenomene carcerale dure (Dumitru Bacu, Nistor Chioreanu, Paul Goma, Marcel Petrișor), ordonează materia în chip de jurnal (Lena Constante). Ianolide își rotește privirea asupra celor din jur, pe care încearcă să-i înțeleagă și să li se alăture în suferință. Totul izvorăște dintr-o sensibilitate profund religioasă, dezinteresată și creștină. Tinerii au dorit să facă în celulă, strînși împreună, „o biserică a lui Hristos” (Gheorghe Calciu). Și au reușit.

Firește, ca document de detenție, de viață trăită pe viu, sub bici și în lanțuri, *Întoarcerea la Hristos* aparține întru totul literaturii concentraționare, avînd șanse de nebănuită longevitate. Este un *document*, ni se precizează în subtitlu, „de lume nouă”, adică o lume pe cale de a se constitui printr-un efort dramatic pentru o renaștere pilduitoare. Viața de zi cu zi este reprezentată și aici, în forme concrete și dure, în stilul cunoscut din alte scrieri. Secvențele respective constituie temeieri necesare în scopul înfățișării profilului moral al luptătorului de azi și de mîine. Paginile de memorial și de suferință rămîn în tezaurul arhivistc, în chip de aspre învățăminte, de pe urma unor vremuri de cumpănă; dar să se vadă, totodată, că a izbîndit numai acela întărit în credință, iubitor de adevăr și capabil de sacrificiu de sine. Este latura eroică și vizionară a sfîntului.

Așadar, și în *Întoarcerea la Hristos* ne putem aștepta să ocupe loc important temele mari ale literaturii carcerale, începînd cu

pomenirea, măcar, a factorilor de decizie, de la vîrfu l sistemului, care au dezlănțuit, la comanda oculte, marea campanie de exterminare a etnicului românesc, în etape și în forme sistematice, începînd cu elitele conducătoare, continuînd cu grupurile profesionale, sub pretextul luptei împotriva „dușmanilor poporului”; pentru a se ajunge, precis și sigur, la masa numerică, supusă persecuțiilor de toate felurile, deportărilor și nimicerii, de data aceasta sub pretextul „luptei de clasă”. Un citat ca următorul (și asemenea sunt multe în chip de acuzație) ar trebui să nu lipsească de pe masa acelora care se gîndesc în mod serios, îndreptățit și justițiar la procesul real al comunismului: „Răul pornește de la Sepeanu, Zeller, Dumitrescu, Popic, Coller, Nicolski, Teohari Georgescu, Ana Pauker și, mai adînc, pînă-n tainicele arhive ale comunismului, de la acei criminali lucizi care vor uciderea lui Hristos în oameni și a oamenilor ce nu li se supun lor, prin metode «științifice», experimentate și irezistibile”⁹.

Prea des sunt repetate aceleași nume cu funcții înalte, decizionale. De aici dovada mai mult decît evidentă că poartă, înaintea tuturor, vina cea mare, a oribilelor crime, asasinate, masacre, pînă la dimensiunea genocidului și etnocidului. Dacă pe parcurs s-a hotărît, tot pe căi oculte, ca autorii să fie destituiți din posturi, marginalizați ori aduși în fața „justiției”, prin înscenări, totuși, înșelătoare, asta s-a făcut cu șiretenia de a se pierde urmele crimei, ca să se găsească „țapi ispășitori”, meșteșugiri tipic asiatice. Slujitorii de toate treptele sunt și ei prezenți în paginile cărții, purtînd măști hidoase după chipul și asemănarea stăpînilor citați mai sus. Ei sunt procurori, directori de închisori, gardieni, bătăuși, făcîndu-și meseria cu devotament și cruzime. Ianolide nu perseverează în evocarea lor. Preferă portrete succinte, pe tipologii și în acțiune. Iată, de pildă, *tipul Georgescu*:

„Prost și rău. Incult și opac. Labil moral și ros de orgolii. Inferioritate care urăște tot ce este superior. Slugarnic și totuși avid de putere. Un fel de Iudă care-și urăște Mîntuitorul pentru că se simte strivit de divinitatea lui. Un fel de Smerdiakov, plin de toate complexele de inferioritate, care așteaptă numai însămințarea ideilor lui Ivan”¹⁰.

Se confirmă o observație făcută de mai mulți autori de literatură concentraționară: capii totalitarismului și ai exterminării și-au recrutat ajutoarele dintre cele mai decăzute categorii morale și psihic, unelte docile, cu aplecare spre criminalitate. Dintre acestea se găsesc printre toate etniile. Iată și *tipul Coller*, adesea prezent la mai toți autorii și victimizații regimului:

„Are creier, inteligentă, ipocrizie. Omul care concepe și ordonă sistemul. Rece, deși e plin de ură. Plin de el însuși. Nesățios de putere. Răzbunător, crud, amoral. Fără Dumnezeu, ori cu un dumnezeu al răzbunării”¹¹. Nu se poate spune că Ioan Ianolide nu are spirit de observație, chiar talent portretistic.

(Note)

- Părintele Gheorghe Calciu, Mărturisitorul prigonit. Predici, eseuri și meditații religioase. Editura „Crigarux”, Piatra Neamț, 2007, p. 67
- Ioan Ianolide, Intoarcerea la Hristos. Documente pentru o lume nouă. Ediție îngrijită la Mănăstirea Diaconesti. Cu un cuvînt înainte de Părintele Gheorghe Calciu-Dumitreasa. Editura „Christiana”, București, 2006, p. 325
- lucr. cit., p. 33
- lucr. cit., p. 80
- Ioan Ianolide, lucr. cit., p. 18
- Ioan Ianolide, idem, p. 17
- Grigore Caraza, Aiud însîngerat. Ediția a II-a. Prefață: Preot Gheorghe Calciu. Postfață: Adrian Alui Gheorghe. Editura „Conta”, Piatra Neamț, 2007, p. 210-211)
- Virgil Maxim, Imn pentru Crucea purtată, II. 1948-1964-’89. Abecedar duhovnicesc pentru un frate de cruce. Editura Gordian, Timișoara, 1997, p. 82
- Ioan Ianolide, Întoarcerea la Hristos, loc. cit ., p. 119
- Idem, p. 69
- Idem , p. 71

Magda URSACHE

/ Franchețea prieteniei*

Cu obiectivitate critică și cu onestitate scrie Iordan Datcu despre Petru Ursache (între ei n-a fost prietenie de interese, de cuțite și pahară, ci *de caracter*, cum ar spune Stagiritul), strunindu-și perfect subiectivitatea: sobru, atent, *netranzacțional* (e cuvântul lui I. Datcu), ceea ce face ca monografia, apărută la Eikon și lansată la Librex și la Bookfest în 2016, să fie un instrument de lucru util și complet.

Trebuie repetat că, monumental ca editor, la Minerva, Iordan Datcu a fost parte decisivă în războiul cu cenzura. Îl recomandă marile colecții de literatură populară și nu numai. În noua deontologie a editorului (dar și a criticului de întâmpinare) nu prea intră descurajarea veleitarilor. Ar fi prea mult și prea greu.

Numai marii editori, în frunte cu Mihai Șora, știau să dribleze „îndrumarea”, să păcălească atâtea comisii de analiză, de avizare și re-avizare ale tipăriturilor, comisii bușite de ignoranți. Acuza de „delict ideologic” era cumplită (am încasat-o), iar cenzorii activiști și activi erau din ce în ce mai mărginiți, mai jalnici, mai iraționali. Forurile aveau toate cărțile (ale altora) în mâna stângă, chiar dacă n-aveau carte. Șeful TVR, Vasile Potop, fost țapinar, dar și prim-secretar la Iași, era convins că Dostoievski a scris *Frații Karamanșok*, și tot la Iaș’ un fost tractorist, Floareș, șefea dur peste sectorul propagandă. „Păgubașul” Nicolae Gheran narează că Petru Croicu a fost înlocuit la ESPLA de cadristul Palade. Fusese pescar în Deltă, ca să devină pescar de șopârle literare. Cea mai simplă la minte rămâne profa de siderurgie, Suzănica Gâdea, un fel de Vanghelie cu fustă. Iordan Datcu își amintește că academiciana PCR vorbea de *critică acustică*, în loc de *caustică*. Mult superior, Popescu-Dumnezeu crede că *inextricabil* înseamnă *inexpugnabil*. De unde porecla? Într-o ședință de partid la „Scânțea”, gura lumii spune că le-ar fi tunat subordonaților: „Eu sunt tatăl vostru, eu sunt mama voastră, eu sunt Dumnezeuul vostru”.

Rezistența *prin* cultură? Altfel formulat: rezistența *la* cultură a aparatului de propagandă, condus de Suz. Gâdea, președinta CCES (Consiliul Culturii și Educației Socialiste). Fidea cuplului dictatorial, a rezistat 10 ani în funcție. Pe șef, tov. Secretar PCR Enache, îl aștepta pe un scaun în lift când ploua sau afară, pe trotuar, în fața Casei Scântei, pe timp frumos. Condamnată 2 ani, apoi 8, grațiată de Ion Iliescu în ’94, a murit în ’96, nepriindu-i democrația.

Despre „cenzorul de vârf” și „rolul nefast jucat de Mihai Dulea”, a scris Iordan Datcu în dispăruta revistă „Cultura”, din 14 mai 2015. Titlul spune totul: *Marele cenzor*. Killerul Dulea a stopat *Dicționarul scriitorilor români* Zăciu-Papahagi-Sasu, a desființat colecții (ca „Restituiri”, de la editura Dacia), a compromis autori ciuntindu-le cărțile, a topit volume și numere de reviste, a comandat respingeri de la premieri, a demis directori de edituri, necorespunzători liniei. Ion Băieșu, după Iordan Datcu, l-a acuzat pe cenzor de „crimă împotriva culturii române”, Băieșu a promis că se va adresa Tribunalului de la Haga. În ultimă instanță, „voi scrie cu stiloul gol, ca și cum un violonist ar cânta la „vioară fără strune. Luați aminte!” (*Amintiri din nopțile în care nu dorm. Dulea*, „România literară”, 1991, nr. 1). Băieșu a murit, iar Dulea n-a încasat măcar o pedeapsă morală, în timp ce noi pledăm pentru astfel de pedepse, ca și cum le-ar fi păsat de ele lui Popescu-Dumnezeu, Suzănicăi Gâdea de la Arte ori Anetei Spornic, de la Învățăământ. Și despre ce pedepse măcar morale ar fi vorba, dacă supușii în „Serviciu Credincios” PCR n-ar fi călărit și după ’89, ca directori, „unități de cultură” (așa numitele, pe limba de lemn, editurile, teatrele,

* Iordan Datcu, *Petru Ursache*, ed. Eikon, București, 2016. publicațiile)? N-au fost, la noi la Iaș’, reamplasați în posturi de președinte de țării, fostul prim, ba chiar numiți în diplomație, ca Genoase Țăranu? Repus în scări cu repetiție a fost A. Andrieș, directorul „Junimii”, mereu dispus să accepte toate „indicățiile” de la organe. Un panglicar mucalit, făcându-le pe secretare-corectoare-traducătoare să rădă-n hohote, dar spăimint să nu cadă în capcanele autorilor suspecti, inamici ai regimului și să fie debarcat. Și da, erau drepturi de autor generoase pentru cei dispuși la compromis; ceilalți suportau umiliri de nesuportat din cerul lui Popescu-Dumnezeu, cel arogant și îngrețșat de supuși, cu un ego uriaș cât Casa Poporului. Izgonit din paradisul CPX în 1989, a scris 5 volume de memorii, *Cronos, autodevorându-se ...* Nu să ceară iertare, ci să-și aprecieze aportul: „Elogiile pe care i le aduceam erau motivate și argumentate. Nu am adus laude deșarte”. Cui? „Baciului” Ceaușescu. Și Iliescu l-a grațiat în ’94 pe „cioplitorul de himere”, de fapt cioplitor în nervii, în carnea, în oasele scriitorilor „devianți”.

I-am fi tăcut, poate, după ’89, pe acești autori de fraude etico-estetice, dacă n-ar fi dat în memorii și-n jurnale falsificate explicații peste explicații că „nu le-a fost deloc ușor” (pentru necunosători, cântec de brigadă Bumbești-Livezeni). Ce nu le-a fost ușor? Să adulmece erori ideologice? Acum, nici nu se mai scuză, se mândresc foarte cu efortul lor culturalizator, așteptă aplauze și le și primesc atunci când își scot burțile roșii în ecranele posturilor TV.

Am deschis această paranteză pentru ca tinerii stângiști să mai afle ce pătimeau cu cenzorii socialiști cei care-și trăgeau rostul, ființa din scris. Un exemplu din foarte multe? Alexandru George a trăit din traduceri la negru, debut blocat de Tezele din ’71; n-a scris după *dictando*. Publicase, faptă de neiertat, 3 articole politice

în „Liberalul”. Și mi se pare de neacceptat să asistăm la încercările repetate de diminuarea tragediei comuniste.

Revenind la monografia intitulată atât de simplu, *Petru Ursache*: Iordan Datcu a urmărit în amănunt traseul carierei parcurse stoic de Petru (a refuzat să-și negocieze cu Securitatea, plecările la lectorate și n-a plecat). Ampla, exemplara lui operă n-a fost recunoscută de „cei trei A”, crescuți în rang de funcție, nu de cărțile proprii, care conduceau *manu forte* Universitatea și care l-au prigonit permanent.

Bibliograful constată incredibila voință, răbdare, îndârjire pentru scris-citit a celui monografiat. Pregătit de mic copil pentru carte de învățător și de preotul satului, Petru a reușit să fie, așa cum scrie Liviu Grăsioiu în „Literă” de mai 2016, „savant și universitar, impecabil în etnologie și derivatele sale, un erudit din marea familie ce se stinge”.

Una dintre cele mai pertinente observații ale lui Iordan Datcu, el însuși impecabil în etnologie și-n editologie: Petru Ursache a amplificat temele, le-a adâncit de la o carte la alta. A fost preocupat, așa cum numără lexicograful, timp de 35 de ani, de categoria estetică a frumosului. Ultima carte pe această temă, *Etnofrumosul sau cazul Mărie*, mi-a dedicat-o: *Măriei Magdalena, dinadins*. Este și eseul meu favorit. La *Miorița. Dosarul mitologic al unei Capodopere*, Bătrânu a muncit o viață. Autorii lui preferați au rămas preferați până la capăt, în primul rând Eminescu și Eliade. Pe Eminescu, „om de cremene”, l-a urmat în curaj, verticalitate, principii ferme; pe Eliade, în erudiție, dar și în clarviziunea cu care anticipa răul; relele abătute de-a lungul tristei istorii a românilor, asupra țaranului, greu încercat. „Se află, scrie gazetarul Eminescu, în cel din urmă țăran de munte mai multă noblete în inimă, mai mult caracter, mai mult simț de dreptate decât în Flevii și Caradalele lustruite și aristocratizate”. În self-elita, aș adăuga eu, strict protejată de anumite edituri.

„Nu uita asta, Magda. După Cassirer, firele care-l țin pe *homo sapiens* sunt limba, mitul, arta, religia”, enumera Petru. Iordan Datcu a depistat originalitatea demersului, receptivitatea lui Petru Ursache la toate tendințele novatoare ale etnologiei (era cum se spune, *la zi*, ba chiar *peste zi*), vocația pluridisciplinară și transdisciplinară, în același timp, nesmintita sa legătură cu tradiția. S-au întâlnit pe același culoar, asumându-și marile repere, în pofida noilor internaționaliști-globaliști, negând naționalul. Petru i-a dibuit repede pe „experții” organizați în *thik-tank*-uri, gata să bage în cap studenților că tradiția orbește, că eterocrația e antiintelectuală, că naționaliștii (ca Eminescu, Eliade, Mircea Vucănescu, Țuțea, Crainic) ar fi modele păgubitoare, anacronice, antidemocrate, că „demonul” românității trebuie exorcizat și blocul ortodox sfărâmat. Da, a fost o voce puternică în vasta lui publicistică, pe care o analizează pe larg Iordan Datcu.

Petru a înțeles repede că „programul balconului” decembrist a fost „afectarea formelor rezistente, naturale și istorice ale etnicului, fărâmițarea conștiinței de origine și de grup”. Era scârbit de pamfletele la adresa poporului român, de la Patapievici încoace, de cinismul penibil al amatorilor de destrucție, de moda asta a autoderiziunii, a autoflagelării. „Se distrug pădurile din rădăcini, dar și rădăcinile identitare. Contează dubla cetățenie, așadar etnia e în declin. Am intrat sub legea de-construcției, va fi greu. Trebuie să scrii un articol cu titlul asta: *Ridică-te, Crainic, ridică-te Gyr!* Știu ce riscant e, dar serie-l”, mi-a spus pe patul de spital, în ultimele clipe. O să-l scriu.

„I-a denunțat, de asemenea, pe cei care, după 1990, au desăvârșit ceea ce a distrus comunismul, pe cei care ricanează la termeni precum *neam, etnie, rudenie*”, scrie I.D. (lucr.cit., p. 150). Așa este. Petru Ursache a călcat în toate străchinile corect-politice, așa cum a călcat și în cele comuniste. Și cât au luptat proletcultii să anihileze datina religioasă, mersul la bibliotecă, practicile sărbătoreșcului... N-a fost un etnolatr, dar a crezut cu tărie că acela care se desprinde de nația sa se desprinde și de credința în Dumnezeu. Gazetari iuți și superficiali, vedete TV *teintellectuale*, luptă acum contra orelor de religie în școli și pentru familia cu doi tați. Propun „arderea bătrânilor” (citiți: nerespectarea valorilor). Vorba Eminescului: „Ne succedem generații și ne credem minunați”. Orbitori de-a dreptul!

Monografia temeinică, riguroasă, limpede semnată de Iordan Datcu i-a făcut dreptate lui Petru. Biograful a arătat că, deși conducea doctorate în domeniu, n-a primit un curs de Etnologie. A predat Antropologie la Facultatea de Filosofie, datorită decanului Nicu Gavriluță și un curs de Estetică la Facultatea de Teologie. Studenților le-a predat nu numai Estetica, dar și Ethica. Hrană sănătoasă. Cărțile lui sunt *cărți de îndreptare* pentru tineri. A contat pe tineri. Bătrânu i-a iubit și tinerii l-au plăcut. Risipea din ce în ce mai puțin timp pentru noi doi și acceptam asta. Dar cu studenții și cu doctoranzii săi era generos. Risipitor cu ideile sale, neobosit în scriitură, neostenit în presă.

În ultimul lui an, se accentuase sentimentul urgenței. A urgenta ce trebuia încheiat: *Istorie, etnocid, genocid*, varianta mare, completă. Apoi, în dosare stivuite grijiu: *Eros și dor*, ca și *Contemporanii mei*, de definitivat pentru tipar. Ediția *Scrisorilor eminesciene*, din seria *Doina și Luceafărul*, era în corectură. Pun pietrele neuitării peste Lethe, cum îmi cere duhovnicul, părintele Ioan Cristian Teșu. Mă alin cu gândul că durerea mea are un rost acum, să-i ajut cărțile să fie cunoscute.

Franchețea prieteniei i-a cerut lui Iordan Datcu să-i facă dreptate, precizând „prioritatea în timp a lui Petru Ursache”: „*Poetică folclorică* (Junimea, Iași, ’76) prin care precedă altele. *Retorica folclorului. Poezia* (1978) a lui Gh. Vrabie, *Poetică folclorică* (1979) a lui Ovidiu Bârlea și *Estetica oralității* (1980) a lui Adrian Fochi”.

Petru zâmbea: „I-o fi plăcut titlul meu lui Bârlea, deși eu nu sunt bărlist”.

În monografia *Petru Ursache* portretul bibliografic e deosebit de fidel; demersul critic este amical, dar deloc *laudatio* fără măsură. O cere sus-numita franchețe a prieteniei: poți face rău dacă nu-i spui prietenului unde a greșit, unde nu ești în acord cu opinia sa. Asta nu-i răutate cum crede o amică a mea. Și aici simt nevoia să deschid o paranteză despre prietenii literare, greu de găsit în istoria noastră. Mă gândesc că în Muzeul Rebreanu există o cameră dedicată lui Dinu Pillat; îmi vine-n minte prietenia dintre familiile Minulescu și Streinu, angajat de Mioara, fiica lui Minulescu, pe un post de muncitor-mozaicar, după pușcărie. Rememorez cu sfială prietenia Cioran-Ionesco-Eliade, însă gemelarii, Eminescu și Creangă, sunt rari. Petru le spune „nease-muiții dioscouri români”.

Prietenia, ce poveste! Prietenii Goethe și Schiller se antipatizau reciproc. Prietenie ratată a fost între B.P. Hasdeu și Lazăr Șăineanu, rupt de Șăineanu după respingerea acordării cetățeniei române, de care Hasdeu nu s-a făcut vinovat, dimpotrivă. Șăineanu a găsit cu cale să se dedice grosier-ironic de „contactul nefast pentru mine, cu un Hasdeu și cu alți iluștri ai țării”, subliniind chiar, ca folclorist, că folclorul „nu va constitui niciodată o știință pozitivă”. „Uite protocronul etnologilor-defectologi, ricana Petru, care cred că sătenii ar fi un trib sălbatic, primitiv, revolut”. Gândirea țaranului (v. *Etnosofia*), atât cea logică, atât cea magică, l-a obsedat vreme îndelungată. „Logos înseamnă și rațiune, și cuvânt divin (de aici, logic)”, îmi tot repetă el, cu știutul bun simț în argumentație. Puțini au fost prieteni de-o viață, ca Petru și Iordan, o amicizie fără termen de garanție, având Weltanschauung comun. Și poate cea mai importantă legătură (nobilă, desigur) a fost *elogiul țaranului român clasic*. Subliniez cuvântul *clasic* ca să nu mi se replice cumva că se refereau la țaranii care-și omorau caii.

Ca să intrăm în *Jocurile alterității* (mulțumesc, Maria Șleahțișchi!) „tu ești eu”, „eu sînt tu”, „tu sînt el”, „el sînt eu”) și Iordan Datcu, și Petru Ursache au abordat teme grele, serioase, complexe, s-au sacrificat pentru idei nobile, au avut acciași puternici contraforți: tradiționalismul, cultul eroilor, credința.

Da, Bătrânu a fost ignorat, marginalizat insuportabil de politrucii culturii ieșene, pe care nu-i mai numesc. A avut o viață nedreaptă social (îmi place s-o repet), dar a știut că gloria e zădărnice: „luciul de pe blana pisicii”, cum scrie emulul său, Adrian Alui Gheorghe.

„Faima fabricată? E ca vrejul de fasole din basm”, îmi spunea adeseori, când îl presam să-și trimită cărțile la reviste. „Cine are de citit o să mă citească, Magda”.

Petru n-a avut nevoie de elogii și de onoruri; n-a vrut vreodată să fie ridicat la Putere, ca să țină joker-ul în mână ca la premii literare anuale, să intre în suveica relațiilor profitabile.

N-a cerșit dovezi de prețuire, își știa locul. Și uite că prima monografie despre el a apărut. Și-a găsit în Iordan Datcu exegetul ideal: doct, cu știință de carte înaltă, echilibrat, lucid ca el însuși.

Mihai AMARADIA - 3, 2, 1, acțiune, motor

Într-o parte destul de importantă, anul 2016 va aparține cu siguranță din punct de vedere poetic editurii paralela 45. Dacă datorită FACEBOOK-ului s-a întâmplat ca lumea să se organizeze pentru a protesta, pentru a merge la concerte, pentru a omagia ceva sau pe cineva, etc. iată că tot această rețea socială e vinovată și de apariția fenomenului Qpoem, cea mai originală mișcare poetică din ultima vreme ce tinde să fie și cea mai importantă, o emulație ce are în spate un editor în persoana poetului și directorului de editură Călin Vlasie, un personaj cel puțin ambițios și o editură cu prestanță – editura paralela 45, în plus de asta (lucru extrem de important) găsim aici și o rețea de distribuire a cărții ce funcționează în parametri normali pentru o țară civilizată. 13 titluri așadar în colecția Qpoem apărute în prima repriză (spun asta pentru că vor mai urma) și încă 5 cărți cu totul grozave apărute în segmentul de OPERA POETICĂ adică - Viktor Latunski - Exerciții de spart coaja muzei, Adi Filimon - Sedativ, Emilia Ajule - Jurnalul unor cuvinte ingrate, Liviu Mățăoanu - Deasupra lui Hans, Mihail Gălățanu - Devorarea maestrului, Teodor Sinezis - Ea e Matilda, Adela Efrim - Și moartea scrie uneori poeme, Otilia Ardeleanu - Totul e să mergi până la capăt, Ioan Barb - Orașul alb, C. Suditu - Poeme carnivore, Gabriela Schuster - Fata de la oraș, Mihai Amaradia - Nimeni, el singur, Dumitru Andreca - Magnolia din Padova, cărțile qpoemiste și Liviu Ioan Stoiciu, Emil Hurezeanu, Aurel Pantea, Adrian Alui Gheorghe și Ioan Es. Pop sunt poezii ce apar în OPERA POETICĂ. Pentru asta spun că editura paralela 45 în anul poetic 2016 și-a făcut cu prisosință datoria, însă în cele ce vor urma voi vorbi despre cartea poetului hunedorean Ioan Barb – Orașul alb.

SINCERITĂȚI, NOSTALGII, PERSONAJE

Se poate spune că întâlnim în poezia actuală, destul de multe cărți de poezie povestite, mulți autori caută poemul- metaforă, minimalismul se încrede mult în această soluționare, poemul de tip – hai să-ți zic ceva cititorule – e la modă, unora le iese figura altora nu le iese și critica e cea care compozitează mereu asemenea volume de poezie, cam așa e și cartea lui Ioan Barb numai că ea nu cadrează cu generația prin ineditul anacronic, o carte unde poemele povestesc viața dintr-o localitate de provincie aflată în plină industrializare comunistă, cu oamenii și întâmplările de acolo iar lucrul acesta o face să fie unitară, sigur că asta ne poate duce cu gândul la apucăturile din lilieci lui Sorescu, pe mine chiar m-a purtat și prin realismul cinematografiei italiene, să ne

aducem aminte de filmele lui Vittorio de Sica, Orașul alb poate să fie la fel de bine orașul hoților de biciclete, iar motocicletă albastră din cartea lui Barb aduce puțin cu bicicleta furată.

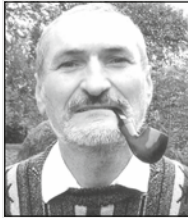
O carte scrisă (cu mici excepții) de un preadolescent la fel cum am mai întâlnit spre exemplu cartea lui Anatol Grosu – Epistola din filipeni sau cum e scrisă din aceeași perspectivă cartea Lavinucea de Lavinia Bălulescu poate chiar extrapolând mă gândesc la cărțile lui Ismail Kadare - Cronică în piatră sau Vremea nebuniei. Avem de toate în Orașul alb, divinitatea este și ea prezentă ca ceva alăturat existentului, face parte din natura locului și e în ordinea lui la fel cum scrie la scripturi, avem parte chiar de miracole, după cum găsim la pagina 15 în poemul - *Dumnezeul de sub dud* – unde sorescian un om beteag nu putuse din cauza asta să-și aducă lemne de foc iar când a dat frigul a tăiat dudul ce își întinsese ramurile peste drum, astfel s-a arătat troița lui Hristos ascunsă ceva vreme, citez – *noaptea troița a luminat satul din nou / și trecătorii minunându-se / se opreau / își făceau semnul crucii mulțumind / Hristos / locuia din nou printre noi* – un alt personaj e Ghiță Cingătau pag 33 care – *după ce s-a lăsat de băutură și s-a umplut de evlavie / ca un pahar cu vin de soi* – s-a făcut omul ce bate clopotul, face repetiții la toacă și foarte smerit ne mărturisește – *clopotul se trage cu măiestrie / într-un fel pentru sărbătoare / în alt fel pentru mort / și în alt fel pentru foc* - chiar dacă poemului îi lipsește o cheie șugubeață cum avem la Sorescu în Bulzești, trebuie totuși reținut că domnul Cingătau a devenit un om bun de când cu biserica, un cetățean de ispravă al orașului alb.

Dacă în debutul în poezie semnat de Lavinia Bălulescu – Lavinucea – Cartea Românească / 2007 o carte scrisă tot de un copil, găscanul era o pasăre diavolească / *găscanul e o pasăre venită din fundul iadului*, la copilul Barb Ioan motanul galben e cel ce personifică partea întunecată a locuirii, el e un asasin cu sânge rece, un terminator al porumbeilor, de citit poemul de la pag. 62. Bănuiesc faptul că titlul cărții e o ironie, nu poți numi Orașul alb un oraș stăpânit de funingine, heirupist comunist, proaspăt industrializat unde sunt aduși oameni din toată țara, astfel mulțimea de români, încartiruiți e una pestriță și se desfășoară cu toată forța sub ochii elevului Barb Ioan care într-o compunere liberă din clasa a 7-a B ne relatează – *vin camioane încărcate cu oameni de la țară, tata spune că sunt aduși din Moldova și din Oltenia* – nu pot spune precis dacă aceste compuneri au valoare poetică însă ele ajută cartea ca un fel de pauză între acte, au valoare de document pentru multe orașe asemenea Călanului, oraș care acum se luptă din răpputeri să nu dispară cu totul. O altă observație ar fi aceea că în carte nu sunt semne de punctuație asta nefiind un impediment, funcționează ca un continuum așadar scriitura fiind una clară, unitară, fără nimic ambiguu.

Un alt caracter de remarcă e unchiul Ion, ceasornicar de meserie, vezi poemul de la pag. 32 *timpul ciclopului* unde copilul intră în legătură cu o temă filosofică și închipuie o definiție poetică desigur timpului – *un praf de cristal acoperindu-ne trupurile / acoperindu-ne lucrurile / ... / acoperind chiar viața*. Chiar dacă povestită cartea e doldora de metafore pe care le face elevul, pline de ingenuu, metafore pseudo cosmice, primordiale citez – *tata lovea cu biciul cerul și / stelele cădeau ca prunele în căruța sa / sau / contemplam râul dezbrăcat de ghețuri / sub apa străvezie pietrele tremurau / chiar / dar ce vină am eu că mă împiedic tot timpul în ceva / să nu mai pot ridica ochii în sus/ și asemenea fulgurații poetice s-ar găsi multe iar asta aduce în mod evident un plus volumului.*

Fără să fie un generaționist, (nici n-ar avea cum) fără să scrie în trend elevul Barb Ioan face o cronică, povestirile copilului uneori sunt grave, alteori glumețe, în alte ipostaze sunt pline de încântare sau de visătoare, însă totul este unitar, toate sunt ingrediente ce fierb la același foc în același ceaun, nu vom găsi în carte situații abrupte, acțiuni brutale, visceralitate, mizerie sau limbaj vulgar, cartea e o mărturisire a unui elev de altă dată bine crescut, o mărturisire făcută printr-o portă voce poetică.

În ce-l privește pe poetul Ioan Barb avem de-a face cu un poet format, Orașul alb fiind cartea cu nr. 6 de poezie, o carte care în opinia mea funcționează asemenea unui plasture, o cronică a unui oraș tip, poeme ce se pot citi pe rând până ce-ți dai seama că s-au terminat și tu zâmbești. Merită citită așadar.

Lucian GRUIA

La drum! cu Mircea Petean

Cunoscutul scriitor și editor Mircea Petean ne invită *La drum!* (Ed. Limes, 2016) invocând poemul din 1911, *Itaca* al lui Kavafis, în care poetul grec afirmă că într-o călătorie nu finalul contează ci drumul, deliciile acestuia. Putem completa cu părerea lui Mircea Eliade conform căreia călătoria se desfășoară în interiorul nostru, pentru autocunoaștere și regăsirea sinelui.

Mircea Petean nu umblă cu ghidul turistic în buzunar și nu cercetează istoricul monumentelor. El renunță la documente și ne transmite senzațiile sale fruste: „Căci, într-adevăr, dacă merită vreun ban însemnările mele, aceasta e pentru că ele încearcă să redea emoția întâlnirii cu necunoscutul pe cât de spontan, pe atât de veridic, miza fiind aceea a autenticității.” (*Praful roșu sau Vietnam, Vietnam, iubire mai mare n-am* (noiembrie – decembrie 2003))

Iată de pildă cum descrie autorul catedrala Sagrada Familia din Barcelona, fără a apela la cronologii seci și caracterizări tehnice: „Pe mine m-a uluit capodopera lui Guadi, care pare mai degrabă un castel de basm decât o catedrală. Miraculoasă mi s-a părut transcenderea granițelor imuabile dintre regnuri, trecerea dinspre mineral înspre vegetal și animal. E o simfonie încrustată în piatră, întru gloria lui Dumnezeu, dar și urcuș spre un Dumnezeu inaccesibil.” (*Barcelona și Genova* (august 2008))

Într-o excursie în Danemarca ne prezintă concepția de viață a danezului care la 20 de ani pleacă în lume să se căpătuiască, la 30 se însoară și are cel puțin 2 copii, slujbă și casă. Despre *Mica sirenă* de H.Cr. Andersen, Mircea Petean afirmă că „este una din marile tragedii ale literaturii universale.” Subscriu cu entuziasm.

Dragii sale genți de voiaj îi dedică o *Închinare* în cadrul vastului poem *Castedralele memoriei*: „La Cluj în hala agro-industrială pentru o sută și/ ceva de lei/ mi te-au vândut/ - ochi negri două fermoare piele maronie -/ și nu te-am pierdut/ nici la Praga/ nici la Köln/ nici la Paris/ nici la Săscut”.

Deplasările lui Mircea Petean sunt în țară și străinătate, în scopuri literare și familiale. În țară Mircea Petean scrie despre participările sale la: Festivalul de poezie din Satu Mare (zilele revistei Poesis, organizat de poetul George Vulturescu), tabăra de poezie de la Vișeu de Sus (Munții Maramureșului, pe Vaser), Festivalul de poezie și critică literară de la Piatra Neamț, Colocviul Național de Poezie de la Slobozia, festivalul Serile de la Brădiceni (Gorj), festivalul de la Curtea de Argeș și Conferința națională (București) pentru alegerea președintelui Uniunii Scriitorilor din România.

În străinătate participă la festivaluri literare, târguri de carte, conferințe itinerante, întâlniri cu scriitori și public, în: Franța (Paris), Danemarca (Kirsten), Vietnam (Hanoi), Republica Moldova (Chișinău), Slovacia, Ungaria și Italia (Ciocaria).

Cu familia participă la o sărbătoare țărănească într-un sat maramureșan (*Ruptu sterpelor*), o vizită de Paște la mănăstirea Bârsana, o tabără pentru elevi la Năvodari, o excursie la Borșa Maramureșului (orașul primei lor tinereți) și la Genova în trei rânduri (Jurnalele genoveze), oraș din Italia în care se stabilise fiica lor Ștefania prin căsătorie.

Jurnalele genoveze (2006, 2009 și 2012) descriu un Paradis terestru în care se desfășoară viața armonioasă din familia italiană a Ștefaniei. Momentele importante sunt: nunta Ștefaniei și nașterea Dăriei.

La Drum! de Mircea Petean reprezintă o altfel de carte de călătorie, care ne transmite emoțiile bazate pe trăirea clipelor. Cartea este textualistă, cuprinde inserate: poezii, pagini de jurnal, vise, felicitările primite cu ocazia nunții Ștefaniei etc.

La un moment dat descoperim această concluzie despre literatură: „Să faci din întâlnirile întâmplătoare întâmplări semnificative în ordine morală, intelectuală și estetică. În asta constă datoria scriitorului și aici se ascunde întregul mister al creației...”

În această afirmație se cuprinde și esența cărții pe care o comentăm. Mircea Petean are această capacitate de a ne prezenta personaje vii, fie că este vorba de scriitorii cu care s-a întâlnit, de prieteni, sau de familia ginerelui din Italia. O altă inserție interesantă ne transmite crezul poetic al autorului: „Vreau o poezie simplă, umană, puternică, expresie a unei ființe integrale iar nu roabă a tot soiul de experimente formale și reducionisme forțate. Nu numai că vreau dar și scriu așa.” Poeziile incluse în carte întăresc afirmația. Scrisă într-un stil alert, expresiv, confesiv, limpede, cartea lui Mircea Petean, *La Drum!* se citește cu încântare.

Ion POPESCU-BRĂDICENI / „În chip poetic locuiește omul”

Eterna reîntoarcere

Am primit cu un autograf măgulitor de la *Nicolae Tzone* o carte surprinzătoare. Poartă un titlu groaznic: „*Viața cealaltă și moartea cealaltă*”. (editura Vinea, București, 2010)

Dar termenul groaznic are în contextul impus de mine sensul de numinos, de sentiment al lui mysterium tremendum, de posesor al tainei înfricoșătoare. Groaza – afirmă *Rudolf Otto* – este irațională, mistică, mai puternică decât fascinans.

Nicolae Tzone scrie o nouă „Cântare a cântărilor” totuși, încercând în fața Divinității pe mirum mirabile / admirandum / fascinans / augustum / stupor (opus lui tremor): „Liniște liniște iisus se plimbă cu îngerii din văzduhul ierusalimului în somn și în vis”.

Mama, care a murit, „merge pe un câmp cu flori și cântă pentru el cântece vechi în limba uitată a atlantiilor”. Poet uriaș, are la rândul-i revelația morții ca nuntă, moartea fiind o domnișoară, care iubindu-l aprig moare ea însăși în răstimpul actului erotic incendiar și total.

Precum Iisus Hristos, poetul dorește a fi luat în seamă ca să fie bătut în cuie pe cruce. Dar nu de apă dulce duce lipsă moartea sa, ci de pământ sigur primordial, de pământ trainic în care să rămână pururi crucea înfipă „de țărână de neam împăratească și deopotrivă zeiesc care să nu se topească și care să nu se risipească nici la porțile raiului și nici în rai până când voi prunci nenăscuți nu o veți atinge cu degetele și cu tălpile și cu genele voastre de data aceasta născuți, născuți și foarte curajoși pururi învingători”.

Intensitatea lirică a textelor (intertextelor / transtextelor) lui Tzone mă trimite la *Rainer Maria Rilke* și mai cu seamă la *Kahlil Gibran* (din „Iisus. Fiul Omului” și din „Profetul. Grădina profetului”).

Gibran meditează asupra morții și află că taina acesteia stă în căutarea ei în inima vieții. Fiindcă viața cu moartea una sunt cum sunt fluviul și oceanul. Frica de moarte nu-i decât fiorul păstorului, când ingenunchează în fața regelui său, a cărui mână i se va așeza pe creștet, cinstindu-l. Totuși, ești mult mai atent la propriul tău fior. Într-un bocet (cântec de jale), femeia vecină cu Maria, mama lui Iisus, o încredințează pe cea îndoliată că nările celor rămași vii se vor înseta mereu de mustul strugurilor (din vii) iar nările acestora îi vor căuta lui Iisus parfumul de zeu; de zeu ca și *Osiris, Pan* ș.a.; Osiris simbolizează moartea și învierea periodică a naturii vegetale, ideea de renaștere permanentă, încolțirea grânelor, dar mai ales moartea ca trecere în altă lume, al cărei rege este (de aici și principalul său epitet: Domnul Tăcerii). De aceea versul lui Gibran evocă „răul tăcerii”: „Numai atunci când veți sorbi din răul tăcerii veți începe cu adevărat să cântați”. Dar, conform visului unui bătrân păstor grec, zis Nebunul, Iisus și Pan ar fi cântat împreună din flaut și respectiv din naiul de trestii; iar Pan este considerat de oficii sufletul universal.

Dar ca și Gibran, *Lucian Blaga* semnează un volum intitulat „*Pașii Profetului*” care debutează cu micropoemul „Pan” – unde Pan, ca și Osiris se identifică cu mugurii Primăverii; de aceea și în bocetul lui Gibran, bocitoarea se întreabă: „Unde dulce Primăvară, Te-ai risipit ca fumul? / Și-n ce alte necuprinsuri îți vei înălța parfumul? /.../ Încotro, Iisus, încotro te-ai depărtat, / Fiul vecinei Maria și-al fiului meu apropiat? / Încotro, Primăvară, spre ce câmpuri ai plecat? / Te vei mai întoarce pe la noi vreodată?”. Dar Pan, ca și Osiris, îl anticipează pe noul zeu Iisus: „Sub clopot de vecernie Pan e trist. / Pe-o cărăruie trece umbra de culoarea lunii a lui Crist”.

În „*Elegiile duineze*”, chiar în „Elegia întâi” Rilke definește „frumosul” ca prag al înspăimântătorului ca și Otto în „Sacrul”. Dar „ademenitoarea chemare a morții” nu poate fi înfrânată; ea ne înminunează, ea ne dă tovarăși de drum în dincolo iscusitele animale și majestuoșii arbori biseculari sau trisecolari: „Eroul nu moare niciodată, chiar prăbușirea îi este prilej de a fi: cea din urmă-i naștere”. „Firește, e ciudat să nu mai locuiești pe pământ”. Dar „ceva străin este sufletul pe acest pământ” – afirmă și un alt poet european fundamental Trakl. Iar Heidegger comentează: „Dar fremd (în germana veche fram) înseamnă de fapt „înainte spre alt loc”, „în drum spre”. „Ceea ce este străin se îndreaptă, căutând neîncetat spre locul unde, ca pelerin, poate rămâne... A căuta pământul peregrinând, pentru a putea construi și locui pe el, în chip poetic, și pentru ca abia în felul acesta pământul să poată fi salvat ca pământ – iată ceea ce împlinește esența sufletului.”

La „apropierea morții” – ne îndeamnă Georg Trakl – „să ne rugăm, pe perne calde, îngălbenite de tămâie”. De „ziua morților” „bărbați mici, femeiuști, soți triști, presară / albastre flori și roșii, astăzi iar / pe cripte ce-n lumini vag se-nfășoară. / Păpuși sărmane-n fața morții par” „Din codrii de aur nimfele au plecat. Se face-nmormântarea străinului. Ploaia, atunci, se stârnește-n sclipiri. Fiul lui Pan ia-nfățișarea unui terasier, dormind la amiază pe-asfaltul încins”. Pan a ajuns deci printre „zeii de asfalt” ai urbanului. Ba, accept, ca și *Nicolae Panea*, că, într-adevăr, „timpul și spațiul zeilor sau ale Zeului în care trăia satul s-au opacizat și zeii înșiși au fost acoperiți cu asfalt”. Accept, dar nu disper, căci, în vara abia trecută (suntem încă în 2012), m-am reîntors, de neclintit în orizontul de așteptare devenit al meu, apropiat, confiscat, autosacrificial, iar reîntoarcerea-mi a fost salutară.

Eterna reîntoarcere cu scopul cercetării anumitor aspecte reminiscente, ale ontologiei, arhaice; mai exact, concepțiile despre ființă și despre realitate care se degajă din comportamentul omului societăților premoderne. „Evident, concepțiile metafizice ale lumii arhaice – conchide Mircea Eliade – n-au fost întotdeauna formula-te într-un limbaj teoretic; dar simbolul, mitul, ritualul exprimă, pe diferite planuri și cu mijloace care le sunt proprii, un sistem complex de afirmații coerente asupra realității ultime a lucrurilor, sistem care poate fi considerat ca alcătuind o metafizică.” Gheorghe Vlăduțescu abordează „liniamentele unei meontologii” care este o metafizică altfelizată și unde forma nu se transformă, fiindcă „aceeași entitate, fiind unică – nu-și poate schimba înfățișarea” și ține în perfectă identitate forma și trans-forma, on și mă on.

Meontologia pornește de la ideea că ființa pură, ca început, e încă nimic și trebuie să devină ceva.

„Apă vie, apă moartă”

Am pe masa de lucru încă de la începerea travaliului la această carte a mea (a căta?) două volume emblematice ale lui Marin Sorescu, pe care mi le-a dăruit (pe primul) personal; și soția lui, pe cel de-al doilea, apărând postum.

„Apă vie, apă moartă” reprezintă pentru Marin Sorescu reîntoarcerea la clasicitate; de manieră similară procedase și Nichita Stănescu. Volumul tălăzuiește, marin, sub bolțile tradițiilor românești, scoțând, sub clar de lună, scoicile simbolurilor perene ca înșeși arhetipurile pe care s-au născut, ca perlele, prin suferința cea mai cruntă. De altfel, cea de-a doua carte are ca autograf: „Tuturor celor care suferă” (1996).

A te schimba poate să facă trimitere la „schimbarea la față” a lui Iisus Hristos, dar poate să semnifice și interschimbarea de persona între cel bun și unul mai bun, „înalt ca bradul, curat ca floarea”. Dar schimbul nu are loc, pentru că ființa umană rămâne mereu identică cu sine însăși. De aceea apa vie și apa moartă diferă între ele doar în funcție de rolul care le e atribuit. Miraculosul lichid, „aceeași apă ce palpită în piept, pentru unii e moartă, pentru alții e vie” (Apă vie, apă moartă). Cum adică? „Apa moartă” e apa profană, pe care o bei în fiecare zi dintr-un izvor ori dintr-o fântână sau de la robinetul din bucătărie ori din curte, „apa vie” e apa sacră, aceea care-ți provoacă „fantastice furnicături”, acestea fiind mărcile reînvierii zilnice și anticipării nemuririi celei... eterne.

Dar și viața și moartea sunt o călătorie; cea în moarte succedând celei în viață. Cea de pe urmă fiind infinită, cea dintâi: doar un interval, o buclă a primeia, o paranteză. Omul este „pilotul” acestei trestii./ ce crește-n mare orizontal, iar existența e alergarea de probă pentru o altă alergare, ceea de dincolo de vamă, mult mai importantă, pentru că doar ea dovedește calitatea esențială de a fi „existentul intermitent”, care sărută mișcarea, ciclică, pentru că „o zarvă-i goana închisă-n ou”, în timp „ce liniștită-i deasupra marea./ de gătuitu-n adânc ecou”.

Autodafeul/ autosacrificiul stă în dreptul acestui Om, ca fundamentală caracteristică. Dublul său vegetal, bradul, copacul, ce-1 va substitui ontologic (meontologic) o vreme în lumea pe care a părăsit-o până ce-și va fi găsit mântuirea pe cealaltă, în care a intrat, închizând poarta după el (!) se comportă asemănător, asumându-și „riscul verticalei” (dispus în orice clipă „să-și dea foc”, după ce-și va fi asumat, eroic, dărz, „singurătatea lui înfipă-n lut...” (Copacul)

Poemele din „Apă vie, apă moartă” se încheagă într-un reiterativ autobocet, într-o autoinițiere în ceremonialul ultim, al trecerii într-o altă dimensiune. Viziunile se transformă în definiții ale morții, impregnate programatic de transfigurările mistice. Starea ubicuă nu se opune stării pe loc, căci „clipa cea repede ce ni s-a dat” va fi reînclusă în veșnicie. Această clipă ultimă, cea a „ieșirii sufletului”, e aceea la care te-ai înhămat demult și o vei țări după tine „prin vecie” supus. În această fatală clipă, cutremurătoare ca un fior, „unde-i moartea să ne vadă?” (Fior), și de ce corpul meu drag, pe care mi l-am scăldat gol în oglinda vreunui râu de munte, e „un agregat de dezagregare”; e „răsărit de apus”?; și de ce „se mai făcea totodată./ că mă feream de Dumnezeu să-l respir./ respirându-l odată pe niciodată/ și începusem să mă deșir”?

Astfel că somnul e anticamera Morții. Da. E mereu căderea în moartea deocamdată „provizorie”, de „tranzitie”. Heraclitica curgere nu-ți permite răgazul, popasul, suspendarea în azur, levitația, înstrăinarea de propria-ți condiție, de-o ordinară nimicnicie; ci te lasă să dormi ca să-ți visezi morții, reamintindu-ți de ei, ori să-ți cunoști viitorul, în tablouri transonirice. Ochiul, care pătrunde necunoscutul, spală „sub pleoapă firul de nisip/ și scoica-ntreagă prefăcută-ntr-însul”. „Plângând cu fața-n sus pe-un râu ești tot/ un fel de râu, cu albia-n mișcare”. (Somn).

Dar poarta cimitirului e „poarta nouă a mumii”, care e Lumea, la capătul căreia „o stea străbate cerul, ursuzul/ o scânteie, printre mii de scânteii”, iar Copacul „are legătură cu pământul”; ca: eu să „simt sub coaja-i, palma bătucită,/ cum freamătă, cu ceru-n el, Cuvântul”.

Moartea e o risipire-n natură, a cărui floare nimicul o descântă „c-un izvor de apă rece”.

Poemele din „Apă vie, apă moartă” sunt texte ale obsesiei morții: „Trup și suflet”, „Somnul, teribilă arhivă”, „Cântec”, „Călător”, „Noi cute”. În „Noi cute”, de pildă, „o lungă pregătire pentru moarte e viața-ntreagă” și-o transmutare în altă parte a corpului „investit cu un colosal mister” (Coborârea).

Puntea dintre nimic și nimic

Experiența morți este cumplită. Marin Sorescu, Ion Zubașcu, Ioan Flora au anticipat-o în cărțile lor cutremurătoare.

Marin Sorescu vede moartea fie popular fie mioritic. Tragicul eveniment în sens grecesc (vezi teatrul lui Sofocle, Euripide ori Tristele și Ponticele lui Ovidiu - n.m.) îl înspăimântă. Descinde din sacru și este calea de reintegrare în el. Poemele din „Puntea (Ultimele)” - am văzut că în Gorjul de Sud (și din Sudul României se trage și uriașul scriitor oltean) mortului i se dă, la 40 de zile, o punte, un podet, un pod - se transformă în psalmi și reprezintă mostre efigiale de meditație, de căutare a intemplerii (numai în templu este posibilă refacerea legăturii/comunicării cu zeii), de jertfă prin care poți deveni „înaintaș” (Înaintașii). Pe „înaintași” poetul îi iubeste pentru că „au trăit cât și pentru faptul că au murit/ Au găsit resurse extraordinare/ Ca să lupte cu noaptea cea veșnică/ în chinuri numai de ei știute./ Au înfruntat-o cu bărbăție/ Și și-au dat obștescul sfârșit”. Ca atare, sentimentul cu care „înaintașii” sunt și trebuie prețuiți este evlavie. Înainte însă o ia întâi sufletul pe scara la cer care i se trimite în chip de fir de păianjen. Păianjenul este o epifanie a sacrului și la Blaga (vezi „Pașii Profetului”), grație crucii pe care o poartă în spate.

Obsesia celestă are trimiterea punctual paradisiacă, iar dacă nu e psalm textul liric e de-a dreptul rugăciune, ca la Vasile Voiculescu și Ion Horea. Definind procesul morții, care este extrem de complex și superior semnificativ, Marin Sorescu pornește exact, ca într-unul din visurile autorului cărții de față, de la balansarea „pe ceva foarte șubred/ Un fel de punte primejdioasă... între nimic și nimic” pe care el, Omul, n-a cerut s-o treacă. De altfel, dacă moartea e o trecere, ritualul propriu zis de înmormântare e un „cântec mare de petrecut” (Titu Rădoi). „Niciodată n-am făcut /Atâtea gesturi dezordonate, - ne încredințează Marin Sorescu -, Sunt azvârlit în cer/ printre tunete/ Revin./ Iar mă azvâr-le/ Niciodată n-am fost atât de speriat” (speriatul e iarăși o „materializare”-a sacrului dar ca frică teribilă, nu numai ca înfiorare (vezi Rudolf Otto: Sacrul)

Iar viața, viața nu-i decât o „linie închipuită”, iar moartea o pierdere a „ritmului cosmic” (ritmul este expresie a viului, este „semnul” distinct al ființării). Prilej pentru suflet de-a redeveni liber, de-a se simți, în larg, lângă Dumnezeu, de-a nu mai fi un Prometeu înlănțuit și cu ficatul mâncat de vultur.

Urcând scara ce i-a fost întinsă, poetul va rătăci printre stele, fie ca un fir de praf, fie ca „sol al mării albastre”. Astfel teama de moarte este fetișizată, iar moartea rămâne un mister necodificat (Priveghi). Asistând la propriul priveghi, poetul lasă stilul și preferă mesajul, în speranța că, de Sus, Cineva îi va transmite, totuși, „codul lumii de dincolo”.

Moartea e o cădere în sine, o renaștere a zestrei genetice. Căci abia „acolo, dincolo” defectele de aici, de dincoace, vor fi corectate. În „Cartea Morții” (vezi cărțile similare din Egipt și din Tibet) stă înscris cu litere de sânge pe ale cărei pagini poetul se semnează distrat. „Cine a vrut să se uite/ s-a uitat, descoperindu-și capul/ Sângele s-a întins puțin pe pagină./ Îngerul îndoliat pune sugativă” (descoperirea capului și doliul aparțin semioticii și metasemioticii ritualului de înmormântare - n.m., I.P.B.).

În privința îngerilor (vezi Tratatul de angelologie al lui Andrei Pleșu) novici, aceștia sunt instrucți „în legătură cu aura” din jurul capului, dar și cu cea din jurul trupului: „E vorba de un trup de dincolo de trup/ e vorba de halou” care trebuie igienizat și păstrat întreg/intact, prin meditație, „și lăsând flacăra albă divină/ să treacă prin voi”. („În legătură cu aura”).

Moartea e mersul pe cer, pe jos și cu picioarele desculțe. Pregătindu-se de rolul de „moș-strămoș”, poetul a „schimbat condeiul pe un toiag”, și precum Iov va scrie cu toiagul pe nisipul pustiiului că „Dumnezeu nu trebuie judecat logic./ El trebuie acceptat și trăit”. Căci el e acceptare a propriei condiții umane, iar trăirea întru Dânsul nu mai are nevoie de o limbă: „Atunci de ce tăcerea asta/ Atât de densă, de îngrozitoare?/ - Ba comunicăm cu cei de dincolo/ Tot timpul./ Dar nu mai avem ce să ne spunem”.

„Dejun sub iarbă”

Tema morții îi obsedează dintotdeauna pe poeți. Patru din ei mi-au fost și îmi sunt prieteni: Ion Zubașcu, Ioan Flora, trecuți în lumea umbrelor luminoase; Lucian Alecsa, Emilian Mirea (acesta din urmă, coleg de cenaclu, la „Ramuri” fiindu-mi, în epoca lui Marin Sorescu)

Cum mie însumi mi-a apărut la editura clujeană Limes, a lui Mircea Petean, o antologie de autor în două volume, în prestigioasa colecție Magister, așa se face că mi-au parvenit volumele lui Ion Zubașcu „Moarte de om/ o poveste de viață”, propus și pentru Premiul Național de Poezie al Atelierului Național de Poezie

Continuare în pag. 15

Sorin Lory BULIGA „Brâncuși în lumea românească”

În perioada 21-23 septembrie 2016, la Hobița, Peștișani și Târgu-Jiu s-au organizat mai multe evenimente culturale din cadrul proiectului „Omagiu lui Brâncuși”, de către Fundația „Convergențe europene” și Primăria Peștișani, cu sprijinul Centrului Național al Cinematografiei, având mai mulți parteneri, printre care și Primăria Municipiului Târgu-Jiu.

La Târgu-Jiu, în Sala Maură a Palatului Administrativ, a avut loc conferința cu titlul generic „În lumea lui Brâncuși”, susținută de academician Răzvan Theodorescu și prof. univ. dr. Cristian Robert Velescu, urmată de proiecția filmului documentar „Brâncuși” (1996) de Cornel Mihalache. Au participat oficialități locale, cadre universitare, profesori, scriitori, artiști, șefi de instituții, oameni de cultură, studenți și elevi.

Academicianul Răzvan Theodorescu a realizat o prezentare complexă și detaliată a contextului cultural românesc de la începutul secolului XX, în care s-a dezvoltat și a creat Brâncuși, atrăgând mai întâi atenția că, de fapt, abordarea sa este „Brâncuși în lumea românească”, mai degrabă decât „În lumea lui Brâncuși”. Reputatul istoric de artă consideră că în primul deceniu al secolului XX și până la începutul primului războiului mondial erau conturate „două paliere” distincte ale culturii românești. Perioada respectivă este „epoca în care intelectualitatea românească modernă s-a structurat neunitar, cu gusturi divergente, cu orientări divergente și acest lucru [...] s-a resimțit și în felul în care Brâncuși a fost receptat”. Îndepărtarea lui Brâncuși de profesorul său, Ioan Georgescu, primul sculptor român (pentru că „ceilalți erau niște străini”), ca și îndepărtarea de Gheorghe Lazăr (autorul sculpturii lui C.A Rosetti), erau „însemnele că la 1907, Brâncuși era deja un om al unor morfologii care încolțiseră în mintea sa și erau altceva decât el învățase până atunci la Școala Națională de Artă”.

La acea vreme, exista mai ales un „palier al unei intelectualități românești foarte bine așezată”, despre care se vorbește mai rar, dar care trebuie totuși asociat lui Brâncuși. Și aceasta tocmai pentru că „acest prim palier intelectual” nu-l „va accepta totuși pe Brâncuși, sau îl va accepta cu greu”. Doar puțini intelectuali – cum ar fi Alexandru Macedonski, Alexandru *Bogdan-Pitești*, membri ai familiilor Storck și *Romașcu etc.* – s-au interesat de Brâncuși și l-au înțeles. Și este „marea onoare a Gorjului că a avut-o pe Arethia Tătărescu, e drept, mai târziu, dar care pe aproape tot parcursul biografiei lui Brâncuși l-a înțeles” (academicianul evocă mărturisirile pe care i le făcea Sanda Tătărescu-Negropontes spre sfârșitul vieții, în legătură cu relația familiei sale, neobișnuit de deschisă, cu marele artist).

Ilustrul invitat afirmă, fără echivoc, că „marea majoritate a intelectualității românești de cea mai bună calitate, din epoca în care Brâncuși a început să lucreze aici și a plecat la Paris și a dat anul 1907 și s-a întors, nu l-a înțeles” și dă o explicație coerentă pentru acest fapt. Începutul de secol XX a fost cel al gândirii clujene și al lui Lucian Blaga, al unei perioade din timpul și de după Marele Război în care se vorbea de „specificul național” și de „sufletul național”. Și totuși, în mod curios, Blaga, atât de modern în felul său, nu a avut puncte de convergență majoră cu Brâncuși. Nicolae Iorga (conducătorul revistei „Semănătorul” și teoreticianul curentului „Semănătorismul”, care susținea valorile naționale tradiționale și folclorice și necesitatea culturalizării țărănimii) era și el foarte departe de lumea lui Brâncuși. Același lucru se poate spune despre Garabet Ibrăileanu și revista „Viața Românească”, „acest moment extrem de modern, în fond, pentru cultura noastră”.

Tot atunci suntem în orizontul vizual nu numai al lui Hegel sau Romanelli, ci și al celor cinci arhitecți francezi care au creat „Micul Paris”, în perioada 1805-1810, care erau ajutați de marii arhitecți Ion Mincu și Grigore Cerchez în ceea ce privește „stilul neoromânesc revenit la tradiții istorice și folclorice cu combinații de *Art Nouveau*, cu tradiție de secolul XVIII sau cu tradiții de Ștefan cel Mare sau de Brâncoveanu”, dar care nu au nici ei nimic de a face cu universul vizual al lui Brâncuși.

Era o lume în care publicul burghez și intelectual de bună calitate aplauda trilogia lui Barbu Ștefănescu Delavrancea și erau la modă povestirile istorice ale lui Mihail Sadoveanu. Cinematografia românească își începea și ea evoluția în 1912, cu filmele istorice *Independența României* (1912) și *Cetatea Neamțului* (1914), care sunt mărturii de specific național, dar care nu aveau nimic de a face cu acel an 1907 al lui Brâncuși. Iar la acea vreme, un artist de talia lui Iser (care era de fapt românizat), afirma că „numai un român poate să picteze casele, copacii și florile lui Luchian”. Toate acestea l-au făcut pe academicianul Răzvan Theodorescu să contureze conceptul de „românitate” (și nu de „românism”), la care ține foarte mult, „forjat” așadar în aceste prime două decenii, fundamentale pentru cultura românească din secolul XX.

Dar, continuă invitatul, „mai există ceva în această cultură românească: acei puțini colecționari, arhitecți, pictori și sculptori, lucruri pe care eu le numesc « exportul românesc de nouitate » (pentru că primul palier nu este nou, el este « neo », și-l găsim din Finlanda până-n Spania, îl găsim în lumea franceză, el nefiind așadar o nouitate europeană; tot ce vorbim aici este o rupere cu canoanele tradiționale de tip românesc”). Există la noi câțiva artiști, și de fapt personalități, care au fost legate direct sau indirect de Brâncuși, și care, după mine, explică și explozia din 1907”. De pildă, se vorbește des despre Luchian tradiționalistul, dar nu despre Luchian simbolistul sau despre faptul că el a fost și autorul unor modeste panouri decorative de *Art Nouveau*. Luchian avea legături și cu grupul lui Bogdan-Pitești și cu Macedonski care avea o „imensă modernitate” și „capacitate de-a grupa glasurile” („poetul rondelurilor” nu era prea iubit de „această lume tradiționalistă, de mare altitudine”, fiind oarecum „renegat din cauza acelei nenorocite epigrame la adresa lui Mihai Eminescu”).

Se vorbește însă frecvent, de pildă, despre momentul Tristan Tzara (nașterea mișcării Dada la *Cabaretul Voltaire* din Zürich, în 1916), care reprezintă într-adevăr „un export românesc de modernitate europeană”. Dar și acest subiect a fost ocolit multă vreme, într-un sens sau altul, deoarece, „cu excepția lui Cornel Mihăilescu, toți erau evrei; dar este un export de evreitate românească și de cultură românească, acest Cabaret Voltaire”.

Puțini își mai amintesc faptul că la București Tristan Tzara, Ion Vinea (socotit un poet modern, la acea dată „a fi modern” însemnând a fi simbolist) și Marcel Iancu publicau împreună, în 1912, revista „Simbol”, una din puținele reviste europene simboliste (cu atitudine netă împotriva semănătorismului). Marcel Iancu a fost de altfel și autorul unor lucrări de arhitectură în București (Casa Juster; 1929), știut fiind faptul că monumentele sale constituiau pe atunci noutăți europene (și astăzi, în piața „Charles de Gaulle” există o capodoperă a arhitecturii de avangardă ce-i aparține, care stă însă abandonată, aproape să se năruie).

Scriitorul român de avangardă Urmuz (pseudonimul literar al lui Demetru Demetrescu-Buzău) era și el renegat de societate, în epoca de care vorbim. Și mai ales în ceea ce privește „paginile bizare ale sale, care sunt însă considerate în istoria literaturii europene ca precursori ale formelor de literatură suprarealistă”.

Brâncuși a realizat în perioada respectivă „Fântâna lui Haret” (1914), care era proiectul unui monument pentru Spiru Haret, gândit de el ca o „fântână arhaică și stilizată”. Datorită abordării sale neconvenționale, el a fost respins de comanditar, ministrul V. Morțun. Acest fapt l-a întristat pe artist: „Morțun mi-a refuzat fântâna arhaică. Am rămas cu ea pe brațe și cu turmentele intime sporite” (avea s-o păstreze însă în atelier sub numele de „Fântâna lui Narcis”).

Creatorul sculpturii moderne a fost respins însă cu maximă brutalitate mai târziu, în timpul regimului comunist, mai precis la 28 februarie 1951, când Secțiunea de Știința Limbii, Literatură și Arte a Academiei Populare Române a fost solicitată să se exprime asupra valorii operei lui Constantin Brâncuși. Președintele ei era marele scriitor Mihail Sadoveanu, dar care „avea să încheie

lucrările într-un chip lamentabil în ceea ce-l privește pe Brâncuși”, la unison cu „alți mari oameni de cultură, academicieni ai aceleiași secții, inclusiv George Oprescu” (n.n. profesorul de mai târziu al domnului R. Theodorescu). Nu trebuie însă uitat că M. Sadoveanu „se așezase în prima zonă a culturii noastre tradiționaliste” și probabil din această cauză „nu-l iubea sau nu avea aderență la Brâncuși”. A existat atunci o singură voce care l-a apărât timid pe Brâncuși, aparținând sculptorului Ion Jalea, care a încercat să arate că acesta în artă „a însemnat ceva” (deși este o istorie mai puțin cunoscută, se știe totuși că, din acest motiv, I. Jalea „a fost chemat la ordine” și după o săptămână a trebuit să facă un nou referat în care să vorbească în mod obligatoriu și despre sculptura sovietică).

Ca un gest de mare noblețe (dar necesar), după mai mult de o jumătate de secol, acad. R. Theodorescu, exact din poziția sa de președinte al *Secției de Arte*, Arhitectură și Audiovizual a *Academiei Române*, a ținut să ceară scuze publicului românesc pentru ceea ce marii săi precursori au făcut atunci. Dar, „din motive diferite, pe care le înțelegem, s-a evitat să se vorbească despre aceste lucruri și după anul 1990”.

Din discuția pe care academicianul a avut-o cu ani în urmă, la Paris, cu eminenta cercetătoare Doina Lemny de la *Centrul „Georges Pompidou”*, se pare că este „sigur că cererea din 1952 a lui Brâncuși de-a avea cetățenie franceză este ecoul mizerabilei ședințe din februarie 1951, despre care el aflase”.

Așadar, conchide academicianul, „Brâncuși a început prin a fi respins, de ministrul Morzun, și a terminat prin a fi de asemenea respins, de Academia Română. Prima oară pentru că nu corespundea unui orizont extrem de respectabil al culturii noastre, care era cel al specificului național – el fiind însă mai specific decât foarte mulți – și a doua oară din motivele pe care le bănuim cu toții. Am vrut să vă vorbesc despre aceste lucruri, pentru că este limpede că societatea românească a rămas datoare lui Brâncuși”. Ca un motiv în plus, „chiar recentul limpede prevăzut eșec al neoproletarii campanii « Brâncuși este al meu » dovedește faptul că la nivelul intelectualității și al oficialităților, Brâncuși nu este întotdeauna prizat” (deși, „ceea ce a făcut Arethia Tătărescu în Gorj, cu multă vreme în urmă, este demn de salutat”).

În încheiere, domnul Răzvan Theodorescu a ținut să adauge că „orice acțiune temperată și bazată pe adevăr în sublinierea unicității lui Brâncuși” (ca de altfel și a lui Hurmuz, a lui Enescu și a altora) ne poate face să reflectăm asupra faptului că „noi avem un specific național” și că, în același timp, avem și „un profund specific european”.

...cetatea mirifică a Silviei C. Negru

Urmare din pag. 8

Auriu, culoarea perfecțiunii spirituale, culoarea sfințeniei reflectând energia spirituală dinamică : „spre slava aurie de sus” (*Falia III*, p.26), „nisip auriu” (*Axa ortis*, p.30), „sufletul alb-auriu” (*Treaptă de lumină*, p.38), „Nisipul-marasmă aurie să plece” (*Popas stanțat*, p.50), „Poartă Etola – aurie” (*Contemplare*, p.54), „vasul aurit” (*Zămislire*, p.70), „pulpă aurită” (*Acvila cu balanțe*, p.79), „la ceas anterior, pe-o rază-aurie” (*Străjer peste ape*, p.94). Paradoxal Silvia C. Negru prin exprimarea sa poetică, pe deplin elocventă, conduce spre poemul pulverizat, format din mai multe părți, așchii sau pe foaia albă a paginii spre poezia sub formă de ciorchine-arhipleag, precum un grup de insule, metafora și nu comparația fiind baza ei, originalitatea și frumusețile sale. De aceea cititorul este ajutat să străbată mulțimea de cărări înspre cunoașterea misiunii de a schimba umana sa condiție în sensul amplificării și interiorizării

ei. Astfel „culoarea din culori” (*Falia II*, p.25) deschide o ipostază cosmică prin simplitate și nădejde spre Casa Cerului. Atotputernicul creator are misiunea de a înlesni înălțarea minții umane spre spiritualitate, prin credință, să cunoască ceea ce nu poate vedea cu ochii trupești, credința fiind piatra de temelie a creației.

Este remarcabilă combinarea senzațiilor, a senzualității cu raționalul, percepem intențiile autoarei ca fiind duble, manifestarea realității și a lumii recreată prin poezie este în același timp senzorială și rațională: „Un strop ca de rouă se adună pe-o geană:/ vin oazele deschise, surzând,/protecția divină, din nou, ne ia în seamă,/mi-i teamă de-o iubire, ce vine, iar, cântând.” (*Ziua izvorului*, p. 76), „M-am dezbrăcat de lutul pământesc:/de fagurii dorințelor stupide” (*Dor cu miez*, p.32), „...întru trăire, pulsând în aortă” (*Falia III*, p. 26). Reprezentările poetei sunt produsul

ochiului sufletesc dinlăuntru și din afară, incitând la meditație: „ochiul adânc stă deschis./Lăuntru mai poartă un dram de ametist!” (În luna lui răpciune. Mitul *Ardara*, p.21).

Dorința mărturisită a poetei este și aceea de a reliefa reperele existențiale unice ale culturii românești „statuarie binecuvântată/ într-o succesiune fără de sfârșit” (*Statuarie*, p.109) : versurile lui Eminescu, *Măestra* lui Brâncuși, rapsodiile enesciene, incluzându-le categoric în „urbea sa adorată/preschimbată în Cetate” (*Extrasenzorială-epiczantă*, p.19), vis ce-l dorește realizabil. Limbajul poetic al Silviei C. Negru orientează cititorul, după cum am subliniat prin jocul simbolisticii culorilor, spre o decodare dinainte stabilită de însăși funcționarea textuală în care semnul și sensul nu sunt suprapuse arbitrar, ci au fost îngemănate cu inspirată și neobosită trudă.

Monica M. CONDAN

Victor ȘTIR / Cărți de peste munți. „Petru Rareș și bistrițenii” - o sinteză demolatoare de clișee

Recent a apărut la Editura „Presa Universitară Clujeană” lucrarea „Petru Rareș și bistrițenii”, coordonată de prof. univ. dr. Mircea Gelu Buta, reunind conferințele Seminarului de Istorie, organizat la Bistrița în 17 noiembrie 2015. Sub semnătura prof. univ. dr. Mircea Gelu Buta (Facultatea de Teologie a Universității „Babeș-Bolyai”), textul prefațator, „Rosturile istoriei” aduce în mod real o privire proaspătă în modul prezent de a vedea istoria zonei noastre. Dacă în Transilvania medievală românii nu au avut majorități în mediul urban, dedicat cu preponderență activității politico-economice, cultura a avut ca leagăn îndeosebi mănăstirile, aflate în mediul rural, care merită reconstruite., Petru Rareș, care a avut o relație cu totul specială cu această zonă, reprezentând o parte semnificativă a Transilvaniei. În locul formulărilor propagandistice privitoare la aceste teritorii prof. univ dr. Buta propune o abordare din partea istoricilor profesioniști, cu expertiză în domeniu, pentru înlăturarea tensiunilor și înlocuirea lor cu armonia pe care „...numai adevărul și înțelepciunea o pot da”.

Prima conferință a fost rostită la Simpozion de mitropolitul Andrei al Clujului, Sălajului și Maramureșului și chintesența ei se găsește în sublinierea importanței înființării Episcopiei Vadului sub domnia lui Ștefan cel Mare care a primit Cetatea Ciceului, a Ungurașului și Cetatea de Baltă de la Matei Corvin, regele Ungariei. După ce domnul Moldovei a mai achiziționat domenii, stăpânirea moldovenească mergea până în zona Lăpușului, iar sub Petru Rareș, episcopia avea sub jurisdicție credincioșii ortodocși de pe Someș, Beclean, zona Bistriței și Rodnei. Academicianul Ioan Aurel Pop, rectorul Universității „Babeș-Bolyai”, și-a intitulat conferința „*Ierarhia bisericească a românilor din ținuturile bistrițene în secolele XIV-XVII*” care afirmă dintru început că „*Episcopia de la Vad este considerată, ca și Feleacul, un simbol transilvănean al lui Ștefan cel Mare, poate și datorită faptului că satul Vad se află pe domeniul Ciceului, stăpânit efectiv de pomenitul domn al Moldovei. Dincolo de această tradiție însă, întreaga istorie medievală a regiunii Bistriței – și cu atât mai mult istoria bisericească – se leagă de trecutul Moldovei.*” De la 1391, episcopia de la Peri (Maramureș) exercita jurisdicția canonică în zona de nord, iar apariția episcopiei Vadului este datată cam la 1529, în 1531 fiind episcop de Vad, Anastasie de la Putna. „*Mai concret, spațiile istorice care vin să susțină deschiderea românească arhiepiscopiei Feleacului erau Mărginimea de Săliște a Sibiului, regiunea Brașovului, Severinului, Moldova, Țara Hațegului, Banatul și Maramureșul. Vadul, ridicat de Ștefan cel Mare ori, mai probabil, de Petru Rareș, a fost creat ca episcopie nu împotriva mitropoliei de la Feleac, ci dimpotrivă, spre susținerea sa și cu acordul autorităților localei*”. În atât de vălurit istoricește pentru Transilvania secol XVI, prestigiul Feleacului a căzut ușor, din cauza oficializării Reformei protestante în Transilvania și a devenirii Clujului „*citadelă calvină și unitariană*”. „*Biserica românilor din Transilvania a evoluat și s-a afirmat în finalul Evului Mediu și la începuturile perioadei moderne în condiții dificile, neprielnice, cauzate de lipsa din regiune a unei puteri politice ortodoxe*.(...) În acest context, în ciuda vicisitudinilor, scaunele episcopale, arhiepiscopale și mitropolitane de la Feleac și Vad au jucat un rol coagulant pentru spiritualitatea românească transilvană.”, spune acad. Ioan-Aurel Pop în concluzia textului Domniei sale. Cel de-al treilea text al cărții este intitulat „Tradiție, continuitate și unitate sau despre moștenirile moldave ale Transilvaniei” și este semnat de preot prof. univ. dr. Ioan Chirilă, președintele Senatului Universității „Babeș-Bolyai”, domnia sa stabilește o similitudine între istoria intrării anevoioase a românilor în Bistrița și în celelalte burguri transilvane. În continuare profesorul Chirilă abordează zestia de carte religioasă provenind de la Putna, Neamț și din alte mănăstiri ale Moldovei lui Ștefan cel Mare. „*S-au păstrat vreo 59 de lucrări care sunt cunoscute și atribuite perioadei lui Ștefan cel Mare, dar dintre acestea, vreo 20 pot fi găsite în străinătate.*” Chestiunea proprietăților lui Ștefan cel Mare în Transilvania este pusă în relație cu cele deținute de alți domni români în Transilvania: Mircea cel Bătrân, Brâncoveanu și alții, în cazul voievodului moldovean sun cunoscute procese pentru proprietăți, la Conventul din Cluj-Napoca, cercetarea aparținând academicianului Nicolae Edroiu. Despre structura posesiunilor moldovenești de dincoace de munți profesorul Chirilă crede că: „*Dacă Ștefan cel Mare a organizat Vadul, a pus la dispoziția mănăstirii toate cărțile necesare pentru slujire, deci nu există niciun dubiu, doar că nu s-au păstrat.*” Amintind înființarea Episcopiei Vadului, Feleacului și Clujului autorul l-a amintit pe Nicolae Ivan care a insistat să fie introdus Clujul pentru biruința românilor de a intra în oraș. „...în momentul în care vorbim de legea strămoșească, vorbim despre această simbioză care s-a crea între jurisprudența ecleziastică și jurisprudența pământului, care ne-a ținut uniți și care ne-a dat puterea să trecem prin istorie, fără să fim șterși din istorie. Când ai ca atribut credința, nu ești salvat numai de ștergerea din istorie, ești salvat și de ștergerea din eternitate.” Prof. univ. dr. Nicolae

Edroiu, membru corespondent al Academiei Române, se concentrează asupra unei cvasipermanențe a relațiilor între provinciile istorice românești și anume asupra posesiunilor unora peste frontiera oficială, o întrepătrundere care poate însemna o relație întărită între ele. De la Mircea cel Bătrân se știe despre posesiunile Țării Românești în Transilvania: cetatea Bologa, Ștefan cel Mare, Cetatea Ciceului, Cetatea de Baltă (situată pe Târnave), menținute sub domnul Bogdan al III-lea, după o întrerupere, sub Ștefăniță Vodă (1525), apoi sub Petru Rareș și Cetatea Ungurașului, Almașului (de lângă Huedin), Rodna și Bistrița. Familia domnului Rareș a locuit un an și jumătate la Ciceu, vreme în care îi purta de grijă judele Thomas Boldorffer din Bistrița, „bunul nostru prieten”, cum era numit de domnitorul plecat la Constantinopol pentru a redobândi tronul. De acolo a scris Rareș: „...*vom fi ce-am fost, și mai mult decât atâtea*...”

Textul academicianului Sorin Dumitrescu - „O jalbă cât un manual de domnie” ne descoperă răsunetul uriaș pe care l-au avut în imperiul țarist câteva idei de domnie ale lui Petru Rareș, ajunse la muscali prin intermediul scrisorii „Plângerea lui Ivașko Peresvetov”, scrisă de curteanul rus cu același nume care a trăit cinci luni la curtea domnului moldovean. „*Plângerea, adresată pe la 1540 țarului Ivan cel Groaznic, pivotează în întregime în jurul domnitorului Petru Rareș, ales de Peresvetov dintre toate capetele încoronate ale Europei creștine ca model de înțelepciune și dreaptă credință și cuprinde citate masive din zicerile esențiale ale voievodului moldovean.*” Pentru dobândirea înțelepciunii, Rareș îl îndeamnă pe țar să fie atent la „lectura” căderii Constantinopolului care capătă conotații apocaliptice. Acad. Dumitrescu citează: „*Și așa zice cu lacrimi la ochi voievodul românesc despre credința creștină: după păcatele noastre s-a întâmplat că am căzut în robia necredincioșilor și Străinilor de neam, pentru fărâdelegea grecească, că Grecii au părăsit lumina pentru întunec, au căzut în toate în herezie și l-au mâniat pe Dumnezeu cu mânie nepotolită*”. Autorul presupune că între Rareș și turci ar fi fost o înțelegere după care Moldova „se bucura de suzeranitatea Înaltei Porți, ca teritorii și împărății tributar supuse”. Se crede că exista un proiect fanariot de a ridica un stat grecesc în Imperiul Bizantin, iar elitele fanariote, geloase pe afirmarea Țării Românești „...*s-au grăbit să ceară sultanului înlăturarea grabnică, prin forță și culpe inventate, a voievodului Constantin Brâncoveanu și Antim Ivireanu.* (...) Pentru Poartă, 1714 este anul fatidic, când turcii și-au călcat pentru prima oară cuvântul dat voievodului Petru Rareș!”

Chiar dacă redusă ca întindere, cartea „Petru Rareș și bistrițenii”, coordonată de prof. univ. dr. Mircea Gelu Buta, reprezintă o sinteză atât de puternică încât demolează o întreagă mitologie a domniei minorităților din Transilvania, firește, bazată pe neadevăr, pe minimalizarea majorităților români. O face la vibrația și lumina zilelor noastre; marile adevăruri trebuie repetate din când în când.

Autorii sunt oameni de cea mai frumoasă și onestă condiție, de un nivel profesional ce nu suportă îndoială, de aceea, așteptăm cu mare interes fasciculele următoare, conștienți de nivelul de referință în care se vor constitui pentru problematica tratată în segmentul considerat al istoriei.

...„În chip poetic locuiește omul”

Urmare din pag. 13

„Serile la Brădiceni” și „De veghe în lanul de moroi”, de Lucian Alecsa. Celelalte două volume sunt semnate Ioan Flora: „Dejun sub iarbă” și Emilian Mirea: „Poemele morții”. Ioan Flora a primit Premiul Național de Literatură „Tudor Arghezi” și a participat la primele ediții ale Atelierului Național de Poezie „Serile la Brădiceni”, iar volumul „Dejun sub iarbă” e rodul unei premoniții și o reîntoarcere la „Iedera” din 1975. Vegetalul aparține mitologiei funerare și regimului de companie ce i se asigură mortului. Iedera - afirmă Octavian Buhociu - e o plantă magico-sacră și ginogenetică.

O carte a lui Ioan Flora din 1998 se numește „O bufniță pe patul morții”, iar o alta, din 1989, „Memoria asasină”.

În „Dejun sub iarbă” (r)apelul la indianism - și la indianitate ca stare de fapt, ca terapie a muncii, ca mers cu tălpile violete pe iarba înrourată în zori de zi - e inițiat. Între timp, și coordonatorul colecției „Biblioteca românească” a editurii piteștene „Paralela 45”, Gheorghe Crăciun (textualist ca și Marin Mincu) s-a prăpădit. Dar și Marin Mincu, și Emil Paraschivoiu (acesta fiind unul din scriitorii de pe „Ulița cu patru poeți” din Drăgoiești-Brădiceni) s-au dus să moară puțin. Înconjurat de fantomele hamletiene, redactez însemnările de față și tremur/ mă cutremur, căci poemul „Lună plină” e dedicat de Ioan Flora lui Titu Rădoi, iar Titu Rădoi e plecat și el să vâneze lei cu Ghilgameș și Enkidu pe plaiurile din Valhala. Poetul își visează mai întâi bunicul „dormind într-o casă nouă”, mai apoi pe tata „stând amândoi pe o coamă de deal” și privind scrutător în față, la o casă sură, de piatră, tot nouă, dar „înclinată în toate părțile deodată”. Iar Ea, aceea cu care dai ochii pe o pajiște, „Doamna aceea zveltă, dar cocoșată, pală, transparentă aproape, cu dinți de nestemate și ochi violeți” e Moartea.

De altfel și Ion Zubașcu îl personalizează pe Dumnezeu în cărți precum „Întoarcerea la Dumnezeu”, „Omul lui Dumnezeu”.

În concepție zubașciană, moartea e o tragedie de familie, nou teritoriu pentru poezie, lumea ca metastază, dincolo de teroarea cuvintelor, marele Secret meontologic, puterea din lumină și mereu începutul lumii. Un „Epitaf altcum: „am trăit tot ceea ce se putea trăi într-o viață încercată de om/ ca poezia mea să fie deplină nu mi-a mai rămas decât moartea”, iar într-un „Psalm” „saltă de bucurie” că mintea și inima sa mărturisesc o nouă Geneză.

Poemul-concluzie e testamentar: „De ce să ne sperie necunoscutul de după moartea noastră/ e aceeași nesfârșire pe care am traversat-o și înainte de naștere/ o cunoaștem la fel de bine ca și cum ne-am întoarce acasă/ fii neascultători ce suntem din risipitoarea viață/ în maternelle câmpuri ale cerului/ să ne bucurăm așadar murind ca de-o nouă naștere/ din veșnicie în veșnicie gaudeamus igitur” (Gaudeamus igitur).

Și cartea lui Lucian Alecsa, alături de cele ale lui Paul Aretzu, Mircea Bârsilă, Gabriel Chifu, le-aș include în galerie de aur a transmoderniștilor (româno-europeni) pur-sânge. „Poemele morții”, placheta lui Emilian Mirea, apărută la editura Ramuri din Craiova (orașul studenției mele) are un motto reprezentativ din care suntem înștiințați că de fapt, în esență, oamenii nu sunt interesați să înțeleagă, cu adevărat, profunda semnificație a Morții; singurul lucru - și aspect concret - care-i interesează este să continue Dincolo.

Și asta e totul! Restul e tăcere!

A doua lectură

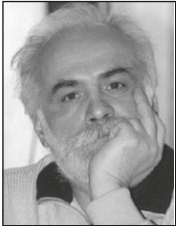
Fiindcă a fost „frate” de „locuire poetică pe pământ” cu Nichita Stănescu, Anghel Dumbrăveanu, Geo Bogza, Ioan Flora, Marin Sorescu ș.a., Adam Puslojić a sfârșit prin a-mi deveni drag, prin a-mi fi mie însumi comiliton de hermeneutică și/sau trans-hermeneutică: deoarece cum altfel aş interpreta autograful său de pe „MEREOR”: „Fratelui nostru drag, Ion Popescu-Brădiceni, acest MEREOR cuvânt valah, pentru un poet care înțelege TOT! La Arghezi, 26.V.2013, cu drag, Adam de Serbia”.

„Adam cel Viu este acea contradictorie combinație de diavol ispititor și sfânt inaccesibil” (Vasile Dan). Moartea însăși e îmblânzită, căci e neputincioasă în fața energiei creatoare debordante a Poetului. Fiindcă - nu-i așa? - Dumnezeu nu-i decât pseudonimul unui poet generic iar această situație e la mintea cocoșului (lui Constantin Brâncuși?). Iar cel rupt din coasta Lui, «adamul», nu face altceva decât să afișeze, mai departe, Opera Prima, creația, în care cărămizile de rezistență sunt, firește, Cuvintele. Dar hai să dislocăm din context cuvântul «mereor», apelând la bibliografie. „Mereorul” e Adam însuși. Modelul mitic al Mereoarelor (Lioarelor) pare să fie (să fi fost?) cel al «zorilor surorilor», invocate la puțin timp după terminarea priveghiului, sau poate chiar al ursitoarelor surori. Despre acestea din urmă am găsit încă credința că ele vin nu numai când se naște un prunc ci și când moare un om. Dar nu le vede nimeni în casă până dimineată, tocmai a treia zi. Dar și atunci, dacă se întâmplă să fie surprinse instantaneu dispar ca niște năluci(ri). Mereorul e deci cântărețul lui Heidegger, e rapsodul «Mereoarelor».

Continuare în pag. 21

I.P.B

Marian DRĂGHICI / POEZIE

Caii de la biclă sau re-capitularea

(varianta rostită*)

pentru Ion (Nino) Stratan

(motto: *te repeși una-două
însă te repeși ca într-o rugă
până se face liniște în text
și poetul-poet aude în pagină
ce-i spune Dumnezeuul poeziei
lui –* din alt poem).

Plânsul mă podidise-n pădure
bine că nu acasă.

Plânsul din senin în pădurea Bercica
unde nu se-ntâmplă nimica,
doar vântul prin crengi stârnește sieși frica
repezit peste vârful dinspre Olt spre Osica
de cade pe spate bufnind furnica
acum ca pe vremea lui tica
Ilie, om cu păhăruț –

și plângi,
și plângi

o lacrimă masculină
oricât de mare tot puțină
măcar că nu se mai termină
nici
undeva într-o altă lumină:

„Nino, Nino,
cum-necum
am scris poezie sub teroare
și nimeni nu ne poate lua asta
și caii de la biclă –

în curând
ne vom recunoaște de departe
ca munții,
care pe negresa lui cu armonică roșie,
care sub negresa lui cu armonică roșie.
Între *care* și *care*
nu e altă scăpare
decât la negresă între picioare.

Mai ales de când te-ai aruncat în cuțit,
mai ales de când te-ai aruncat
cu inima ta de poet-poet
în cuțitul proptit în tocul ușii,
tremură carnea pe mine ca macul între coline
numai vânt și subțirime-a ingerului din vechime
pentru ce va fi cu noi *dincolo*
din scrisul atâtor versuri cretine,
auzi și tu:

între *care* și *care*
nu e altă scăpare
decât la negresă printre picioare.

„Moartea nu există, omul nu poate muri”,
spun caii de la biclă,
voci ale deșertului nostru uman
ca închise într-o sticlă
de mii de ani plutitoare pe ocean,

„moartea nu există, omul nu poate muri”,
adică tu ești viu pe undeva,
dragă Nino, trăiești ?
unde și cum, *bătrânelu* ?

până la judecata din urmă a cuvintelor/poeților
care sigur va fi,
la tine în cartier,
pe pajiștea de lângă cer,
un declic auster,
o plesnitură de bici din rădăcinile
unei mări secătuite,
dar sigur va fi,

ca să mă pot ruga eu mortul pentru tine –
dacă tu ești viu pe undeva dragă Nino, trăiești –,
ca să mă pot ruga eu mortul pentru tine
cu lacrimă masculină
oricât de mare tot puțină
măcar că nu se mai termină

uite, mă dezic
ca de niște gunoaie
de toată snobeala scrisului meu,
de balastul atâtor versuri și poeme

frumoase nu zic nu,
dar spiritualmente absolut cretine,
auzi și tu:

*iar e întuneric ca în demon,
zise plictisită rău negresa.
(gunoi!)*

*
*șarpele-n ceruri
și zburătoarea sub pământ
dacă acolo
mai e puțin aer.
(gunoi!)*

*
*lenea pentru mine e sacră.
când lucrez, fără lene
nu sunt bun de nimic.
(gunoi!)*

*
*dar cel mai mult te-am iubit
prin reprezentări în carne și oase, golan
cum bunăoară într-o noapte din iarna
acelui an
jucând o nesfârșită partidă de biliard
cu Galina Sorocian
la o casă de vânătoare în pădurea rusească.
taman ca-n basme, ca-n poesii
afară mesteceni scârțâiau în gerul iernii
sub stelele albastrii, goale
cum goală Galina cânta, surâdea ca beati-
ficată
de vodcă,
de lanțul juisării – nu știu dacă*

în pauza dintre reprize
aruncând câte un lemn pe foc
cu grația rasei sale făcea de sclipeau
și mai tare, după impact
ochii jivinelor împăiate în camera aceea
totuși intimă, de culcare.
așa cucerii eu imperiul: prin act.

*
la Lima,
la Lima într-un bar
săbiile ninja drogul crima
și în senat în loc de cal
tronează porcul spiritual
umflat din inima morților
cât turla bisericuței. ah, turla
bisericuței, nu degeaba (sincer
să fiu) batracianul sângeros îi bate-n
vitralii cu laba.

dar noi în iarnă fiecare cu laba lui
noaptea sub stele
am dat deoparte țarțamuri,
am cântat duos la ukulele.

păi la treaba asta ar păli de invidie
și saxul lui Bill
și noul ram al timpului
tâșnind spermatic
din saxul lui Bill.
iar de n’or păli
olecuță ne’or stropi.
(gunoi!)

*
ah, indiferența ta măreațo
umflă praful pe străzi,
mișcă morile de vânt
în capul lui Dumnezeu,
pervertește lucrurile până la a face
din tine bunăoară
un zid negru.
un zid absolut negru.
un zid.

ai fost pentru mine un zid negru,
una dintre cele patru mori de vânt
din capul lui Dumnezeu:
muzica femeia vinul și însuși Dumnezeu.

gol cu mâna mea m-am strâns de pe arie.
*gol la patru mori de vânt m-am măcinat.
indiferenței tale îi spun: după morți succesive,
iată-mă viu. credibil. măcinat bob cu bob.
atâta timp m-a privit un duh negru*

*că din mine se va face o pâine neagră,
va izbucni o muzică neagră.
o femeie neagră va veni
și-mi va duce ca pe nimic
inima neagră
într-un vas cu vin negru
înaintea unui Dumnezeu
gol, orbitor de negru.*

etc. etc. etc.
gunoaie gunoaie gunoaie.
delete delete delete...”

Plânsului meu din pădure
i-am adus stafia acasă: eu sunt.

Plânsului meu din pădure
i-am adus stafia acasă: eu sunt
o lacrimă masculină
oricât de mare tot puțină
măcar că nu se mai termină
nici
undeva într-o altă lumină.

Doamne, te rugăm, iartă-ne
că nu știm ce scriem
cum nu știm ce scrie Nino
pe unde scrie
cu candoarea lui de copil
trecut de șaizeci – proză
sau tot poezie ?

la parusie,
când va fi să fie
vino,
în alai cu Nino,

vino,
în alai cu Nino,
chiar de-ar fi ca-n marea Ta lumină
Nino să ne-apară la toți Nină.
De ce nu-mi vii Tu? Vină!

altfel,
între care și care
nu e nicio scăpare
zise, le zise
plictisită rău negresa
cailor mei de la biclă,
cei ce pasc în pădurea Bercica
unde nu se-ntâmplă nimica
nici plânsul din senin, nici vântul
prin crengi stârnindu-și sieși frica,
nici cade pe spate bufnind furnica
acum ca pe vremea lui tica
Ilie, om cu păhăruț și treispe copii,
din comuna Osica,
treispe, între care cea mai mare Anica,
iar mezin tatăl meu: a-tă-ti-ca.

Flori BĂLĂNESCU / „...Tăcerea oamenilor care pun umărul hrănește minciuna celor care doar dau din gură”¹

Flori Bălănescu: Să ne facem curaj și să vorbim, pe ultima sută de metri, și despre activitățile extrafrontaliere, ca să le numim așa. Când ați început să vă implicați...

Neculai Popa: ...în problemele Basarabiei!? Imediat după ultimul Romfest, care s-a ținut la Sibiu.

F.B.: În ce an?

N.P.: În anul 2000, am fost cu părintele Calciu acolo, pentru că în toamnă, atunci, s-a sărbătorit punerea temeliei sau osuarului de la Cantemir. A slujit și episcopul de Galați, a fost o ceremonie frumoasă, cu tradiție, cu cor, cu parastas. Cantemir, în Basarabia, care-i un raion și capitală de raion.

F.B.: Arhiepiscopul Casian al Dunării de Jos? (...) Povestiți ce este cu osuarul... ce a fost acolo?

N.P.: N-a fost nimic, era o catedrală imensă, începută, care încă nu-i terminată, cu un osuar, o groapă imensă în mijlocul ei, conținând oasele eroilor, ale soldaților care-au pierit în cel de al Doilea Război Mondial. Nu departe de Cantemir este Țiganca. Face parte din raionul Cantemir.

F.B.: Care a fost implicarea Dvs. directă în proiectul de la Cantemir? Aceste cimitire sunt pe aliniamentul Cania-Stoienesti-Țiganca, unde au murit câteva mii de soldați români.

N.P.: A fost o simplă participare, de aici începe istoria mea cu Țiganca și celelalte. Atunci am rămas încântat de corul femeilor care au interpretat *La moarte, la Ștefan vodă*, un cântec minunat! M-a impresionat extraordinar, în toată gălăgia aceea datorată celor care prinseseră chef de petrecere, au început să cînte ele și toată lumea a tăcut. Au cîntat așa de frumos, pe mine m-au impresionat! Pot să spun că de atunci mi-a căzut cu tronc Basarabia.

F.B.: Așa ați ajuns să vă implicați în proiectul de la Țiganca...

N.P.: Exact, în anul viitor, 2001, m-am dus în vizită, fără nici un gând de ceva, în Basarabia, am trecut pe la osuarul bisericii de la Cantemir să văd dacă s-a mai făcut ceva... Eram cu avocatul Antonie Popescu, de-aici, din București, și cu preotul de acolo, care îmi explică, între altele, că pe acolo, pe unde erau oi care pășteau, pe cîmpul acesta este Țiganca, unde s-au dus bătălii și au murit mii de ostași români. *Aici, sub noi sînt mii de oameni...* Unde părinte?, ne tot uităm în stînga,-n dreapta, pînă vedem cum aleargă cîinii cu niște ciolane în gură.

F.B.: Fantastic!

N.P.: Așa a fost! Antonie nu credea că sînt de om. Sînt de om, îi zic, nu vezi maxilarul? Era rotund, era de om! Uite tibia, uite... Și îl întreb pe părinte dacă îmi dă voie să iau ceva oase de acolo, să merg cu ele în țară și să îi trezesc pe cei care dorm și nu fac nimic pentru memoria noastră. E crimă! Da, sigur, zice părintele, și a făcut rost de pungi, am încărcat cu oase.

F.B.: Pur și simplu ieșiseră la suprafață...

N.P.: Ce se întîmplă, Țiganca este pe un deal și de-a lungul timpului apa a spălat pămîntul, iar cadavrele fuseseră îngropate superficial, la distanța aceasta de o palmă, și au luat-o la vale. Cele pe care le găseam la un lat de o palmă erau unul peste altul, dedesubt mai erau 20, la fund! La un moment dat exclam: Uitați aici o curea de pantaloni! Și cînd am tras de curea, tot pămîntul s-a ridicat! Era pantalonul, cu ciolanul care era atît de sumar îngropat... M-a impresionat atît de mult! Și am reușit, cu un ușor risc de a fi batjocorit, să duc cu mine în țară o pungă de oase de la Țiganca. Întrebăm în stînga, în dreapta, am încercat să intru la Ministerul Apărării Naționale, nu m-au primit... Am făcut imprudența să spun: Domnule, e adevărul, am cu mine o pungă de oase... Cînd au auzit...

F.B.: Cuvîntul *oase* i-a făcut și mai retractili! Este bine să se cunoască aceste amănunte, deși inițial nu ați vrut să vorbiți despre ce ați făcut în Basarabia, și nu numai acolo... Oamenii nu știu cum au fost trezite din letargie instituțiile statului român. (...)

N.P.: Da! Da! Nu vreau să pară laudă, însă m-ai convins că tăcerea oamenilor care pun umărul hrănește minciuna celor care doar dau din gură. Oasele le țineam cu mine în cameră unde dormeam, pe la Piața Rosetti, nu mai știu la cine. Încet-încet, o zi, două, trei, aflu că este în constituire Oficiul Național pentru Cultul Eroilor, cu sediul pe la Piața Victoriei, la Guvern. Am intrat pe undeva prin spate și am ajuns într-o zonă unde erau două-trei birouri care nu făceau altceva decît controlau fișe, acte, nu prea aveau activitate. Mă cert cu unu, îi spun că îi aduc oasele și dacă nu mă primește i le las la poartă, cu etichetă, și-am plecat! A venit și șeful lor...

F.B.: Cristian Scarlat!?

N.P.: Și îmi promite că de mîine va cerceta, că au și ei date, cunosc și ei, dar sînt abia la început, că nu au reușit nu știu ce... Și îi invit să vină la Țiganca de Înălțare, cînd se comemorează Cultul Eroilor. Ajung la Țiganca după trei ani. Ambasada română de la Chișinău nu a vrut să stea de vorbă cu noi, nu au recunoscut că avem soldați morți acolo, unde fusese una dintre marile bătălii. Cu Scarlat am început să mă înțeleg foarte bine, am colaborat. Primul gest pe care l-am făcut acolo a fost că, găsind niște călugări care stăteau în sat și aveau grijă de biserică... Biserica asta era improvizată într-un vagon de tren, din care s-au scos toate scaunele...

F.B.: Deci, biserica era un vagon de tren, dezafectat? Imaginea asta este nemaipomenită! Aud prima oară așa ceva!

N.P.: Exact! Dacă socotești biserica drept clădire! Pentru că nu aveau unde! Și am luat acest vagon, am spus atunci: Nouă ne trebuie o biserică! Hai să facem o biserică la Țiganca, unde avem mormintele... Sînt 3 km din sat, unde era „biserica”, pînă la cimitir. Și am luat vagonul și l-am adus aici. Au aflat autoritățile și nu ne dădeau voie, și nici sătenii din jur, care erau bulgari ortodocși, dar care ne-au sabotat tot timpul, ne amenințau că ne omoară, mai ales pe călugării care stăteau noaptea acolo. Pentru că veneau sătenii noaptea și scoteau oasele afară.

F.B.: Ei nu-și doreau să se întîmple nimic acolo... sau poate voiau să rămînă pășune.

N.P.: Nimic românesc! Dacă vrei, da, pășune, sau erau sentimente antiromânești. Sînt și mahomedani acolo, nu doar ortodocși, erau fricțiuni, probleme de identitate. Am spus că cimitirul vine pe un deal și vorbesc cu părintele, care are o idee fantastică. Spune: Domnu Popa, ei nu ne dau voie să facem nicio construcție aici, dar dacă noi săpăm mamelonul acesta, fără să ridicăm nimic deasupra, putem să facem niște colibe în pămînt.

F.B.: Înauntru, încastrate?!

N.P.: Da! Am dat 2500 de dolari părintelui și le-a făcut, de minune! A făcut lucruri minunate, un om de mare ispravă, părintele Burduja. După aceea s-a întîmplat un lucru bun, pentru că statul român s-a implicat. Prima care ne-a negat dreptul acesta, că nu avem nicio autoritate, a fost ambasada română. Cădea în spatele ei, dar nu făcea nimic, cîinii fugeau cu oasele-n gură! După vreun an, un an și jumătate de luptă în presă au recunoscut că sînt morți, dar nu sînt atîția, nu sînt 20 000, ci sînt 2 000, dar au admis că sînt! Și nu făcuseră nimic! Cu 2500 \$ părintele a făcut minuni, cred că a mai luat bani și de la alții: un dormitor în pămînt și o capelă în care se rugau. Un călugăr tînăr și un preot bătrîn. La început dormeau în acel vagon și după ce le-am făcut culcuș în burta dealului dormeau acolo. Noaptea veneau bulgarii și dădeau foc la tren, îi amenințau, îi huiduiau, huleau, totul era noaptea, nimic ziua. Preoții au stat acolo, nu i-a omorît nimeni. Între timp, noi am pus o cruce, o troiță, și au încercat să o scoată din pămînt, dar era prinsă într-un bloc de ciment și le-a fost greu.

S-a implicat statul român, prin ONCE, am convenit împreună cu Scarlat cum să arate poarta etc. Poarta și gardul care înconjoară în formă de potcoavă, deci fără porțiunea de deal, sînt făcute de statul român. Iar în 2006 a fost inaugurarea oficială, cînd Majestatea Sa Regele Mihai a venit acolo. A fost sărbătoare!

F.B.: Cam aceasta ar fi povestea Cimitirului de la Țiganca...

N.P.: Da, e cel mai mare și mai frumos cimitir al eroilor din Basarabia, am înțeles că s-ar fi făcut recent unul la Kiev sau la Odessa... Aceasta a fost implicarea noastră la Țiganca, de fiecare dată cu mitropolitul Pătru, care vine în fiecare an de Ziua Eroilor, care e de Înălțare, ține slujbă, vin și elevi. E frumos. Pentru noi e frumos, dar *ei* zac în mormînt. Călugării care făceau de strajă au căutat în niște gropi și cînd am ajuns acolo scosese răpa dintr-o vâlicică și au dat de oase, erau îngropați unul peste altul...

F.B.: Era o groapă comună...

N.P.: Iar eu am găsit și am luat în mînă, Doamne!, o oglindă... numai tinerii aveau oglindă, majoritatea morților de acolo erau tineri, între 18 și 22 de ani. Nici măcar instruiți n-au fost! Oglinda era căzută, așa mi s-a părut mie, pe gură. Avea o dantură perfectă! Era tînăr, tînăr...

Am uitat să spun că am avut mult de furcă... pînă la final am convenit, am vorbit la Patriarhie, Viorel Badea era ministru atunci, s-a dus la Patriarhie și a vorbit să ne dea voie să îngropăm osemintele, că nu mai puteam intra înapoi cu ele, nu ne lăsau... am cerut voie să le îngropăm undeva la Mănăstirea Cernica, acolo unde sînt îngropați doi episcopi basarabeni, dar nu ne-a dat voie mănăstirea, deși patriarhul a zis da. Pînă la urmă, Badea a făcut o ladă-sicriu foarte frumoasă...

F.B.: Cea care apare în fotografii...

N.P.: Da! Și cînd am trecut în Basarabia lada a fost la Viorel Badea, pe care nu l-au controlat, fiind diplomat, și oasele s-au întors în pămîntul în care s-a scurs sîngele soldaților... În groapa aceea puneai așa mîna și luai oasele... Am cunoscut acolo pe grovarul de la Cantemir, că și acolo mai sînt două mii și ceva de morminte, am fost cu Grigore Caraza acolo, am pus o troiță, el a donat-o. Vreau să spun că la Țiganca plîngi dacă ești mai slab, un om sentimental... Este imposibil să nu pleci cu ochii umezi de acolo. Căutînd ulterior în arhive la ONCE, am aflat că erau tineri neinstruiți, cu 3 luni, 6 luni, aruncați pe linia întîia.

¹⁾ Fragment din cartea în curs de apariție la Editura Ratio et Revelatio: *Fără închisoare, aș fi fost nimic*, Neculai Popa în Dialog cu Flori Bălănescu.

Dan CULCER / Serii și grupuri. O ședință de partid în redacția revistei «Vatra» (1986) - VII

Din Jurnalul unui vulcanolog [opiniile lui Dan Culcer sunt sincrone cu evenimentele evocate]

26 ianuarie 1985

Procesul securiștilor care l-au omorît pe preotul Popjelusko, continuă la Torun în Polonia ¹. Aud un comentariu al unui polonez aflat în SUA. (E singurul care pune punctul!) Faptul că procesul a fost lăsat să existe este dovada că este manipulat în folosul actualului guvern polonez. Jaruselski vrea să dea impresia că este liberal și antirus, să câștige încrederea internă și, concomitent, să obțină avantaje economice din partea „Internaționalei capitaliste” (formula e a mea nu a polonezului). Dar nu crede că numele celor care au dat ordinul va fi pronunțat, se va căuta un țap ispășitor care ori va fi distrus, ori va fi peste ani eliberat și reabilitat ca răsplată pentru ce va îndura. Ziarele românești nu dau nici o știre pe această temă. Deși toată lumea vorbește.

Nu am nici un răspuns la cele două memorii trimise în decembrie la Ministerul de Interne (ministru Homošteanu) pentru cărțile ce nu au ajuns la mine; la ministrul Radioteleviziunii pentru a obține onorariile poprite ilegal: voi continua, chiar dacă este evident că nu am nici o șansă.

Dan C. Mihăilescu îi scrie Mariei M. că la „*Amfiteatru*” s-au mai împărțit următoarele sancțiuni: Constanța Buzea (care a adus versurile) – vot de blam iar Grigore Arbore care era cap limpede – tot vot de blam. Organizația de partid a revistei a votat deci în acord, acceptînd ideea că versurile Blandianei nu corespund politicii oficiale iar cei ce le publică sînt sancționabili.

Aflu tot la radio E. L. că procesul ucigașilor preotului este supra-vegheat printr-un circuit închis de televiziune, de la sediul securității din Torun. Argument în plus că e manipulat dar și că se tem.

8 ianuarie 1985, Marți

Am citit un articol („Româniai szemle” – Hirek/de verificat lecțiunea?/? es embekek) publicat de Kántor Lajos în *Jelenkor* nr.1/1985. Interesant pentru modul în care se sugerează, subtextual, existența unui curent rasist și de dreapta în cultura românească actuală, folosindu-se polemicle și cărțile apărute – de la Al. Paleologu la Iorgu Iordan, de la Beke György la Dan Zamfirescu. Și, asta, din interior. Este clar că intelectualul maghiar își asuma tot mai limpede atitudinile. Se zvonește că una din cărțile premiate de Uniune, cea a lui Beke poate? – a fost acuzată de iredentism, pricina pentru care nici acum nu au fost date publicității premiile Uniunii pe 1983. Apoi, cică, Mircea Dinescu ar fi și el indezirabil, întrucît și-ar fi declarat solidaritatea cu tinerii literați germani admonestați sau chiar pedepsiți prin excluderea din presă – cu desfacere de contract la litera E – cum e cazul lui William Totok – în urma memoriului și audienței la „secretarul cu propaganda al județului Timiș, cunoscut tartor politico-cultural, cu care am avut și eu o confruntare la Tg.Mureș. În memoriu se protesta pentru că unul dintre cei mai tineri, Frauendorfer, ar fi fost supus unei percheziții și unor bătaii la securitate.

Am scris o scrisoare pe tema secretariatului de redacție adresată lui Radu Constantinescu la Consiliul Culturii, cerînd clarificarea situației mele. Apoi alta pentru Marcel Bolle de Balle, în privința invitației de a participa la Colocviul de sociologie de la Bruxelles (cer să trimită invitații oficiale prin Minister și Uniunea Scriitorilor). Mereu discuții tensionate cu Maria pe tema modului în care Ioana îi execută ordinele. Maria nu observă decît momentele negative cînd Ioana uită sau amînă din lene rezolvarea anumitor sarcini. Niciodată sau foarte rar nu i se mulțumește pentru ceea ce face, nu e lăudată, căci după ce spală zeci de vase și rămîne unul nespălat vine critica, mereu pe un ton iritat și iritant. Maria zice că eu o cocoloșesc, eu zic că Maria refuză să o trateze cu bunăvoință, dacă nu cu dragoste. În ultimul timp am hotărît să intervin pentru reechilibrarea situației, ceea ce o nemulțumește pe Maria, care îmi spune că îi subminez autoritatea, cînd vreau doar să-i temperez negativismul. Ceilalți copii vîzînd-o mereu nemulțumită pe Maria, criticînd-o mereu pe Ioana, au preluat tonul iritat și admonestările, tratînd-o de sus pe Ioana, exact după modelul Mariei. Este oare imposibil să se ajungă la o temperare a contradicției? Metodele mele nu par a fi bune. Tot ce obțin este întăritarea indirectă a Mariei, tot împotriva Ioanei iar în ultimul timp convingerea ei că o defăimez. Ceea ce evident nu e dorința mea, doar că nu mai suport să tot ascult brufțuluiile ei nechitabile, pentru toate pretextele. Ioana rămîne însă neglijentă, lipsită de concentrare îndelungată, mai ales la matematică și, desigur, suprasolicitată în raport cu realele ei posibilități intelectuale. Nu este totuși nici proastă, nici lipsită de bun simț, mai egoistă poate, deși nici Tudor nu e altfel, cu grija lui ca să-și capete porția și cu tendința dăe a domina, de a-și impune voința prietenilor de joacă. Bogdana pare acum cea mai echilibrată și maleabilă. Aș vrea ca Maria să citească aceste rînduri și să încerce a-mi răspunde în scris, alături. Cînd discutăm direct se insinuează tensiuni inutile.

Pentru Suplimentul *Documentele continuității* vreau să organizez o anchetă și să solicit cîteva colaborări, unele dintre cele propuse de Octavian O. Ghibu. Ar fi de scris *Despre domeniul istoriografiei, Tendințe europene în cercetarea actuală* (Al. Zub eventual); *Tendințe actuale în istoriografia românească* (Istoriologie); Profil ² Ioan Lupăș ³ și Alexandru Filipașcu ⁴ ; apoi *Specificul românesc văzut din unghiul istoriografilor* (anchetă/Ce ne apropie și ce ne separă ca destin istoric de popoarele din centrul și sud-estul Europei?; *Geopolitică și istoriografie*: 1. Ce este, ce era geopolitica? 2.Există un...istoric? 3. *Cum se poate manifesta*

un popor prin elitele sale ca și prin participarea populară la istorie, în cadrul determinismului economic, social, geopolitic pentru a realiza modificarea rolului și locului său în timp, în istorie? (Presupunem că toate popoarele au/își asumă/li se acordă un rol și un loc? Presupunem că există necesitatea de a-l modifica?

30 ianuarie 1985, Duminică

Este foarte important pentru mine să consemnez imposibilitatea practică de a reacționa prin delimitări (dezacorduri) față de toate fenomenele sociale, politice, morale cu care sînt confruntat. Este aceasta o formă a compromisului, a oboselii, a neputinței? Da, într-o oarecare măsură! Dar ce pot face ca individ? Nici măcar în cadrul microgrupului în care activez socialmente nu pot să discut, deci să-mi exprim opiniile, nu numai din teama că aș intra în conflict cu mai toți, dacă nu chiar cu toți membrii grupului, care se feresc de atitudini radicale, se tem de ele sub presiunea adaptării sociale, ci și fiindcă nu există un timp socialmente necesar ca și un cadru pentru astfel de manifestări, delimitări. Grupul are contacte sporadice, ședințele – cîte se fac – sînt monopolizate de aspecte formale, declarații de adeziune, „analize” ale situației financiare, anunțuri de proiecte etc. Moraru nu este un conducător care dorește să asigure participarea spirituală provocînd-o, preferă, se pare, rezolvarea *en douceur* a chestiunilor practice, curente, fără nici o perspectivă ideologică clară, care pentru a fi definită, presupune nu raporturi de suspiciune reciprocă ci de solidaritate și sinceritate sau de confruntare deschisă. Astfel, cu toate eforturile mele de a controla unitar tonalitatea ideologică a revistei, se strecoară mereu materiale (scrise de Băciuț sau de diferiți , V. Dobrescu, Florin Ciotea, (chiar) Ploeșteanu, V. T. Suciu, constanți sau întîmplători, cu care nu mă simt solidar, care, dimpotrivă îmi provoacă dezacorduri totale (vezi articolul redacțional scris de N. Băciuț, sau citatele din N. Bălcescu, și în parte cel din Eminescu – introduse în nr.1/1985) dar pe care nu am cum să le resping.

Cînd am făcut-o (un articol semnat de Ion Pop, un pseudo-istoric local, în care se făcea eoul servil al polemicii din „România literară” cu privire la articolele din revista maghiară budapestană *Kritika*) a fost pe cont propriu. Textul era [deja] semnat de Moraru și a trebuit să spun că nu sînt de acord cu publicarea lui fiindcă nu cred că Vatra trebuie să se amestece într-o astfel de polemică tulbure, aliniindu-se unor poziții foarte oficiale, și că am provoca o reacție ungurească locală dezagreabilă, de nedorit. Să ne păstrăm o oarecare neutralitate! Față de articolul lui Băciuț am luat o atitudine indirectă, cerîndu-i să modifice unele fraze inacceptabile, altădată tăindu-i pur și simplu, lingușeli la adresa prezidentului nostru etc. Tot așa am făcut cu alte texte ale lui Dorel Popa, Florin Ciotea, Constantin Răducu, profitînd de lungimea lor care impunea tăieturi pentru a încăpea în pagină.

Dar, ce folos! Nimenea nu e interesat în realitate de aceste probleme. Ori le acceptă, de frică, ori pur și simplu sînt de acord cu „naționalismul” acesta de paradă, fără să observe că ne aflăm, demult, în antecamera fascismului. Lectura cărții lui Dumitru Lepădatu, *Teorii despre înstrăinarea umană* (cap. *Fascismul și Forme extreme ale înstrăinării*) îmi confirmă multe dintre intuițiile și „analizele” mele. Nu am folosit pînă acum acest termen – fascism – fiindcă preferam să spun totalitarism, discătură, stalinism etc. Dar, este clar, avem de a face cu o formă fățarnică de fascism, ascunsă sub un verbiaj socializant și mascată de instituții pseudo-democratice, care nu funcționează decît ca mașini de vot, de aclamație, de consens, pentru obținerea unei legitimități de care, chiar dacă aparentă, regimul are totuși nevoie pe plan extern și în interior, pentru adormirea proștilor ca și a „deșteptilor” nedispuși să gîndească. Manipulare evidentă pe care criza o face eficientă pentru anumite mari categorii sociale, sau, măcar, o face acceptată, de nerespins sub presiunea nesiguranței locului de muncă, atunci cînd se fac reduceri de posturi la toate nivelele și cînd nimeni nu poate fi scutit de surprize, nici măcar activiștii de partid. Probabil neatînsă a rămas Securitatea doar, căci în sînul armatei punerea ei să execute lucrările grele, recoltarea, șantierul de drumuri și canale, metroul etc. o face evident să-și iasă din comoditatea în care, măcar prin cadrele superioare, se aflase, prin privilegiile materiale și sociale acordate.

Scriu de o săptămînă, citesc și schițez la materialul despre **acculturație [și epurarea cărților]**. Afundindu-mă în problemati-că, am atins un domeniu interesant, al interdicției cărții și a rolului acesteia în manipularea ideologică, respectiv în impunerea unui model străin ca grilă ideologică. Orice difuzare de cărți de propa-gandă implică o interdicție a tipului opus. Între 1938 și 1944 cartea marxistă, ideile comuniste interzise, prin constituirea cenzurii, au fost înlocuite cu propagandă profascistă, proliferantă, încurajată sau doar îngăduită. Apoi a început epurarea ei și impunerea propagandei pseudo-comuniste, în realitate „stalinistă” și pro-sovietică, prin traduceri de broșuri politice dar și prin traducerea „literaturii” de specialitate, a „beletristicii” realismului socialist etc. Fenomenul ar trebui studiat întîi cantitativ, în ambele cazuri. A doua etapă care a durat pînă în jurul lui 1960, a fost mai bogată cantitativ, avînd 15 ani la dispoziție căci deja, în 1947, *Revista Fundațiilor Regele* chiar, devenise o tribună pentru astfel de modele străine. Deși coexistau paradoxal articole de cu traduceri din Tamara Matălioiva, eseuri de Zevedei Barbu, despre raportul dintre bază și suprastructură, marxiste dar nu dogmatice, cu lingușeli la adresa superiorității culturale sovietice etc.

6 februarie 1985

Aflu că fostul „activist” superior Chivu Stoica, compromis, s-a sinucis. Aurel Decei, răpit în Berlinul de Vest și adus în țară, băgat la pușcărie. Vechituri ieșite la suprafață acum.

Citesc undeva și prelucrez:

„în latine latrine
la tine, la mine
latrine șovine
murmur sugrum
șezînd pe vine”

19.000 de emigranți în Israel, RFG, SUA din România pe 1984.

15 februarie 1985

Am stat azi acasă. Maria îmi spune că dimineața i-a fost dor să ne iubim. Și mie. Dar cu atîția prin preajmă, cu Matei flămînd, cu frigul din camere... Maria mi-a pus o bandă pe care înregistrase un poem nou: *Tablou de familie (compunere)* – excelent – citit sacadat cu pauze precum în lectura presupusei autoare, o școlăriță „tembelizată” de slogane.

Scriu scrisori toată după-amiaza. Încerc să-mi asigur drumul la Bruxelles, pentru colocviul despre utopie, organizat de Societatea sociologilor de limbă franceză. Dar nu am asigurați banii.

Sper să obțin, prin Tudor Ionescu⁵, colecția *Cahiers du Sud* ca să pot face notele la corespondența lui Voronca.

16 februarie 1985

Aflu că emisiunea tv. s-a redus la două ore zilnic, din motive de economie. Probabil că aceste două ore sînt un prelungit telejurnal cu „aventurile lui Nicușor”. Cum de vreo șase luni am declarat defect televizorul, informația mă suprinde nepregătit. Cît timp irosit ar fi fost privind insipidele reportaje și actualități, corurile de laudă și declarațiile de adeziune. Cînd te gîndești că unii (Ceuca, Urzică) și-au cumpărat tocmai acum cu vreo zece mii de lei televizoare pentru emisiunile color. Neantul, absurdul, ridicolul se pot vedea – prescurtate – în culori.

Am primit cîteva cărți interesante: „Les nations romantiques” de Jean Plumyene (*Historie du nationalisme. Le XIXe siecle*), Fayard, o mai veche carte a lui Droz despre „Europa centrală”, o biografie a lui Nietzsche (primele două tomuri) de Janz „Expression de la folie” de Prinzhorn (clasică pentru arta alienați-lor mintali), volumul III din *Historie des croyances et des idées religieuses* a lui Mircea Eliade și o carte de sociologia textului literar („usages sociaux des fictions”), *La valeur litteraire* de Lafarge. Trebuie să confirm la fundație ⁶.Găsesc în Plumyene date despre *Protocoloalele înțelepților Sionului*, contrafacere produsă în Rusia, text tipic propagandei antisemite, pe care l-am regăsit editat în anii războiului și interzis în *Publicații interzise*. Scriu pe genunchi. Copiii se pregătesc de culcare. Toți sînt răciți. În casă sînt 15 C⁰. Frig. Afară cel puțin – 20 grade C.

NOTE

1 Jerzy Popieluszko [jɛʐɨ popjɛwʊsko] (n. 14 septembrie 1947, Okopy lângă Suchowola, Polonia – d. 19 octombrie 1984, Włocławek, Polonia) a fost un preot catolic polonez, asasinat de poliția politică a Poloniei (Służba Bezpieczeństwa). În 1997, papa Ioan Paul II a inițiat procesul de beatificare pentru Popieluszko, considerat martir creștin. http://ro.wikipedia.org/wiki/Jerzy_Popie%C5%82usko

2 Autori interziși, nereeditați după 1945, figurând în listele de epurare.

3 Ioan Lupăș (n. 9 august 1880, Săliște, comitatul Sibiu - d. 3 iulie 1967, București) a fost un istoric și om politic român. Citeva titluri : Răscoala țăranilor transilvani. 1437-1438, 1937 ; Istoria unirii românilor, București, 1937 ; Paralelism istoric, București, 1937; Realități istorice în voivodatul Transilvaniei în secolele XII-XVI, București, 1938 ; Doctorul Ioan Piuariu Molnar. Viața și opera lui, 1749-1815, București, 1939 ; Emanuil Gojdu, 1802-1870. Originea și opera sa, București, 1940; Documente istorice transilvane , Cluj, 1940 ; La Transilvania nel quadro geografico e nel ritmo storico rumeno, București, 1942 ; Zur Geschichte der Rumänen. Aufsätze und Vorträge, Sibiu, 1943 ; O carte de istorie bisericească ilustrată, București, 1933; Manual de istorie a românilor pentru clasa VIII-a secundară, Sibiu, 1944 ; Manual de istoria Bisericii Române pentru clasa a IV-a de liceu, Craiova, 1944 ; Prima reeditare e din 1977, Serieri alese. La data când proiectam reintroducerea numelui și operei nu apăruse nimic altceva. Urmează apoi Din istoria Transilvaniei, 1988 ; Istoria unirii românilor, 1993 ; Scrieri alese, I-II, 2006-2007

4 Alexandru Filipașcu (n. 20 aprilie 1902 – Petrova, Județul Maramureș – d. 20 decembrie 1952, Lagărul Valea Neagră, județul Constanța) a fost un istoric, primar al orașului Sighet Marmației, profesor și preot român, deținut politic din vara anului 1952 la Canalul Dunăre-Marea Neagră, unde a decedat.

5 Tudor Ionescu, cadru didactic universitar la Filologia din Cluj, catedra de franceză, ne-a fost prieten, Silviei și mie, la Cluj în perioada bursei mele doctorale în literatură comparată, adică între 1966 și 1969.

6 Fondation pour une entr’aide intellectuelle européenne, al cărui secretariat era la Paris, 38, Bd. Beuamarchais, era o instituție de propagandă anti-comunistă, gestionată și sprijinită financiar de CIA, prin intermediul Congresului pentru libertatea culturii. Activitatea intensă a acestui Congres a durat în perioada Războiului Rece. La data în care beneficiam de bursă, după spusele secretarei, Annette Laborey, CIA nu mai finanța Fundația. Activitate de colectă a finanțărilor devenise grea, ceea ce implica și o reducere globală a resurselor pentru burse, fondul de câmpărare a cărților solicitate de bursieri. Securitatea știa asta, eu nu știam nimic. Voiam să călătoresc, să studiez și să cumpăr, să citesc cărți. Bursa de 3000 de FF îmi permitea asta. Fondation nu făcea spionaj prin mine. Nu mi s-a cerut nimic, nici măcar informații despre starea lumii din care veneam. Cei de la CIA o cunoșteau mai bine, prin Ambasadele de la fața locului. Probabil că se conta pe rolul asumat voluntar, autonom, de către bursieri, agenți de influență și propagandă naivi și inconștienți. Fusesem recomandat ca bursier de Virgil Ierunca, pe care îl cunoscusem la Paris în mai 1971, cu ocazia primei mele călătorii în Europa occidentală. V. Ierunca era atunci ziarist, redactor la Radio France Internationale. Eram recomandat lui Ierunca de Ben. Corlaciuc, din partea căruia îi aduceam simple salutări. Fuseseră prieteni la București în anii războiului, amândoi cu orientări de stînga. După 1990 au apărut câteva studii bazate pe arhive desceretizate, despre Congresul culturii și despre generoasa Fundație. Notez că Annette Laborey a devenit, după încetarea funcționării Fundației, reprezentanta la Paris a altei Fundații cu funcții asemănătoare, adaptate perioadei de după «implozia» comunismului în Europa de Est, Soros Fondation. Activitatea acestei Soros Fondation pentru o Societate deschisă constă în formarea și finanțarea agenților de influență ai propagandei neo-conservatoare a imperialismului statal nord american. Evident, ca și pentru intelectualii utilizați de Congresul pentru Libertatea Culturii, nu toți aveau acces la Primul Cerc, doar gestionarii primari ai resurselor. Unii din bursierii Soros Fondation sunt executați inconștienți, care au integrat ideologia pe care o servece, iar spiritul lor critic nu mai funcționează. Alții sunt simpli utilizatori descurăcreți ai unor resurse disponibile fără condiționări constrângătoare. Bibliografia e menționată la finele acestui documentar.

Olimpia IACOB / ILMAR LEHTPERE

Poeemele lui Ilmar Lehtpere au apărut în *Looming*, Estonia, în *Crannóg*, fiind traduse de Pádraig Ó Snodaigh, și în *Feasta*, Irlanda. Ilmar a tradus în engleză un număr de opere literare estoniene, concentrându-se pe opera poetei Kristiina Ehin. Volumul Kristiinei Ehin, *Tobele Tăcerii*, publicat de Oleander Press, în traducerea lui, a primit un prestigios premiu (the Poetry Society Corneliu M. Popescu Prize for European Poetry in Translation) iar *Mireasma Umbrei Tale* (Arc), tot în traducerea lui, a primit aprecierea unanimă a specialiștilor (“a Poetry Book Society Recommended Translation.“).

Grupajul de mai jos, intitulat *Adânc în tainice locuri marine*, face parte din antologia bilingvă (estonă-engleză) **Călătorind spre zori**, în care se află inclus și grupajul *Oceanul din noi*, al poetei Sadie Murphy, soția lui Ilmar. Versiunea engleză aparține lui Ilmar. Antologia a fost publicată în Irlanda, în 2010.

Nu a fost dragoste la prima vedere
când ne-am întâlnit la răscrucile drumului
acum o jumătate de viață -
ne-am regăsit.
Tu și eu o pasăre
amintindu-ne pe neașteptate
că avea două aripi
nu una.

Am dansat cu tine
dintru începuturi
și tot nu știu pașii.

Știu însă cum se zboară.

Selkie*

1.
Adânc în ochii tăi,
ochii de nepătruns ai unei făpturi,
e marea deschizându-se
ca o carte,
răsfoită de vânt,
val
după val.

* *creatură mitologică din folclorul scoțian, irlandez și feroez.*

2.
Lăsându-ne în urmă veșmintele
suntem purtați de valuri
pulsând prin degetele mele
și pielițele dintre degetele tale.

Apoi, făptura mea,
mă tragi
adânc
în tainice locuri
marine

*
Te miști slobod
printre animale și copii.
Bucuria lor o ții în mâini
ca pe un ou.
Viața strălucește
în coaja fragilă.
Ești copil între copii,
unul din cei mulți,
până și taurul
își lasă capul
în lăcașul mâinilor tale.

*
În amurg
erai cărd neașteptat de lebede
zburând spre zori.
În urma ta a rămas freamătul neliniștit
al aerului
și ecoul vocii tale.
Și dorul
de a fi parte din tine.

*
Ea e rață sălbatică în zbor,
e zborul din inima rățuștii,
e puiul zburdând
bucurându-se de libertatea ierbii,
adună ținând laolaltă
cârdul
e cântăreața și cântul cântat
care nu obosește.

*
Luna e în sângele tău -
Fluxul și refluxul
mării și ale sângelui,
dans aproape lunatic

în urletul lupilor.

Și lumina din tăria nopții
vestește în liniște
că soarele
e tot acolo.

*
Cutreieram
pădurea ta de cântece și vrăji
cântec de pasăre
de lup
de copac șoptind
îndărățul tăcerii

Aici liniștea cântă și ea
zânele se simt în largul lor

Cutreieram
pădurea ta de cântece și vrăji
nedorindu-mi nicidecum
să-i aflu vreodată ieșirea

*
Dar de foc și gheață
și oglinzi -
cioburi de oglinzi -
cu margini zimțate
topindu-se
în mișcarea valurilor.

Și credeam că pot să zbor.
Cerul ia o altă formă
în ochii unui animal.

Am atins norii ogлиндindu-se
în lacul stârnit
și am crezut că pot să zbor.

Un vis

Ne plimbam prin pădure la început de primăvară.
Copacii erau tot goi
și încă era frig.

M-am trezit singur pe malul lacului
iar tu erai în picioare
în mijlocul apei.

Ai venit la mal
tremurând de frig,
ai luat pe tine hainele mele uscate,
ale tale erau ude.

Ne-am continuat plimbarea.

Eram gol
ca un copac într-o pădure la început de
primăvară
și nu simțeam frigul
câtuși de puțin.

*
Îmi dau jos
al doilea strat de piei -
pielea de broască
pielea de focă
pielea de lup
îmi dau jos
al doilea strat de piei -
aici sunt îndrăzneț
aici nu trebuie
să mă ascund.

Îmi dau jos
al doilea strat de piei -
și tu nici măcar nu mă mai recunoști

*
Mereu ai iubit
Urșii,
Crezi din toată inima
că un urs ți-ar simți
dragostea
dacă ți-ar tăia calea
prin pădure.

Crezi că un urs
nu te-ar răni niciodată.

Trag cu putere
de pielea mea de urs
sperând din tot sufletul
să nu te rănesc niciodată

*
Un copil și un pui de ponei
se privesc țință,
întâlnindu-se pentru prima dată.
nu au ochi decât pentru ei.

Sub privirea grijulie a mamei
copilul și puiul
se
recunosc
și vorbesc
în limba tăcută dintru începuturi
pe care și noi
am știut-o
cândva
dar
am uitat-o
demult

*
Cu o privire
chemi copilul din mine
la joacă

și deodată
suntem viței -
și ne luăm la întrecere
peste văi
legănându-ne coarnele puternice
pe care
doar tu și eu
le vedem.

*
Mama a fugit din țara ei
cu vaporul
traversând Marea Baltică într-o toamnă
furtunoasă,
totuși bubuiturile,
lumina orbitoare,
șocurile puternice,
nu erau pricinuite de furtună,
erau mai degrabă bombele avioanelor rusești

Acele avioane care foloseau crucea roșie
de pe vasul spital
la câteva sute de metri depărtare
drept punct ochit punct lovit.
Doar zece minute
și vaporul dispăruse în mare.

Strigătele disperate după ajutor
ale pasagerilor de pe vas de pe vas
sperând în van
răsună și acum în urechile mamei.

Țara tatei

*
Împotriva voinței sale
tata și-a lăsat țara
aceasta însă
l-a urmat totuși
în călătoria-i plină de amenințări
și lungă de decenii -
așa de mare era dragostea lor.
Pe meleagurile acelea ciudate
am cresut printre sunetele,
mirosurile
și poveștile
țării tatei.
Ele mereu îmi stăteam aproape.

Decenii la rând
m-am întors
pe drumul tatei
lung și fără amenințări acum.
Țara tatei
a fost mereu cu mine -
așa de mare e dragostea noastră.

Nicolae CIOBANU/

Sucevean, doar prin certificatul de naștere (re-condiționare din 24.09.2014)

Gîndesc așa... Că, în fapt și raportat la scara migrației de la sate către orașe din postbellic, eu sunt tot pe-atîta de sucevean, pre cît un maghreb- bin adus pe lume-n Franța, un indian în Anglia sau un turc în Germania, căci pruncul primește naționalitatea țării de naștere și mai rar a părinților firești. Acest demers permisiv a devenit pita unor migranți cam prea voiajori, care profită și ei cît pot, dacă altă muncă onestă nu vor presta(re): fac copii pe care au grijă să-i nască-ntr-o țară mănoasă ce le va da un certificat și o alocație-minori fiecărui mic (și inconștient) cetățean. Deci eu, micul, inconștientul am fost făcut sucevean prin puterea unui certificat în care nu-i doar o minciună stipulată. Că, vorba latinilor legiferanți „mater certa, pater”... mai va est! Dar, hai și-om vedea ce-mi mai amintesc din pruncia în Țara de fagi... În primul rînd, eu fagi n-am văzut pe acolo, decît poate-n forma lemnelor de foc. Dumbrava sau Parcul aveau Areni (arini în sucevenește). Am zis „poate”, că era „esență tare” și nu se dădea „la cartelă”; era „la liber” și scump-foc. Mai sigur, am avut cioate de brad, ca mai ieftine... chiar decît putregaiul, turba sau praful de cărbune. Cu una dintre cioate, cea mai iabrașă la tratamentul cu muchie de topor, deci indemnă ieșită din iarnă, am avut cîntea să să am contact.

Numai Unul, dar Zdrăvîn!

... Era primăvară bine, dacă mama a lăsat ferestrele larg deschise, dar ușa-ncuiață, înainte de a pleca la nenorocitu-i servicii, care mi-o răpea pînă seara tîrziu. Cred că era Căminul de zi închis, unde eram dus adormit în zori și tot adormit tăbîrcit serile, înapoi la cuib. Poate era o duminică, ori o sărbătoare națională; oricum, nu una religioasă, că era șuntată de către atei mai tari&mari pe pămînt, decît Cel din Cer. (Las’că nici cu neateii nu era altfel, că pînă la Dumnezeu...) Poate era o duminică și dînsa dusă fu numai pînă la piață... [Ca, pe furiș totuși, să strecoare o cruce cu rugăciune către biserica (ei) catolică. Așa cum făcea de fiecare dată cînd se făcea că ne plimbăm... chiar pe Acolo!] Eu, după ce m-am săturat de joc cu pulberea daurie din razele Soarelui ce-mi încălzea pătuceanul, ce-mi dă prin tărtăcuță... Ia, să mă urc pe pervazul ferestrei, de unde credeam c-o să văd peste culmea dealului chelb de peste uliță, de s-arată ceva niscaiva. Și, deși eram mai scurtuț decît cadrul, oricît m-am ridicat pe vîrfuri și lungit gîtul, tot n-am văzut încotro zburau păsările, ori de unde veneau... Și, nici măcar hogeagul de la sălașul Soarelui. Resemnât-bosumflat, mi-am lipit spinarea de ușor (tocul ferestrei pe,atunci, pe cînd de termopane nu se știa, nici visa!). Și m-am lăsat lîiîn pe vine, cu genunchiî la bărbiță. Avînd grijă să-mi tot trag poalele cămășucii de noapte peste noua alcătuire, pîn-am ajuns un fel de săculetț cu baiere din brațe, plus capul cu urechile ca toartele ulcelelor lутuite... Și stam eu așa, căscînd ca motăneii la soare și mijindu-mi ochii cînd la el, cînd la zburătoare, cînd la ulița nefiresc de calmă. Sigur, era sărbătoare mare, dacă nici muscalul n-a ieșit cu trăsura la treabă, din curtea de peste drum!... Și-aveam eu o așa mare ciudă-n al meu mine pitic:, cum, Domn’e, tomai în fața casei mele (efect de puerilă posesie, dar nu era purul adevăr) să șie stamboala aista di-deal, din pricina căruia să nu poci vide ci-ii pi Dincolo... Dinspre un cuib din vecini, tocmai se ridicase o barză-n văzduh; și, după cîteva ortocoa-le alene din aripi, iată-o cum dispăre... Taman peste Dealul ce-l boscorodeam eu!

Eeee-heeiii, de mă făcea mămuța cu aripi, ca la îngerî, iaca așa aș fi zbu-urat și ieu p’în văzduh, pînă pisti cea pacosti di deal... Și, desprinzîndu-mi brațele din îmbrășoșarea genun-cheilor, le tot fluturam alene, imitînd ocoalele berzei prin legănarea trunchiului-săculetț... Și, dintr-o dată, BUF! Fereastră nu era-naltă, de la cerdăcuț, Liber, o puteam trece aproape cu cracul. Dar cu cracii slobozi din cămeșuică, așa cum atunci nu eram... Și, pînă să mă dumiresc ce-i și cum, din căzut pe-o rîină în cerdăcuț, duc mîna la cap, să văd de ce nu se ridică... Nu eram la prima bușeală, dar capul era mereu mai ușor decît... turul. Atunci, capul meu era una cu-o cioată, nu voia să se ridice, decît cu ea. Deci, atrebuit să mă rotesc un picuț, cît să-mi pot sălta mai întîi turuțul în aer, să mă proptesc în mînuri și să-mi extrag căpățîna dintr-un ciotuț al zisei cioate: aia, cea mai iabrașă dintre toate! Apoi, ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat, am făcut cracul peste pervaz înapoi în odaie și m-am așezat cumin-cior-popîndel pe-o muchie de pat. La un moment dat, dinspre locul amorțit de izbitură, am simțit cum se prelinge ceva lent și cald, în timp ce se pornise și-un palpit cu săgeți de durere... Am dus mîna la mai sus de urechea stîngă și am dat peste ceva hleios ca miera și călduț cum ceaiul uitat în cească. Am adus mîna la ochi și am văzut că e roșu; aha, e sînge; la nas și am mirosit a sare și castană; la limbă și am gustat că sarat, dar plăcut. Nu mi-a trecut prin cap să mă ling, nici să mă spăl. Înfiorat ca de o mare poznă făcută, am făcut pipi în cămeșuică și am așteptat cumințe pedeapsa ce va să vină, în timp ce sîngele șiroia la fel de cumințe peste ureche, pe umăr, pe pieptuș și pe cămeșuică, pîn’ s-a-nfrățit cu pipilica. Și-ar fi tot curs, dacă Mama noastră Natura n-ar fi dat ordin singelui să se închege și să prindă crustă. Așa m-a aflat mămuța, la margine de pat: plecase de-acasă lăsînd un omuleț alb și cumințe. Tot cumințe l-a aflat, doar că pe jumătate roșu, mirosînd pătrunzător și cu teamă privindu-o. Pentru ce atîta teamă, dacă mă iubea ca pe ochii săi din cap, nu știu!... Poate, în mine, simțeam că-mi ascunde ceva. În curînd voi afla: aveam și eu un frate.

Buba de la cap s-a vindecat în niște luni. Doar cicatricea o port și acum, semn că n-am visat un coșmar. Și, mai ales copil, adolescent, de multe ori am visat că pic mereu cu bostănelul în aceeași cioată. Mă trezeam îngrozit, ca să pot apoi răsufla ușurat.

De V-a plăcut, recidivez. Și, chiar de nu.

Reacții internăuce (la momentul postării, in&after 24 sept.2014):

Marlena T.: - Imi tulburi si mie amintirile dar o faci intr-un mod atat de placut ca nu mai dor nici cele ce-au lasat urme. Multumesc, prietene.

Paula P.: - Sigur ca mi-a placut,scrii foarte frumos Culaies drag,recidiveaza...-

Nina C.: - Eu ma intreb mereu, putin aiurita, nedumerita: de unde le scoate Dom’le atat de maestru si dumnezeiesc povestite?!!

Marlena T.: - Daca TU te intrebi.....

Nina C.: - De 33 de ani ma tot intreb si nu ma dumiresc de unde-i vin?!

Marlena T.: - Multi ani inainte! Poata, poate.

Nota mea, de azi, 24 sept., 2016: Pînă și eu mă mier de unde-mi izvorăsc aceste toate, încă de la cea mai fragedă etate memorate... Se spune despre ceia carii „n-ar uita nimic-nimicuța”, că n-ar sta prea bine cu scaunul... de la cap.

Timpenii!!!... Vă asigură cel ce, la cîteva zile înaintea celor 25 de ani ai săi, a cunoscut bine și Socola, prin Pavilionul A & împrejurimi. Și, pe lîngă altele, rememorate-n Anul 1971, nu uitĂ că, de Opt Septembrie, la Aniversară, a primit și o vizită specială. Dar nu e cazul s-o narez ici’șa...

Nu, dragi prietini și antonimi, deferenți & indiferenți cu intenție: Pruncul, Băiatul, Adolescentul, Tînărul și-apoi Maturul din ființa acestui Culai1, s-au – toți! – intarsiat, încastrat în Trupul & Memoria celui ajuns Moș Septuagens de cîteva zile, doară...

Io, Desigur că edulcorez realități trecute; poate că și exagerez cu tarele stării prezente... Însă – a Înțeleptului nostru, Bădia Ion Creangă, vorba-i: „Iubite cetitoriu, // Multe prostii ăi fi citit, de când ești.// Cetește, rogu-te, și ceste și, unde-i vedē că nu-ți vin la socoteală, iē pana în mână și dă și tu altceva mai bun la ivală, căci cu atâta m-am priceput și atâta am făcut. // Autoriul.” (Prefață la Poveștile mele, 1875?)

Răbduriilor mei Cetitori, întru luare-aminte!

Moș Culai, 26 sept. 2016

¹ ce se așternu scrisului la peste Șase decenii de tribulațiuni bipede prin pe puțin un Pol (20!) de locuri și o Lume de oameni de toate stările și umorile Viilor...

Vasile GOGEA

Camere de luat vedenii

„Doamna *isiastru*, doamna *isiastru*” – se tînguia *Profetul* în urma Directoarei, care tocmai încheiase vizita de dimineață, o făcea cam o dată pe săptămîină, din pricina picioarelor, umflate de tromboflebită, ca doi pepeni galbeni, *turkestani*, cel mai adesea chema pacienții la interviu în cabinetul ei, de la parterul pavilionului direcțiunii – „situația asta nu mai poate continua! Din pricina lui *Fiervechi* nu se mai poate să se doarmă în scop de terapie, așa *coctambul*, vorbește toată noaptea în somn și mai e și *poliglob* pe deasupra, nu înțelege nimeni nimic din tot ce spune... Dați-i măcar niște pastile să vorbească românește, să fim siguri că nu ne înjură...”

Fiervechi fusese suspect de liniștit, aproape invizibil, toată săptămîna. Nu-și mai inspecta *depozitul*, nu mai dădea tîrcoale pavilioanelor vechi, abandonate, cu ușile și ferestrele bătute în cuie, nu se mai interesa de prețul fierului, cuprului, plumbului la centrele de colectare... De vreo doi ani, de cînd era *oaspetele* sanatorului de recuperare, aproape nu trecea zi să nu descopere noi *zăcăminte* de metale nefolosite, abandonate sau ascunse, pe care doar el le vedea și pe care, nu se știe cum, le *exploata și le transporta* la *depozitul* imaginar din latura de sud a curții, în apropierea porții principale de acces. „Nimeni nu vede – spunea el – pentru că nimeni nu vede decît ceea de ce are nevoie. De *fierul* așa *vechi*, care zace împrăștiat peste tot, n-are nimeni nevoie. Dar *eu îl văd*, de aproape doi ani îl strîng în mintea mea, socotesc cîte tone am din fiecare metal, mă interesez care e cursul prețului la centrele de achiziție, calculez cîți bani stau împrăștiati aici fără să-i adune cineva.”Acum, era calm. Urma să fie *eliberat*. Mai corect, ar trebui spus, urma să *evadeze*. Pentru că *eliberarea* lui era rezultatul unui plan secret pe care i-l sugerasem cu vreo două luni în urmă. Într-una din plimbările de dinainte de prînz, pînă la izvoarele de apă minerală sulfuroasă, care înroșea recipientii de plastic în care o aduceam ca s-o bem în locul celei de la robinet pentru că, oricum, conținea ceva în plus ce nu putea să facă rău, decît bine, după mărturiile localnicilor, i-am spus că nu va părăsi locul acela decît atunci cînd va renunța *să mai strîngă fier vechi*. Așa cum eu nu voi pleca de acolo pînă nu voi citi corect numărul salonului în care fusesem repartizat. „Dar nu vede nimeni ce *strîng* eu, nici *depozitul* nu mi-l poate vedea nimeni”, s-a apărât el. „Eu nu sunt caăștia care coboară încontinuu din munte cu autotractoarele încărcate cu bușteni!” „Tocmai așa e tot secretul”, i-am spus. „Știi că peste tot, în orașe, pe autostrăzi, în gări și aeroportae se montează acum camere de luat vederi, pe timp de zi și pe timp de noapte. Se știe tot ce mișcă!” „Dar aici, înăuntru, nu s-au montat și, oricum, tot n-ar vedea nimic! Ceea ce *văd* eu, nu pot filma ei!” „Te înșeli!” – i-am spus. „Au adus în secret, special pentru stabiliment ca acesta, camere speciale, numite *camere de luat vedenii!* Acestea îți filmează și înregistrează ceea ce crezi că vezi doar tu. Renunță vreo două luni, uită pur și simplu, de fierul tău vechi, tot nu-l vede nimeni, tu îți-l fură nici dracu’, și la *interviul săptămînal, cînd te va întreba doctorul ei, cum stai cu fieru vechi?*,tu fă pe prostu’, dă-te mirat, *care fier, care vechi?* Ține-o așa cîteva săptămîni să să vezi că o să-ți dea *ieșirea*.” N-am mai reluat discuția, dar cert este că după aceea *Fiervechi* nu s-a mai ocupat decît de adus apă *mineralieră*, de la izvoare, pentru toți cei care nu se puteau deplasa pînă acolo. Lega de gîtul îngust, imediat sub capace, pe o sfoară, cîte peturi goale de apă minerală, pepsi, sau de orice altă sucuri găsea, o trecea pe după ceață, atîrnîndu-i de-o parte și de alta ca o ciudată ghirlandă și pleca la izvoare, întorcîndu-se cocoșat de greutatea apei, care, părea, era mai mare decît a apei obișnuite! „Știi, mi-a spus, și apa asta conține fier. Da’ ei nu știu... Eu aș deschide o *hidromină* de fier aici, înțelegi?” Dacă i se întîmpla să vadă aevea o bucățică de plachiu pe aleea principală, cea care duce la sala de mese, îi trăgea un șut, înjurînd și întrebînd tare, să fie auzit: „bă, care ți-ai pierdut potcoava pe-aici?”

Asta se întîmpla ziua. Dar a început să vorbească noaptea, în somn, însă fără să înțeleagă cineva ce spune. Și de asta era *Profetul* nemulțumit. „Nu vā înjurā, fiți *cuminți* – îl liniștea Directoarea – are doar un *excedent emoțional*, mîine va pleca acasă. I s-a aprobat externarea. Își manifestă doar bucuria, absolut normal, din punct de vedere *clinic*.” “Asta mi se pare *logic*”– răspunse Profetul – “că aici vin numai cei părăsiți de bucurie, corect... Da’ cum de nu mai e *degresiv*?” Și, cum Directoarea dispăru în pavilionul interzis halatelor de altă culoare decît albă, spuse, așa, ca pentru sine: „numai apa aia puturoasă pe care o tot cară, ca o gloabă cu samar, zilnic, de la izvoare, trebuie să fie *explicativă*...”

După prînz, aveam program de *scriitor*. Era una din zilele acelea în care, dacă nu ploua, stam pe o bancă, la una dintre cele trei mese de lemn din fața *casinoului*, cum i se spunea chioșcului alimentar din incintă, la care puteai găsi o cafea filtru, un pachet de țigări ori de biscuiți, un suc și hîrtie igienică, și scriam scrisori pentru cei care mai aveau *destinatari* de la care să spere să primească și răspunsuri. Le scriam *personalizate*, știam aproape totul despre fiecare destinatar, inventînd aventuri și sentimente imaginare, pe care le puneam în cîrca *expeditorilor*. Îmi ciștigam, în felul acesta, făcînd ceea ce Directoarea a fost de acord să numească o formă de *ergoterapie*, cafeaua și țigările, ca să nu mai vorbesc de respectul beneficiarilor.

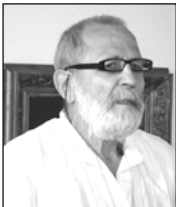
Tocmai atunci trecu pe lîngă mine *Mutudeseară* (i s-a spus așa pentru că avea *rație* zilnică de cuvinte și, pînă seara, și-o consuma, astfel că, imediat după cinăîntra însilențio samba, cum auzise el că fac uneori fotbalistii lui Bersculoni) și-mi șuieră tandru la ureche: „Traverse vechi, traverse noi, același tren...”

Piatra Roșie, un adevărat incisiv ce ieșea singuratic din orizontul, ca o gingie verde, al pădurii de brad, începu să se estompeze rapid într-o ceață ce-mi spunea că ședința mea de ergoterapie se va suspenda mai mult ca sigur. *Astăzi nu voi scrie scrisori, astăzi voi citi* – mi-am spus. Găsisem, de cîteva zile, o cutie de pantofi *Guban*, aproape putrezită, aruncată într-un mic puț părăsit, aproape de cărarea pe care o străbăteam adeseori după *apa de fier*. Era plină cu scrisori neexpediate, scrise cu vreo treizeci de ani în urmă... Nu erau ușor de descifrat, dar creionul chimic rezistase destul de bine intemperiiilor... doar foile de hîrtie erau roase pe la margini, sau chiar în centru, dacă fuseseră împăturite în două sau chiar în patru... Mai trebuia doar să trec peste greața provocată de imaginea de sandvici de celuloză cu păduchi și viermi atunci cînd am scos cutia putrezită...*Și cuvintele se descompun, putrezesc după un timp* – mi-am zis atunci.

Fărădegete începu, brusc, să urle cît îl țineau plămîinii: „să vină băieții de la descarcerare că iar mi s-au înnodat șireturile la bocanci”! Mai mult ca sigur că va fi mutat iar în *secția halatelor negre*...

(Fragment dintr-un roman aflat în curs de demolare)

Vlad CIOBANU

/ O lectură a mitului Meșterul Manole (XI)

(continuare din numărul trecut)

Putem considera cântecul fluierul drept făgăduiala unei forme de manifestare a energiilor divine. Așa cum templul, vatra, cortul, cetatea, focul, au puterea de a centra și proteja un spațiu, și fluierul prin sunetele sale animate are aceeași putere magică. Confectionat din materiale care pot fi percepute ca substitute ale osului (spațiu de protecție și vehicul al măduvei), fluierul este calea prin care energiile animate, aeriene, subtile, și volatile ale duhului/spiritului se fac transmise. Precum osul este receptacolul măduvei, percepută ca esență a vitalității, fluierul/flautul/naiul este asumat simbolic drept receptacul și cale de manifestare transfiguratoare a energiilor subtile și volatile ale Duhului. Aceste energii exprimate prin vibrația sunetelor sunt modulate prin participarea părților cele mai sensibile ale mâinii, vârfurile degetelor precum și prin participarea organului rostitor, gura și mai ales buzele. Aceste însușiri îi dau puteri magice de a proteja, învrăji/desvrăji, de a transfigura spațiul și ființele din el. Este suficient în acest sens să ne reamintim legenda flautului fermecat. Puterea lui este benefică ziua, sub auspiciile luminii soarelui. Normal de vreme ce se consideră că suflul, duhul, avea natură divină. „Iar Cel ce ne-a făcut spre aceasta este Dumnezeu, care ne-a dat nouă arvuna Duhului” (II Corinteni 5, 4-5). “Când lipsea dintru mine duhul meu (Psalmii 141,1-3). “Și voi șuiera după ei și îi voi strânge la un loc, căci i-am răscumpărat, și ei se vor înmulți neîncetat” (Zaharia 10, 8). Calitatea lui de a putea convoca energii și spirite poate face, în întunericul nopții, mult rău. De aceea, la stănele din plaiul muntelui cât și în vatra satului, fluierul era folosit ziua. Dacă se cânta noaptea, acest lucru se făcea lângă vatra în care ardea focul. Interesant este, în același timp, faptul că în timp ce balada îl caracterizează ca fiind un “biet ciobănaș”, Negru Vodă i se adresează cu apelativul “mândre ciobănaș”. Poate fi acest apelativ de natură să ne sugereze faptul că Negru Vodă îl percepe ca pe un trimis al Cerului. Dealtfel voevodul, în momentul ajungerii „pe malul frumos”, este înconjurat de cele trei profesii inițiatice, structurate în ierarhii: armata, constructorii și ciobănașul.

Abordarea ciobănașului continuă prin sugerarea atributelor lui

...„În chip poetic locuiește omul”

Urmare din pag. 15

Este de fapt un cântec ritual funerar interpretat conform unui anumit scenariu la sfârșitul priveghiului de către două grupe de tineri aflate, de obicei, în dreptul ferestrei, una în casă și cealaltă afară. În unele zone ale Transilvaniei (și Adam Puslojić și-a elaborat cartea la Arad - n.m.,I.P.B.), îndeosebi în părțile Bihorului, „Mereoarele” a fost identificat cu unele variante ale „Lioarei”, un obicei mai complex, actualizat în zilele de Paști și de Rusalii în primul rând de fete care erau surate între ele; în unele părți jocul începe în cimitir, continuă în jurul bisericii și ajunge pe ulițele satului (este practic drumul invers parcurs de mort, cu cele trei popasuri obligatorii, și ar fi chiar traseul reînvierii - n.m.,I.P.B.).

Am avut prilejul să constat eu însumi că atât „Mereoarele” cât și „Lioarele” se situează într-un timp sacru - în noaptea de priveghi, în Postul Mare, de Paști și de Rusalii - și într-un spațiu care, de asemenea, este marcat de prezența sacrului: în camera de priveghi (care în oraș este capela), „la dial”, în cimitir și în jurul Bisericii, „Mereoarele” și „Lioarele” sunt legate direct de *cultul morților* (s.m.,I.P.B.).

În unele sate din Moldova, interpretele „Mereoarelor” purtau fiecare câte un nume de floare - simbol tradițional al vârstei premaritale (Sânziana, Cicoarea, Zambila, Floarea, Bujorița,

esențiale. Precum Iisus și Hermes are atributele călătorului pe verticală, din creștetul lumii până în străfundurile ei, deschizându-și drumul cu ajutorul proprietăților magice ale sunetelor fluierului.

“Pe Argeș în sus
Cu turma te-ai dus,
Pe Argeș în jos
Cu turma ai fost.”

Foarte important ni se pare faptul că Negru Vodă caută un loc anume, despre care știe câteva lucruri care îi sunt caracteristice. Coroborând informația că trecerea grupului se face în jos cu faptul că Negru Vodă știe cu neclintire unde trebuie să ajungă, de ce trebuie să ajungă, ce trebuie să găsească și care este configurația locului, fără a fi fost vreodată acolo, plauzibilizează apropierea lui de biblicul Moise. “Loc de grindîș” îl traducem ca fiind partea înaltă a unei poieni înconjurată de aluni. Arhitectura naturii era înțeleasă în oglindă cu arhitectura alcătuită de om. Vom vedea că voevodul decide să îi abandoneze

“Ca să putrezească
Colo pe grindîș,
Pe acoperiș.”

Prin urmare știe ce, știe unde, doar că nu știe drumul. Pentru a afla calea trebuie să-i indice călătorului “în sus și în jos”, indiciile pe care și el le-a primit „de Sus”. Drept care,

“Nu cumva-ai văzut
Pe unde-ai trecut
Un zid părăsit
Și neisprăvit
La loc de grindîș,
La verde-aluniș ?”

Aceste elemente îl ajută pe ciobănaș să-l identifice și, prin urmare să-l poată indica, răspunzând astfel, nevoii voievodului. Această nevoie de a afla un anume loc, despre care are cunoștință de cauză cu detalii foarte precise, nu se putea împlini decât cu ajutorul călăuze-ciobănaș Acesta îl satisface. Ba, chiar mai mult, vine cu niște indicații suplimentare, detalii pe care numai cineva care a stat mai mult timp în preajmă putea să le știe:

“Ba, doamne,-am văzut
Pe unde-am trecut
Un zid părăsit
Și neisprăvit.

O încercare mai veche de a înfăptui ceea ce, acum li s-a încredințat lui Negru Vodă și, prin el cei ”nouă meșteri mari, cu Manoli zece care-i și întrece”? Dacă da, ce a oprit această tentativă ? Putem presupune că cel care a inițiat catul de înfăptuire, nu a avut priceperea pragmatică de face o evaluare a posibilităților ? “Că cine dintre voi vrând să zidească un turn nu stă mai întâi să-și facă socoteala cheltuielii, cu ce să-l isprăvească?

Ca nu cumva, punându-i temelia și neputând să-l termine, toți cei care vor vedea să înceapă a-l lua în răs,

Zicând: Acest om a început să zidească, dar n-a putut isprăvi” (Luca 14, 28 - 30).

Poate că trebuie să ne întrebăm dacă cei care s-au apucat de întemeiat acest “zid vechi” nu erau oameni drepti, cu suflete curate? Precum în fierbinta acuzație pe care i-o adresează Ieremia regelui Ioachim: “Vai de cel care își zidește casa din nedreptate și își face încăperi din fărâdelegi, care silește pe aproapele său să-i lucreze degeaba și nu-i dă plata lui,

Și care zice: <Am să-mi fac o casă mare și odăi încăpătoare, am să fac ferestre, am să le câptușesc cu cedru și am să le vopsesc

cu roșu !>

Vei fi tu, oare, fiindcă ai patima cedrului ?” (Ieremia 22, 13-15)

Încercăm să investigăm toate posibilele cauze generatoare a situației în care se află “zidul vechi și părăsit” Atenționarea plină de ardoare a lui Avacum ar putea, poate să ne dea idee despre una dintre multele cauze posibile:

„Vai de dei ce strâng câștiguri nelegiuite pentru casa lor și își așează sus de tot cuibul ca să scape de mânia nenorocirii !

Prin sfaturile tale ai hărăzit rușine casei tale, ai nimicit multe popoare și de aceea vei ispăși cu suflul tău !

Căci strigă piatra cea din zid și grinda din câpriorii casei îi răspunde.

Vai de cel ce zidește cetatea cu vărsări de sânge și o întemeiază pe fărâdelegi !” (Avacum 2, 9-12)

Trebuie să admitem că textul baladei este destul reținut, destul de puțin explicit. Încercarea de a pătrunde în subtext trebuie însoțit de prudență și de rigoare metodologică. Din fericire există texte biblice sugestive din care putem deduce care sunt criteriile de îndeplinit pentru a duce la bun sfârșit o asemenea întreprindere. Mai ales atunci când acțiunea înfăptuitoare are valoare de întemeiere, de acordare de identitate locului și oamenilor:

“După harul lui Dumnezeu, cel dat mie, eu, ca un înțelept meșter, am pus temelia; iar altul zidește. Dar fiecare să ia seama cum zidește. Căci nimeni nu poate pune altă temelie decât cea pusă, care este Iisus Hristos

Iar de zidește cineva pe această temelie: aur, argint, pietre scumpe, lemne fân trestie,

Lucrul fiecăruia se va face cunoscut; îl va vădi ziua (Domnului). Pentru că în foc se descoperă, și focul însuși va dovedi ce fel este lucrul fiecăruia.

Dacă lucrul cuiva pe care l-a zidit va rămâne, va lua plată.

Dacă lucrul cuiva se va arde și el va fi păgubit, iar el se va mântui, dar așa ca prinfoc.

Nu știți, oare, că voi sunteți templul lui Dumnezeu, și că Duhul lui Dumnezeu locuiește în voi ?

De va strica cineva templul lui Dumnezeu, îl va strica Dumnezeu pe el, pentru că sfânt este templul lui Dumnezeu, care sunteți voi (I Corinteni 3, 10 - 17)

Câinii cum îl văd,
La el se răpăd
Și latră-a pustiu
Și urlă-a morțiu.”

Căinele. Animal psihopomp. El latră la un zid?! Nicidecum! Aici este evidențiată capacitatea lui de a vedea nevăzutele. El se poate orienta acolo unde omul devine neputincios, vulnerabil, el nu poate fi împiedicat de întuneric și, mai mult, vede și miroase duhurile invizibile pentru om. Prin atașarea sa fidelă față de om și față de locul și bunurile sale el devine gardianul acestora, asigurându-le protecția cu prețul vieții. Prezența lui stabilește granița dintre turmă și nevăzutele sălășluitoare “în zidul părăsit și neisprăvit”. Cu ajutorul lui, ciobănașul devine la rândul lui de prezența cuiva nevăzut de el. “Prima funcție mitică a câinelui, universal atestată este aceea de psihopomp,călăuză a omului în întunericul morții după ce îi va fi fost tovarăș în lumina vieții. (...) Dar căinele, căruia nevăzutul îi este atât de familiar, nu se mulțumește doar să-i călăuzească pe morți. El servește și ca mijlocitor între lumea aceasta și cealaltă; drept interpret al celor vii care vor să stea de vorbă cu morții și cu divinitățile subterane din ținuturile lor.” (DS Ch, Gh)

făcea parte din repertoriul tinerelor fete, era un cântec cu caracter *ritual* (s.m.,I.P.B.), prin care se refăcea relația, un model mitic triadic/tripartit reprezentat de Ursitoare - Zâne - Zori, în mod sigur cu aspect terținclusiv, actualizat în situații cu certe conotații funebre, poate chiar la moartea prematură a uneia dintre fetele satului.Conform mitului grecesc, Persephone a fost răpită de Hades, zeul lumii subterane (dintr-o poiană plină de toporași) și alte flori primăvăratice. De aceea, în zilele consacrate pomenirii morților (ele se numeau și Dies Violaris), romanii ornau cu aceste flori mormintele strămoșilor. Zânele sunt mesagere ale Lumii Celeilalte, cele trei Parce ori Moire. Ritmul ternar, care le caracterizează activitatea, este cel al vieții înseși: tinerețe, maturitate, bătrânețe sau naștere, viață, moarte. Cea de-a patra zână e invizibilă, căci de fapt ar fi patru de toate: cea din urmă fiind propriu-zis cea a tăcerii, a morții. Acest al patrulea timp este cel al rupturii când epifania antropomorfă a zânei se risipește.

„Zâna participă la supranatural pentru că viața ei este continuă și nu discontinuează ca a noastră și a tot ce este viu în lumea asta - extrag dintr-un dicționar de simboluri. Este deci firesc să nu poată fi văzută în anotimpul morții, deci să nu apară. Ea continuă să existe, dar sub o altă formă, reliefând în esența sa viața continuă, viața veșnică.”

Ion POPESCU-BRĂDICENI

Doru STRÎMBULESCU

”Orice sculptură e o formă în mișcare.”

NR. 36, octombrie / 2016

Premise ale trecerii de la filosofii elenistice la dogma creștină a Sfintei Treimi

Cunoscută sub denumirea de epoca elenistică, perioada cuprinsă între secolul al III-lea î.e.n., după Aristotel, până prin sec. al VI-lea, reprezintă o epocă în care filosofia greacă se îndepărtează, treptat, treptat, de obiectul său inițial, devenind tot mai mult o teologie. Acest fapt a făcut ca spre sfârșitul acestei perioade, din pricina care aduceau atingere bisericii catolice și credinței ortodoxe, împăratul Iustinian să decidă desființarea filosofiei. Cu toate astea, filosofia greacă nu va dispărea definitiv. Ea va fi readusă în actualitate odată cu Renașterea, după ce o perioadă lungă de timp, în evul mediu, a fost nevoită să lase locul dogmelor religioase.

În contextul de care vorbim însă, context în care existau numeroase frământări în toate domeniile, „se va fi constituit limba comună a tuturor grecilor, limbă în care s-a tradus Biblia și s-au scris numeroase texte care aveau ca subiect literatura creștină primitivă”. De altfel, „în perioada elenistică se va desăvârși monoteismul iudaic, iar spre sfârșitul acestei perioade apare creștinismul, care la începuturile sale s-a dovedit a fi dependent de marile mișcări filosofice ale timpului”.

Epicureismul, stoicismul și scepticismul - curente filosofice caracterizate în principal prin iraționalism -, pe lângă faptul că au fost contemporane misticismului, născut oarecum în urma schimburilor de idei între Occident și Orient, ele au fost „răspunsul dat de gânditorii epocii respective întrebărilor referitoare la fericire, libertate, dreptate, necesitate și zei, reprezentând tot atâtea modalități specifice prin care filosofia a rezbăt dintr-o retragere în sine a omului, urmată de găsirea unor căi interioare prin care acesta își va exercita libertatea și moralitatea”. Încercând să răspundă, totuși, întrebărilor ridicate de problematica vieții, epicureismul și stoicismul au ajuns la concluzia că lumea este fundamentată pe principii sigure, iar omul poate dobândi adevărul prin cunoaștere. Spre deosebire de epicureism și stoicism, scepticismul s-a remarcat prin „negarea hotărâtă a științei, făcând o critică severă a concepțiilor intelectualiste și un rechizitoriu, de aceeași natură, la adresa filosofiilor dogmatice”.

Fără a intra în amănunte, vom remarca faptul că la începutul erei creștine toate aceste sisteme filosofice încep să împrumute idei, pierzându-și oarecum independența doctrinară. Atât stoicismul, cât și scepticismul, vor constitui, între timp, premise pentru apariția unor ideologii mai cuprinzătoare, cum ar fi creștinismul. Ideea Dumnezeului perfect al stoicilor, a resemnării sau ideea acceptării își vor găsi un anume ecou în mediile creștine de la sfârșitul sec. I î.e.n., sec. I și II e.n., toate aceste concepte fiind preluate mai apoi de eclecticism, curent filosofic ce se remarcă prin preluarea unor teze sau idei din diferite curente și punerea lor laolaltă, cu scopul de a le da o nouă formă, o nouă unitate.

Premisele apariției eclecticismului au fost, în primul rând, critica proferată de scepticism, în al doilea rând, eclecticismul a fost determinat de ideea unei ordini finaliste în lume specifică stoicismului, peripatetismului și platonismului, iar în al treilea rând, pentru a-și demonstra puterea, romanii aveau nevoie de o doctrină pe măsura intereselor lor politice și morale. Trebuie spus că, în eclecticismul roman, „școlile grecești vor alcătui o doctrină unitară și practică, dar superficială”, astfel încât, către sfârșitul imperiului roman, „filosofia va deveni o teosofie”.

Urmând această cale, unificarea spirituală la care aspira eclecticismul moral nu a izbutit. Roma, ca de altfel întregul imperiu roman, va deveni un teren în care filosofia nu-și mai găsea locul. Morala era la pământ. Pe lângă aceasta, mai era și influența religiilor mistice orientale care „trezeau în spirite nevoia unei credințe primite orbește și impusă din afară printr-un extaz mistic de către o divinitate deasupra lumii sensibile, transcendentă”¹.

Așadar, era nevoie de o nouă doctrină, de un nouă concepție de viață care să dea societății un nou sistem de valori. Vor apărea idei noi în cadrul curentelor teosofice: pe de o parte, ideea unei „divinități tainice”, transcendentă care nu poate fi cunoscută decât prin „iluminații mistice” și „o nouă concepție despre natura filosofiei”. Filosoful va deveni „un profet, un hierofant, care prin abstenență și ascetism își purifică sufletul de atingerea pângăritoare a lumii, pentru a intra apoi în legătură directă cu divinitatea nepătrunsă”².

În acest context, la Alexandria, în Egipt, își vor da întâlnire

toate curentele filosofice, toate religiile din Orient și Occident, inclusiv iudaismul și creștinismul, care prin dezbateri zilnice trebuiau să „năzuiască către o apropiere a speculației filosofice cu misiticismul religios”³.

Această etapă a filosofiei, cunoscută și sub denumirea de filosofie alexandrină, va cuprinde două faze: neopitagorismul și filosofia iudeoelenă a lui Filon (sec. I î.e.n. / sec. III e.n.), și neoplatonismul (sec. III-IV e.n.), „reprezentat de Plotin, la Roma, Iamblikos, în Siria, și Proclos, la Atena”.

Pe scurt, influențat de platonism, neopitagorismul va reînvia doctrina numerelor și concepția despre armonia universală (Moderatos din Gades și Nicomachos din Gerassa), va relua ideea despre nemurirea sufletului și reprezentările despre miracole (Appolonios din Tyana), va separa pe Dumnezeu și va admite existența unor mijlocitori (Okellos din Lucania și Hermes Trismegistul), iar Numenius din Apomeo va considera că înțelepciunea grecilor derivă din cea orientală, el fiind acela care va scrie că Platon este un „Moise antic”, vorbind în același timp despre trei divinități sau principii ale universului: „intelectul pur, demiurgul care acționează asupra materiei și lumea produsă de creator”.

Pentru Filon din Alexandria, stoicismul și platonismul constituie interpretări raționale ale Bibliei. Atât Platon, cât și Zenon din Elis, nu au admis caracterul creator al principiului, ori, după Filon, Dumnezeu a creat și materia, acest fapt nefiind dedus pe cale rațională, ci prin revelație. Din punctul său de vedere, Dumnezeu a creat lumea prin intermediul unor puteri spirituale, în primul rând a creat ideile ca model al lucrurilor, ideile însemnând crearea rațiunii cosmice, a logosului în care ele există. Apoi, Dumnezeu a creat sufletul lumii ca organ al obiectivării ideilor. La rândul său, sufletul va avea nevoie de factori care să ducă la realizarea dorințelor lui, iar acești factori erau demonii sau îngerii, un amestec între suflet și materie.

Așadar, teza sa, în care avem pe Dumnezeu ca principiu creator, apoi Logosul, cea dintâi creație a lui Dumnezeu, prin care ființa divină conduce lumea și prin care lumea se poate mântui, va sta la baza dogmei creștine a Sfintei Treimi. Filon a gândit actul creației ca fiind o procesiune urmată de o reîntoarcere la Dumnezeu, în cazul omului, reîntoarcerea fiind concepută ca „un act de despovărare de blestemul materiei”. Întoarcerea la Dumnezeu și identificarea cu el se va face prin extazul mistic care coincide cu intuiția imediată a lui Dumnezeu.

Înainte, însă, de a trece la pasul următor, este necesar să spunem că la baza „contopirii filosofiei grecești cu mozaismul” au stat câteva principii, și anume: Biblia era revelată de însuși Dumnezeu, ea fiind superioară oricărei filosofii grecești, apoi, iudeii alexandrini au inventat legenda prin care platonismul își are originile în Biblie, iar Platon a călătorit în Palestina, de acolo inspirându-se din Moise. Pe de altă parte, iudeii alexandrini considerau că înțelepciunea din Biblie este expresia vie, „alegorică și simbolică” a ceea ce există în filosofie ca „pure noțiuni”. Mai trebuie spus că pentru filosofia greacă, Logosul nu putea dobândi o „semnificație religioasă”. Pentru a dobândi o astfel de semnificație, Logosul trebuia să se „personifice”.

Într-un anume sens, gândirea antică pregătește terenul pentru creștinism. Ceea ce lipsește în această gândire, dar ar constitui deopotrivă o șansă de împlinire și o piatră de poticnire pentru ea, este realitatea întrupării. Acest lucru a fost posibil, însă, în creștinism, unde Isus este „mântuitorul lumii și Logosul etern care s-a întrupat”, a devenit om și s-a lăsat răstignit pe cruce pentru mântuirea neamului omenesc.

Prin viziunea sa, Filon a fost un precursor al neoplatonismului, curent care își va face apariția la Alexandria, în sec. al III-lea e.n., ca o „apologetică” a păgânismului într-un context în care creștinismul devenise o forță spirituală destul de importan-tă.

Întemeietor al neoplatonismului a fost Ammoniuos Saccas (purătorul de saci), fost hamal în tinerețe, care, cu timpul, a devenit conducătorul unei importante școli de filosofie și un bun cunoscător al filosofiei lui Platon, printre ucenicii săi numărându-se Origene, părintele bisericii, și Plotin. Acesta din urmă, considerat adevăratul întemeietor al neoplatonismului, va poposi la Roma, după ce colindă Siria atras de înțelepciunea misterioasă a Orientului, unde, mai bine de zece ani, va preda prin viu grai filosofia, până ce se va decide să-și scrie propriile

idei. Aceste scrieri ale lui Plotin vor apărea sub forma unor mici tratate în șase grupe de câte nouă, numite Eneade, îngrijite de elevul său Porphyrios și păstrate până astăzi.

În accepțiunea lui Plotin: Lumea este unitară și creată, iar Dumnezeu este Unul, simplu, transcendent universului. El este incognoscibil, în sine, nu are voință, nu posedă cunoaștere sau inteligență, înseamnând că Dumnezeu este formă pură, existen-ță potențială.

Având în vedere aceste considerații, vom încerca să facem o descriere cât mai apropiată de înțelesul gândirii plotiniene, pornind, în primul rând de la așa-zisa „teorie a emanației”. Punctul de plecare al filosofiei plotiniene este un „dualism”, constând în faptul că, pe de o parte, îl avem pe Dumnezeu, ca unitate și armonie a universului, ca Nenumit, pe de alta, lumea ca emanație, coborâre, purcedere, procesiune în afară de timp, ce se întoarce la Dumnezeu printr-o stare de extaz mistic și izbăvitor. Totodată, Dumnezeu poate fi socotit Binele absolut. Spre deosebire de Binele platonician, Binele lui Plotin se situează deasupra ideilor, „ca o realitate transcendentă și absolută”. În același timp, Plotin consideră că Dumnezeu este Unul. Din Unu va emana lumea spirituală în trei faze, fără ca prin aceasta Dumnezeu să piardă ceva din sine. Prima emana-ție va fi cea a Intelectului (nous), care asemenea *logosului* lui Filon, va avea în sine ideile, „prototipurile platonice”. Faptul că Intelectul cuprinde în sine Ideile, face ca teoria lui Plotin să se diferențieze de cea a lui Platon în care Ideile nu alcătuiau un Intelect, ci erau doar prototipuri. Din Intelect va emana Sufletul. Mai întâi sufletul lumii, „care dă lumii armonia”, iar din sufletul lumii vor țâșni sufletele particulare, considerate a fi „demonice, omenești, animale și vegetale”.

Unul, Intelectul și Sufletul alcătuiesc triada plotiniană, un tot armonios și veșnic, după al cărui model se va forma trinitatea creștină alcătuită din Tatăl (Unul), Fiul (Intelectul) și Sfântul Duh (Sufletul).

Lumii spirituale a celor trei ipostaze i se opune, însă, lumea sensibilă și trecătoare a materiei din care sufletele formează corpurile multiple, nedeterminate. Aici apare o problemă pe care Plotin nu o va rezolva cu totul, și anume: dacă materia ar exista din totdeauna, atunci Dumnezeu nu mai este Unicul atotputernic, fiind îngrădit în forța sa de către materie, iar dacă materia purcede din Dumnezeu, cum materia este rădăcina patimilor și răului, Dumnezeu nu mai este Binele”.

Din această situație, Plotin încearcă să iasă admitând că există o „materie inteligibilă” din care este format corpul „zeilor și demonilor, mijlocitori între oameni și Intelectul divin”. Cum aceasta nu era destul, el va admite că există o „a patra emanație” a lui Dumnezeu, „o materie inferioară, sensibi-lă și corporală, în care sufletele stau închise ca într-o carceră și din care ele aspiră să scape”⁴.

După cum se poate vedea, spre deosebire de creștinism care neagă materia, Plotin nu o va neagă cu totul. El va spune, însă, că există o cale de izbăvire, prin „conversiune”. Adică, prin întoarcerea lumii în sânul divinității. Sufletul tânjește după mântuire, iar acest scop este atins numai prin „contemplare intuitivă”, „prin extaz”. Sufletul se va întoarce în Intelect, iar de aici, sufletul se va îndrepta spre Unu, „avântat de intuiția mistică”.

Teologia, însă, se deosebește fundamental de gândirea filosofilor. „Dumnezeul teologiei”, spune Vladimir Lossky, „este Dumnezeul Cel viu al Bibliei”, „Absolut personal căruia ne putem adresa în intimitatea rugăciunii”. „În acest mod”, continuă acesta, „creștinul va dezvoltă ceea ce este mai valoros în religia iudaică și în celelalte religii sau sisteme metafizice, însă nu printr-o sinteză culturală, ci întru Hristos și prin Hristos. În El umanitatea și dumnezeirea sunt unite, natura divină comunicându-se naturii umane, îndumnezeind-o”⁵.

În consecință, natura divină nu este dincolo de persoană, dimpotrivă, plinătatea ei rezidă în comuniunea persoanelor divine și ea se revelează omului printr-o comuniune personală. „Fiul este consubstanțial cu Tatăl și cu Duhul”. Întruparea Fiului lui Dumnezeu este izvorul adevăratei teologii creștine. Prin întrupare o persoană se unește cu natura transcendentă a lui Dumnezeu.

4 Ibidem, p. 122

5 Vladimir Lossky, *Introducere în Teologia ortodoxă*, Ed. Enciclopedică, București, 1993

1 Mircea Florian, Îndrumare în Filosofie, Ed. Științifică, București, 1992, p. 114

2 Ibidem, p. 114

3 Ibidem, p. 115

...Premise ale trecerii de la filosofii elenistice la dogma creștină a Sfintei Treimi

Urmare din pag. 22

În Hristos, transcendența devine imanentă, dându-ne posibilitatea de a vorbi despre Dumnezeu, adică de a fi teologi”⁶.

Această unire în Hristos a transcendentului cu imanentul „exclde o apofază metafizică ce ar putea determina Treimea să cadă în impersonal; dimpotrivă, ea reușește să consacre revelația ca pe o întâlnire, ca pe o comuniune”. De aceea nu-l putem concepe pe Dumnezeu în sine însuși, el fiind și transcendent și imanent în același timp. Transcendența pură nu există. „Dacă îl concepem pe Dumnezeu drept cauză transcendentă a universului, El nu poate să fie transcendent, deoarece însăși ideea de cauză implică pe aceea de efect. În dialectica revelației, imanența ne dă posibilitatea să numim transcendența. În același timp, nu ar exista nici un fel de imanență dacă transcendența nu ar fi, în profunzimea sa, inaccesibilă. Din acest motiv nu putem să-l concepem pe Dumnezeu în El însuși, în esența Sa, în taina Sa. A încerca să-l concepem pe Dumnezeu în El însuși înseamnă a fi reduși la tăcere, deoarece nici gândirea și nici vorbirea nu pot cuprinde infinitul în acele concepte care, definind, limitează. De aceea, Părinții greci au recurs, în scopul cunoașterii lui Dumnezeu, la *calea negativă*”⁷.

Ce înseamnă asta? Înseamnă să-l cunoști pe Dumnezeu nu în ceea ce este El, ci în ceea ce El nu este. Metoda a fost adoptată și de neoplatonicieni, culminând la Plotin cu „transformarea filosofului în mistic”. „În afara creștinsimului”, spune V. Lossky, această metodă va sfârși însă, prin „depersonalizarea lui Dumnezeu și a omului care îl caută” Nu același lucru se va întâmpla la sfinții părinți. „Dimpotrivă”, va spune un Grigorie de Nyssa, citat de V. Lossky, „persoana umană nu se dizolvă, ci are șansa întâlnirii față către față cu Dumnezeu, o unire fără amestecare, datorită harului”. Aici este vorba de o unire în care, cu cât sufletul este mai aproape de Dumnezeu, cu atât el este mai împlinit. Trebuie remarcat un lucru, această distanță, această apropiere dintre suflet și esența divină, cu toate că-l

face să se simtă împlinit, ea trebuie să rămână eternă. De ce? Pentru că „Dumnezeu ne cheamă și ne implică în această chemare, care îl descoperă și îl ascunde în același timp; iar noi nu putem ajunge până la El decât prin această relație, care, pentru a fi posibilă, este necesar ca, în esența Sa, Dumnezeu să rămână pentru totdeauna inaccesibil”⁸. Așa cum se poate lesne înțelege, aici nu mai poate fi vorba de „contopirea inefabilă” la care se referea Plotin, ci de o relație personală, care, departe de a diminua Absolutul, îl revelează ca fiind „altul”, cu alte cuvinte, zice V. Lossky, „ca fiind mereu nou, ineputabil”.

În esență, întruparea este „punctul de pornire al teologiei”, iar dintre toate dogmele creștine, dogma treimii este capitală, cu toate că a dat naștere la o serie de erezii și schisme dintre cele mai mari, printre acestea remarcându-se: unitarianismul și triteismul.

În viziunea primilor, nu exista decât unica persoană a lui Dumnezeu, Fiul și Sfântul Duh erau doar emanații sau „energii”. Pentru Sabelie, creator al „modalismului”, Dumnezeu era „o esență impersonală care se manifestă în mod diferit în univers”.

Într-un alt sens, „triteismul pur” nu a fost exprimat. Cu toate astea, vom afla că sub influența neoplatonismului, înaintea Sinodului de la Niceea, Origen îl va identifica pe Tatăl cu „unitatea supremă”, deosebirea dintre Tată și Fiu fiind doar una de subordonare. Divinitatea Fiului nu-i mai aprține. „El doar participă la natura divină a Tatălui”, astfel încât, „Logosul” devine instrumentul „Unului”, iar „Duhul Sfânt”, la rândul său, „instrumentul Fiului, cu care să sfințească în numele Tatălui”. În același timp, Arie „identifica pe Dumnezeu cu Tatăl și pretindea că tot ceea ce nu este Dumnezeu este creat”. Fiul este creat. La rândul său, el creează pe Duhul Sfânt. După cum se poate observa, atât Fiul, cât și Duhul Sfânt, devin „creaturi radical deosebite de divinitatea paternă”.

Desigur, aceste erezii nu au subminat credința păstrată cu sfințenie în Biserică. Gândirea creștină avea să-și definească clar ideile referitoare la Treime. Termenul *homoousios*, însemnând „cons substanțial, identic în esență, coesențial”, va exprima, sub dreapta judecată a unui Atanasie din Alexandria, Vasile cel Mare, Grigorie de Nyssa sau Grigorie de Nazianz, „taina divinității, în același timp, monadă și triadă”. E bine de știut că una dintre marile probleme cu care s-au confruntat teologii în veacul al IV-lea va fi legată tocmai de modul în care acești termeni (monadă și triadă) vor putea fi exprimați. În fața lor apăruse o realitate complet nouă generată de această „transmutație a limbajului” produsă de creștinism, pe care erau nevoiți să o facă cunoscută și înțeleasă.

Un prim termen ales de părinții a fost acela de „ousia”. Termenul îl vom afla, deja, în limbajul filosofic („esență”), dar el putea fi folosit „tot atât de bine pentru a accentua unitatea ontologică a dumnezeirii”. Regăsindu-se în termenul *homoousios*, care desemna „identitatea de esență a Tatălui și a Fiului, acesta, ca de altfel și termenul *homoousios*, vor stăru, totuși, asupra identității și „aceasta era calea obișnuită pentru gândirea elenismului târziu, care se axa, pe dezlăluirea extatică a Unului”.

O altă mare problemă cu care se vor confrunta teologii acelor timpuri va fi fost cea legată de semnificația termenului „persoana”. Atât termenul latin *persona*, cât și termenul grecesc *prosopon*, nu vor mulțumi pretențiile Sfinților Părinți, ambele desemnând, mai degrabă, „aspectul distructiv, înșelător și, în cele din urmă, iluzoriu al individului”. Pornind de la acest caracter ambiguu al termenului, Sfinții Părinți vor folosi, pentru desemnarea termenului „persoana”, un cuvânt popular care începea să aibă un sens filosofic, și anume, *hypostasis*, ipostas (existență, substanță determinată – stoci). „În ultimă analiză”, spune V. Lossky, „ousia și *hypostasis* erau aproape sinonime, ambele se refereau la ființă, primul cuvânt desemnând în special *esența*, iar al doilea, *singularitatea*”.

În opinia gânditorului rus: „unicitatea personală este ceea ce rămâne atunci când înlăturăm orice context cosmic, social și individual, tot ceea ce poate fi conceptualizat. Persoana nu poate fi definită prin eludarea conceptelor. Ea este incomparabilul, totala alteritate. Indivizii pot fi însumați, persoanele nu. Persoana este întotdeauna unică”. Și mai departe:

„Abordarea persoanei înseamnă pătrunderea într-un univers personal, deopotrivă asumat și deschis...”. Ceea ce va face disticția, însă, între persoanele divine este caracterul *nenăscut* al Tatălui fără de început, *nașterea* Fiului și *purcedea* Duhului.

Din acest punct de vedere, „teologia creștină nu cunoaște o divinitate abstractă: Dumnezeu nu poate fi conceput în afara celor trei Persoane”. El este un Dumnezeu concret, deoarece dumnezeirea unică este în același timp comună celor trei ipostasuri și proprie fiecăruia dintre ele: Tatălui ca izvor, Fiului ca născut, Duhului ca purces din Tatăl.

În secolul al IV-lea, mari teologi au abordat în scrierile lor și termenul de „monarh” pentru Tatăl, prin folosirea lui, arătând că, „Tatăl este izvor de dumnezeire”, „unitatea și diversitatea lui Dumnezeu”. Cel mai mare teolog al Treimii, Sfântul Grigorie de Nazianz, citat de Vladimir Lossky, spunea: „Voința nu desparte persoanele divine”, „puterea nu le separă”, „dumnezeirea nu este împărțită între cei care participă la ea”, „în trei sori care se pătrund unul pe altul, unică ar fi lumina”, căci *Cuvântul* și *Duhul* sunt două raze ale aceluiași soare, sau „mai degrabă doi noi sori”.

În concluzie, „teologia trinitară presupune unirea desăvârșită a omului cu Dumnezeu”, în cadrul acestui proces, omul devenind „părtaș al firii dumnezeiești”. Acest cuvânt al Sfântului Petru, spune V. Lossky, „nu îngăduie nici o îndoială asupra unirii reale cu Dumnezeu, unire care ne este făgăduită și vestită drept scopul ultim, ca fericire a veacului viitor”.

Bibliografie:

Gh. AI. Cazan, *Introducere în filosofie. De la antici la Kant*, Ed. Actami, București, 1997;
Mircea Florian, *Îndrumare în filosofie*, Ed. Științifică, București, 1992;
Vladimir Lossky, *Introducere în teologia ortodoxă*, Ediție electronică, Apologeticum, 2006;
Vladimir Lossky, *Teologia mistică a Bisericii de Răsărit*, Ed. Bonifaciu, 1998

